Auswärtiges Amt

ifa Institut für Auslandsbeziehungen

HUMAN RIGHTS FOUNDATION

21
ІСТОРІЯ

НА ОБКЛАДИНЦІ:
Анжела Бабкіна

ЖІНОЧІ ГОЛОСИ ЗА МИР

Євген Фомін

Директор Фундації прав людини

Шановні колеги,

Проект «Голос жінки має силу» розпочав нову еру комунікації між активними громадянами та органами місцевої влади.
Цей проект залучив більш ніж 11500 осіб у Харківській, Чернівецькій, Сумській, Луганській, Дніпропетровській, Запорізькій та Закарпатській областях.
Ми запровадили тренінгову модель, де навчили багатьох активних блогерів використовувати силу блогів у своїй громадській роботі.
Ми використали унікальний метод радіомарафону у роботі з широкими верствами населення у віддалених куточках країни, які змогли підвищити своє розуміння необхідності діалогу між усіма представниками різних меншин та об'єднань.

Я маю нагоду подякувати всім учасникам проекту за вашу професійність, завзятість та наполегливість, що дозволило виконати проект на такому високому рівні. Ви вже і є приклад для всієї країни!

Ми маємо зазначити, що результати проекту можуть не дати своїх плодів за такий короткий час, але невідворотний вплив проекту вже з'являється у зміні якості життя людей, які мали можливість до нього долучитися.
За великим рахунком, ми ставимо за мету допомогти місцевим громадам посилити свої голоси задля того, щоб кожен голос не був осторонь.

Фундація прав людини дякує за найважливішу з можливих інвестицій, яка була зроблена всіма вами: ваш час, енергія і талант, який уже підкорює тисячі читачів та підписників на блоги наших героїнь.

Дякуємо та бажаємо успіху у царині найпотужнішого каналу комунікації – блогерства.

Щиро Ваш,

Євген Фомін
Директор Фундації прав людини

Юлія Панченко

координатор проекту «Голос жінки має силу»
Фундація прав людини

У Ваших руках – збірник історій жінок-переселенок.

До 2014 року наші героїні жили на Луганщині чи на Донеччині, на тих територіях, які зараз називаються окупованими. Події на Сході України кардинально змінили життя кожної з них. Кожній довелося залишити дім і рятувати себе та своїх близьких, і в пошуках цього порятунку поїхати за сотні, а то й навіть за тисячу, півтори тисячі кілометрів.

Поїхати – щоб почати нове життя на новому місці. Багато кому починати довелося практично з нуля. Багато хто змінив професію чи рід діяльності.

Проте, незважаючи на всі ті численні труднощі, які випало долати, кожна з цих жінок знайшла у собі сили, енергію й віру – і довела своїм власним прикладом, що доля людини – у її власних руках.

У збірнику – 21 історія. Я надзвичайно вдячна кожній героїні особисто, що Ви поділилися своїми думками, переживаннями, здобутками, планами і мріями. Що не боялися сказати про те, як важко іноді буває в житті, і як важливо, попри всі негаразди, не зупинятися й продовжувати рух уперед.

Нехай же ці історії будуть прикладом і натхненням для всіх нас!

АНОТАЦІЯ

Протягом двох років Фундація прав людини реалізує Національну програму з соціально-економічного захисту внутрішньо переміщених жінок «Голос жінки має силу» (Women Voices Count).
У 2018 році проект «Голос жінки має силу» охопив сім регіонів України – Закарпатську, Запорізьку, Дніпропетровську, Луганську, Сумську, Харківську та Чернівецьку області. Його мета – побудова діалогу серед внутрішньо переміщених жінок, підвищення професіоналізму лідерок громадських організацій у таких сферах, як онлайн правозахист і блогерство. Результати цієї діяльності є фундаментом для відновлення миру в нашій країні.
Видання «Жіночі голоси за мир» підготовлене в рамках проекту. У ньому зібрані реальні історії жінок-переселенок, які долають життєві труднощі та знаходять себе на новому місці.
Проект «Голос жінки має силу» реалізується за підтримки Інституту міжнародних культурних зв'язків (Institut für Auslandsbeziehungen) та Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина.

Сторінка проекту у Facebook: www.facebook.com/groups/women.voices.count

Регіональні партнери:
Ужгородський прес-клуб (Закарпатська область)
ГО «Дивосвіт» (Запорізька область)
БФ «Карітас Донецьк у місті Дніпро» (Дніпропетровська область)
ГО «Сєвєродонецька агенція розвитку громади» (Луганська область)
ГО «Інтелект Сумщини» (Сумська область)
Чугуївська правозахисна група (Харківська область)
ГО «Міжнародний рух «Екокультура» (Чернівецька область)

Автор ідеї - Євген Фомін
Історії записувала Юлія Панченко
Макет і верстка – Frame Studio Кропивницький
Фото – з архівів героїнь

ЗМІСТ

Дніпропетровська область

Світлана Галушко....8
Світлана Лук'янченко....12
Галина Целовальниченко....16

Закарпатська область

Анжела Бабкіна....22
Віра Полякова....26
Наталія Цодікова....30

Запорізька область

Олена Макайя....36
Оксана Русанова....40
Ірина Спиріна....44

Луганська область

Наталія Бойко....50
Яна Любимова....54
Олена Стеценко....58

Сумська область

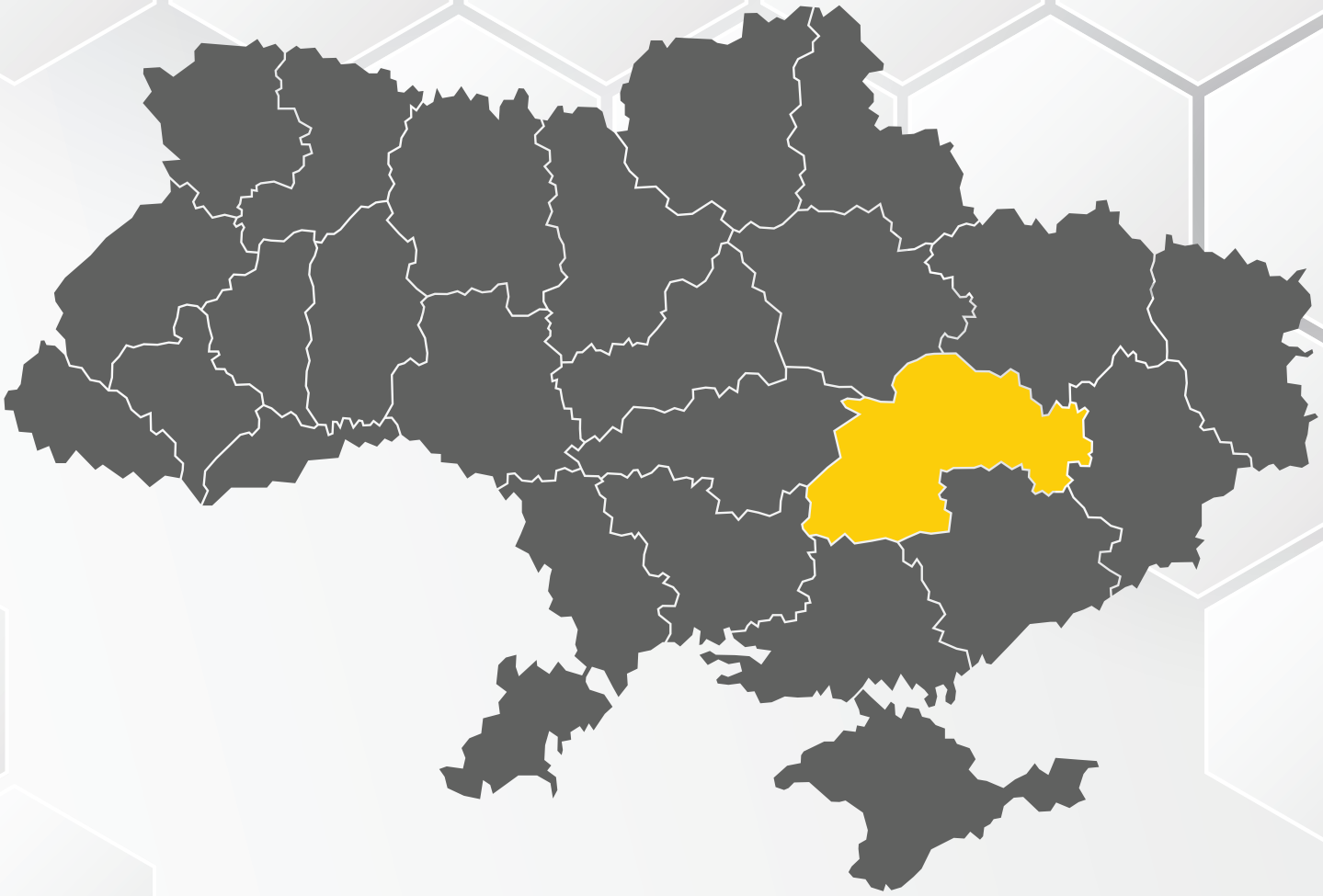
Наталія Кучменко....64
Тетяна Постельняк....68
Ганна Ярова....72

Харківська область

Оксана Дудник....78
Катерина Полягошко....82
Галина Тихомирова....86

Чернівецька область

Ірина Зінік....92
Олена Кононихіна....96
Катерина Охременко....100

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

Світлана Галушко
Світлана Лук'янченко
Галина Целовальниченко

СВІТЛАНА ГАЛУШКО

Ми хочемо створити комплексну систему не просто дитячих садочків, а взагалі освіти – для тих, кому «від 3 і до...».

Про життя до переїзду

За освітою я педагог – спочатку здобула кваліфікацію вчителя початкових класів, потім – біолога, також у мене є трохи медичної освіти, такий собі мікс. Працювала в україномовному ліцеї в Донецьку на посаді заступника директора, за сумісництвом – учителем біології. Заступником директора я була 10 років, до цього 4 роки – учителем у цьому ж навчальному закладі.

Наш ліцей був знаний на всю Україну, бо це перша україномовна школа в Донецьку.

Школа і родина – ось чим я займалася. Мій син Кирило (зараз йому 12) теж пішов до цього навчального закладу. Ми не стали чекати, доки йому виповниться 6 років, пішов у 5, оскільки все одно весь час він проводив разом зі мною в ліцеї. Школа була моєю родиною.

Про переїзд

До Дніпра ми з сином приїхали наприкінці липня, коли почалися артобстріли міста. Тут живе моя сестра, і ми планували перебути якийсь час у неї. Гадали, що за місяць-два все затихне. У дітей якраз були канікули.

Педагогічному колективу треба було готуватися до свята Першого дзвоника, що ми і робили, працюючи дистанційно. І тут виникло гостре питання щодо мови в нашому навчальному закладі, адже все у нас було українською. Ми вирішили, що принципово не будемо проводити свято російською.

Перший дзвоник перенесли з 1 вересня на 1 жовтня, і ми його провели українською. На святі були присутні люди з нового «керівництва, люди в камуфляжі, зі зброєю... За одну ніч і я і директор ліцею зібралися і покинули Донецьк. Так 2 жовтня я повернулася до Дніпра вже остаточно з речами, було зрозуміло, що треба мінімум на півроку зникнути з тієї території. Звільнилася з посади наприкінці навчального року – «попрохали».

Про те, як усе починалося в Дніпрі

У вересні народилась племінниця Софійка. Я допомагала сестрі з малечею, бо вона вимушена була вийти на роботу, практично в декреті й не сиділа – тижнів зо два.

До травня ще було дуже важко. Я нікого тут не знала. Син пішов до школи, а він якраз перейшов у четвертий клас, і це був стрес і для нього, і для мене. Перший рік у новій школі став для нього складним. Коли я їздила в кінці навчального року звільнятися, то зрозуміла, що в Донецьку вже особливо й не лишилося людей, з якими я спілкувалася й дружила раніше – вони пороз'їжджалися.

Я почала шукати роботу. Звернулася до центру зайнятості. На жаль, зарплатня, яку мені пропонували, була в 2-3 рази менша, ніж та, що я отримувала в Донецьку на аналогічній посаді. Я не могла погодитися, бо розуміла, що це занадто мало.

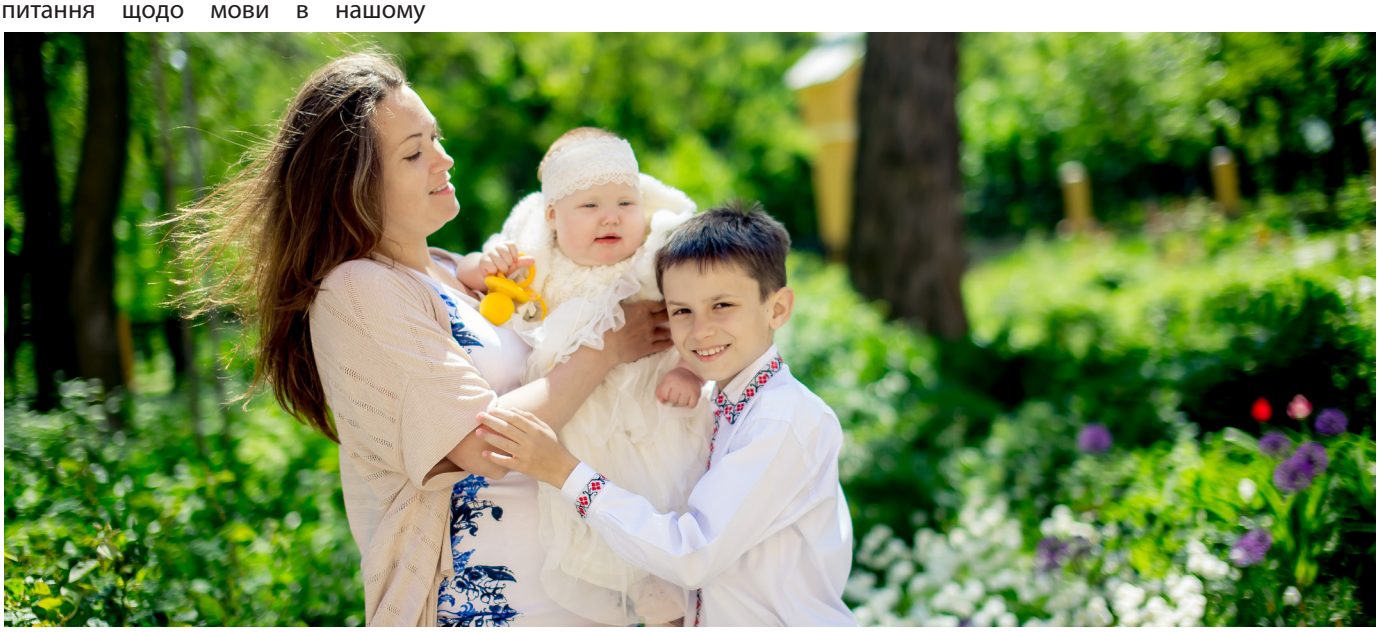
Як з'явився дитячий садочок

Через якийсь час я пішла працювати в приватний дитячий садок. Попрацювала в одному, потім – в іншому. Тут уже маленька племінниця підросла, треба віддавати її в садочок. Пробувши в цій сфері деякий час і побачивши певні моменти зсередини, я зрозуміла, що не можу порадити сестрі жодного дошкільного закладу. І виникла ідея: **а давайте відкриємо свій.**

Співпало кілька факторів: Софійці треба було в садочок, а я мала виходити в школу на роботу. Річ у тім, що, маючи значний досвід адміністративної роботи, мені не дуже хотілося йти працювати просто викладачем – знаю, що мені здавалося б цього замало. А це була нагода реалізувати себе.

Починали ми з ясел. Вони продовжують функціонувати й зараз, хоча нині садочок складається вже з двох філіалів.

Ми знайшли приміщення, на власні заощадження закупили обладнання. З цього і виріс садочок.

Педагогічна система нашого садочка базується на фінській моделі.

Світлана Галушко

Керівниця простору активного розвитку і творчості для всієї сім'ї «Малышкин мир»
Переїхала з Донецька до Дніпра у жовтні 2014 року.

Як садочок перетворився на простір активного розвитку і творчості

На самому початку ми працювали ледь не в мінус – коштів вистачало лише на те, щоб закрити всі обов'язкові статті витрат.

Якось я почула про те, що благодійний фонд «Карітас Донецьк» у Дніпрі набирає групу для бізнес-школи, де навчать писати бізнес-план і є можливість отримати грант. Це була серія тренінгів з менеджменту, фінансів, психології. Я успішно її закінчила і отримала грант, за який садочок зміг обладнати власний дитячий майданчик – ми купили штучне газонне покриття, пісочницю, будиночок.

Пройшло зовсім небагато часу – і діти підросли. Коли ми набирали їх у садочок, вони були приблизно одного віку з нашою Софійкою. І от їм уже по 3-3,5 роки, а до нас приводять діток віком 1,5 рочки. Діти з такою різницею у віці дуже відрізняються – у них різна психологія, різні режими сну і харчування, їм важко займатися одній групі.

Ми побачили, що базову групу дітей (а їх було на той момент восьмеро) треба кудись переводити. Думали винайняти більше приміщення і перевести всіх туди, зробити дві окремі групи. Але мені геть не хотілося покидати наш маленький садочок, з якого ми починали, до того ж уже чудово обладнаний. Тому вирішили залишити це приміщення суто для малюків віком до 3 років. а для старших знайти щось інше.

Ми знайшли підходяще приміщення. З підтримкою з боку Данської ради у справах біженців змогли його винайняти. Тут ми з квітня цього, тобто 2018 року.

На сьогоднішній день садочок відвідують 18 дітей віком від 3 до 7 років. Улітку ми організовували табір, приходили діти 8-9 років, У яслах ми обмежені розмірами приміщення і кількістю ліжок. Вони розраховані на 16 малюків.

Про педагогічну систему садочка

Наша педагогічна система базується на **фінській моделі.** Деякі сучасні концепції виховання передбачають, що педагог усе робить за дитину. У неї занадто багато свободи і, на мою думку, вона через це зростає безініціативною: бо все можна, все в зоні доступу. У дитини є розвивальне оточуюче середовище, але при цьому їй не треба докладати жодних зусиль для того, щоб чогось досягти. До того ж це нівелює момент комунікації між дітьми, а зараз у нас із цим є проблема. На жаль, мені доводиться спостерігати, що часом відсутня належна комунікація навіть між батьками і дітьми. Вони не можуть знайти спільної мови.

Фінська модель включає елементи і педагогіки Монтессорі, і вальдорфську, і тьюторство. Вихователь постійно супроводжує дитину, дає їй помилятися, проте допомагає зробити потім правильні висновки.

Коли батьки приводять дитину до нас, ми обов'язково обговорюємо наше бачення процесу виховання, шукаємо точки дотику. Батьки заповнюють анкету, на основі якої створюється карта супроводу дитини. Ця карта включає багато критеріїв, через кожні 21 день вихователі збираються і аналізують зміни в дитині відповідно до цих критеріїв. Зі старшими дітьми працюють п'ятеро педагогів, у яслах – троє.

Дітям пропонуються різні заняття: українська та англійська мови, вокал, музика, гімнастика. Тут є можливість розвиватися всебічно.

Зараз ми на етапі напрацювання досвіду. Дивимося, що працює, а що – не дуже. Ми хочемо створити комплексну систему не просто дитячих

садочків, а взагалі освіти – для тих, кому «від 3 і до...». Уже залучаємо дорослих до наших заходів, влаштовуємо сімейні пікніки, свята, у другій половині дня – додаткові заняття, наприклад, айкідо, і плануємо розвиватися в цьому напрямі.

Батьків намагаємося залучати максимально. Адже саме вони в найпершу чергу повинні навчитися спілкуватися зі своєю дитиною. Прагнемо, щоб спілкування з вихователями не обмежувалося тим, що батько чи мати вранці дитину привели, увечері забрали, спитали, як справи – і на цьому все. У нас немає традиційних свят, таких як 8 Березня, приміром. Зате ми проводимо спільні з батьками ігри, тренінги, відкриті заняття, коли вони приходять і розповідають про свої професії, граються з дітьми. Такі заходи завжди проходять динамічно й позитивно.

Мене дуже надихає приклад Фінляндії. Вони зараз розвивають систему таких комплексних центрів, де задіяні і діти, і дорослі, і літні люди. Велика увага там приділяється розвитку соціокультурних навичок. Ти можеш навіть у зрілому віці змінити освіту, обрати те, що тобі сподобалося чи зацікавило. Можна 5 років попрацювати в одній сфері, потім перейти в іншу.

Наша система освіти спрямована на досягнення конкретного рівня знань. А у фінській моделі – на формування рівня навичок людини. Хочеться зробити її діючою і в нас.

Про зміни

За останні роки я переосмислила кілька моментів.

По-перше, для мене зараз немає таких понять, як «дорога річ» чи «дешева річ». Вона коштує стільки, скільки коштує. Тепер, заходячи в магазин, я не думаю: «Нічого собі, ціна комбінезона – 2 тисячі! Як таке може бути?!». Значить, його ціна – 2 тисячі. Я інакше подивилася на це питання після того, як сама почала працювати з фінансами.

По-друге, по-іншому тепер ставлюся до роботи на державній посаді. Я витратила неймовірно багато сил на ілюзії. Мені б цікаво було зрозуміти механізм, завдяки якому люди так мотивуються на отримання різного роду грамот. Адже і для мене це було дуже важливо, я ночами у свій час не спала, готувалася до усіх цих конкурсів... У мене тепер мільйон цих грамот – і що? Але я рада, що зрозуміла все це в 35 років, а не в 60.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Я б не виходила заміж.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Через 10 років я дуже сподіваюсь, що я взагалі не працюватиму. Сидітиму десь на Мальдівах і просто відпочиватиму.

У мене є конкретні плани на найближчі 3 роки. Хочу відточити фінську освітню модель у наших реаліях і створити потужний освітній центр у Дніпрі. Потім – такий же у Києві, декілька центрів відкрити по Україні.

І, звичайно, з'їздити у Фінляндію.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Бажаю нам бути трошки простішими. Ми дуже скуті умовностями. Я спостерігаю це також і в спілкуванні з батьками наших вихованців. Вони чогось очікують, і навіть не того, що їм самим хочеться, – а щоб у суспільстві схвалили їхні дії. Працює зовнішня мотивація, а не внутрішня.

Коли я спілкуюся зі своїми подругами, колегами, які переїхали в інші міста, але залишилися працювати в педагогічній сфері, і вони розповідають про проблеми в школі, я розумію, що насправді це не проблеми, а штучно створені стресові ситуації, і люди дарма через них так переймаються. Треба простіше ставитися до життя.

СВІТЛАНА ЛУК'ЯНЧЕНКО

**Для мене Дніпро – це місто добрих людей і відкритих дверей.
Ми залишили все, приїхали сюди без нічого – і за рік змогли якось стати на ноги.
Це надавало наснаги і віри у власні сили.**

Про життя до переїзду

Родом я з Луганська, у свій час закінчила першу на сході українську гімназію. Потім вступила до педагогічного університету – Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. За фахом я вчитель української мови та літератури. Після закінчення ВНЗ розпочала педагогічну кар'єру. З 2002 року обіймала посаду заступника директора з виховної роботи Луганського обласного багатопрофільного ліцею, а також викладала українську мову та художню культуру. Загалом педагогічного стажу в мене 15 років.

У 2013 році в мене народився другий син, старшому на той час було 9 років. Коли почалася війна, я була в декреті.

Про переїзд

Довгий час ми не вірили, що це війна. Чекали, що ось-ось – і все закінчиться.

Складно стало в червні. Ми жили на околиці міста, які більше страждали від обстрілів. У якийсь момент поруч почали лунати вибухи снарядів – і це було жахливо. Наша сім'я – ми з чоловіком і дітьми та мої батьки – почувалися розгублено.

У мене є близька подруга, ще з гімназійних років. Вона виїхала раніше з Луганська до Дніпра і покликала нас до себе.

До Дніпра я їхала сама з двома дітьми. Одному сину було 9 років, другому – 9 місяців. Ми добиралися двома потягами, через окупований Донецьк. Півдня пробули в Донецьку, чули постріли. На щастя, все обійшлося і ми зрештою дісталися Дніпра, де нас зустріли друзі.

Незважаючи на те, що це була жахлива подорож, у Дніпрі почались приємні зміни, і я анітрохи не жалкую, що ми поїхали саме сюди.

Я дізналася про таку організація, як **«Допомога Дніпра»** – найбільша організація, яка працювала в місті з переселенцями. Це був координаційний центр. Туди приходили місцеві жителі, пропонували різну допомогу, починаючи з речей домашнього вжитку і продуктів і до того, що підприємці пропонували до загальних послуг свої ресурси.

У мене в Дніпрі з'явилася щаслива прикмета – все гарне починається з інтерв'ю, через це я радо на них погоджуюся. Чотири роки тому, у липні 2014-го, я була в офісі «Допомоги Дніпра». Туди ж завітала знімальна група одного з місцевих телеканалів. Люди боялися давати інтерв'ю, а я погодилась. Я розповідала все, як є – звідки ми приїхали, від чого втікали і так далі. І раптом у приміщенні запала повна тиша, хоча там було дуже багато людей – мене слухали. Після цього до мене підійшла незнайома жінка і запропонувала допомогу. Місцевий підприємець організовував гуртожиток для 30 осіб, і я з дітьми змогла там поселитися. У цьому гуртожитку ми прожили рік.

Десь у жовтні 2014 року стало зрозуміло, що з літом все не закінчиться. Старший син пішов у школу, а я влаштувалася на роботу – на адміністративну посаду до ресторану. Пропрацювала близько року.

Про громадську діяльність

2015 рік приніс декілька доленосних зустрічей. Я познайомилася з активом дівчат-переселенок. З однією з них – **Тетяною Гладковою** – ми почали спільну діяльність.

У травні 2015 року **ми стали засновницями громадської організації «Сила майбутнього».** Зосередилися на роботі з переселенцями, почали гуртувати людей. Яскравим початком цієї діяльності був День вишиванки у Дніпрі. Ми заявили про себе.

На етапі планування цього свята в нас не було нічого. І обставини складалися так, що нам усі навкруги допомагали: у міській раді дали відповідні дозволи, хтось дав техніку – і вийшло, що не маючи бюджету, ми зробили піднесене, радісне, красиве свято. Це був символ вдячності громаді Дніпра за те, що нас підтримала.

Для мене Дніпро – це місто добрих людей і відкритих дверей.

Я пішла з ресторану, бо хотіла зосередитися на громадській діяльності. Уже тоді зрозуміла, що мені хочеться створювати цікаві культурні проекти – адже ще в Луганську я займалася подібною роботою: на посаді заступника директора з виховної роботи організовувала свята. Я люблю цю справу.

Ані в мене, ані в Тетяни не було досвіду громадської діяльності, проте ми мали сильне бажання об'єднувати, підтримувати тих, хто опинився далеко від рідного дому.

Метою організації, яку ми заснували, була підтримка переселенців, котрі

Світлана Лук'янченко

Засновниця дитячого центру «Територія позитиву»
Переїхала з Луганська до Дніпра у липні 2014 року.

вирішили залишитися в Дніпрі – інтеграція ВПО в місцеву громаду. Я почала займатися заходами та культурною складовою, адже мені це близько. Загалом ми працювали з кількома напрямами – культурна інтеграція, житло, отримання землі. На жаль, житлові питання й досі залишаються найпроблемнішим аспектом. Людям доводиться самостійно якось вирішувати їх. Ми підтримуємо заходи, спрямовані на вирішення цих проблем. Останнім часом декілька разів разом з Тетяною їздили в Київ на флеш-моби біля Верховної Ради, а одного разу навіть самі організували такий флеш-моб.

Про дитячий центр «Територія позитиву»

Іще одним напрямом, з яким ми почали працювати в «Силі майбутнього», стала **підтримка бізнесу переселенців**. З 2015 року міжнародні організації стали надавати значну грантову підтримку, і це створило благодатні умови для розвитку малого бізнесу. З мого оточення в той час дуже багато людей змінили роботу, почали свою справу і зараз мають непогані досягнення.

Наприкінці 2015-го – на початку 2016-го я теж отримала грант від Японського уряду та ПРООН і відкрила дитячий центр. Я поєднувала громадську діяльність і бізнес, і продовжую це робити зараз.

Дитячий центр – це моя давня мрія. Ще працюючи в Луганську, я відчувала, що мені тісно в рамках системи освіти і мене багато що не задовольняє. Я мріяла створити дитячий центр, але заважало безліч страхів: як це зробити, де я візьму кошти, як це буде, де взяти людей... Через ці побоювання не наважувалася розпочати.

Але після переїзду в Дніпро, подолавши такий непростий шлях, я подивилася на все по-іншому. Ми залишили все, приїхали сюди без нічого – і за рік змогли якось стати на ноги. Це надавало наснаги і віри у власні сили.

У березні 2016-го ми відкрили дитячий центр. Підготовка до відкриття зайняла усього три місяці. Зараз у центрі ми пропонуємо такі послуги, як денний догляд за дітьми, дитячий садочок, музичні заняття, різні заняття для батьків – педагогічні лекції, семінари. Центр відвідує до 50 дітей.

У центрі діє низка гуртків для дошкільнят. А на вихідних працює playback театр для підлітків, мій старший син ходить туди (сучасний театральний напрям).

Узагалі дитячий центр я створювала для своїх дітей, тому що мені хотілося альтернативної освіти для них. До цього я не мала стосунку до дошкільної освіти, але доля звела мене з автором унікальної педагогічної системи **Георгієм Кандибуром**, який працює за нею вже понад 15 років. Наш центр відкрився за підтримки центру Георгія Кандибура, ми притримуємося його педагогічної системи і принципів цієї альтернативної освіти.

Принципи особисто мені дуже близькі. **Їх суть у тому, що розвиток дитини відбувається через ненасильницькі методи, підтримку природного потягу дитини до знань, через радість і позитив** – тому ми і назвали наш центр «Територією позитиву». Заняття побудовані таким чином, щоб дитина сама хотіла дізнаватися щось нове. Якщо дитина в якийсь певний момент не хоче працювати, ніхто її не силує – значить, у неї є на це причини.

На нашій «Території позитиву» багато свят. І це не лише класичні, як, приміром, Новий Рік, а й свої власні, наприклад, День бульбашки. Ми прагнемо, аби кожен день життя дитини був сповнений радістю і любов'ю.

Про фестивалі

Є ще одна діяльність, яка займає вагоме місце в моєму житті, – **це організація фестивалів.**

У 2015 році мені запропонували долучитися до команди місцевого етнокультурного фестивалю під назвою «Сяйво». З цією подією пов'язана цікава історія про те, що мрії збуваються. Організаторів «Сяйва» я знала ще з Луганська – вони приїздили туди в 2010 році на подібний фестиваль. У 2012-му я складала для себе список зі 100 мрій – і однією з мрій було відвідати фестиваль «Сяйво» у Дніпрі. І так склалося, що через кілька років вони покликали мене в команду!

2015 рік був для мене марафоном фестивалів. Ми організували 15 таких заходів по області за 3 місяці! На тижні іноді бувало по два фестивалі: один – у суботу, один – у неділю. Ця діяльність проходила в рамках проекту, спрямованого на культурну інтеграцію переселенців у місцеві громади. Ми прагнули показати місцевим жителям культури різних народів світу – культурні надбання, музику, танці, різні практики та ритуали, як, наприклад, йога чи мехенді – і продемонструвати, що таке полікультурність і в чому її багатство. Наразі мій дитячий центр працює як самодостатній бізнес, на адміністрування якого я виділяю мінімум часу. А багато сил приділяю саме фестивальній діяльності, і бачу в цьому великий потенціал. Фестивалі, які ми організовуємо останніми роками, – це заходи соціального характеру, за містом, на природі. У найближчих планах – проводити аналогічні свята в містах. У трохи віддалених – попрацювати ще трохи з фестивалями в Україні, а далі вибиратися на європейський рівень. Для цього я підвищую свій рівень проектного менеджера, закінчила курси культурних менеджерів.

Спілкуючись з друзями, які живуть за кордоном і розповідають, як організовують свята там, я розумію, що наші заходи – на досить гарному рівні. Можна відкривати кордони, їхати в Європу.

Про родину

Я їжджу в Луганськ один раз на рік, на Великодні чи травневі свята. У мене там залишилася бабуся, їй 82 роки, тому мама не може поїхати звідти. До того ж у моїх батьків великий дім там, і сад. Перевезти це нереально, а вони працювали ціле життя і покинути все не можуть.

Але батьки часто приїздять сюди, допомагають мені. Я звикла, щоб уся сім'я брала участь у моєму житті, так ми жили в Луганську. Сини, Ростислав і Владислав, – уже справжні фестивальщики. Вони змалку мандрують зі мною по цих заходах. Так я поєдную роботу зі спілкуванням з дітьми.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Зараз у Дніпрі я знаходжуся в тому місці, де мені хочеться бути, і роблю те, що хочу робити. Довгий час я залежала від певних обставин. І зараз я би нічого не змінювала в житті. Можливо, треба було трохи раніше їхати з Луганська. Але все сталося так, як сталося.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я бачу себе через 10 років усе-таки в Дніпрі. Хочу залишатися тут.

Хочу, щоб мій бізнес розвивався. Якщо буде фінансова можливість, я би відкривала мережу дитячих центрів. Надзвичайно приємно, що за ці три роки роботи нашої «Території позитиву» не було випадків, коли люди забирали дитину з садочка через те, що умови не підійшли. Усі задоволені тією атмосферою любові, яку ми створюємо для дітей, адже це найважливіше в такому юному віці.

Хочеться робити фестивалі. Процес підготовки буває досить важким, але в нас чудова професійна команда, і коли починається свято – я просто кайфую від того, що відбувається, насолоджуюсь спілкуванням і яскравим життям. Хочу цим займатися й надалі.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Бажаю всім людям цінувати своє життя, уміти радіти. Ходити на фестивалі! Адже це – чудовий відпочинок, наповнений змістом і позитивними емоціями. Хотілося б, аби більше людей цінували справжні фестивалі – свята, де свідомі люди без алкоголю, без будь-яких речовин, уміють радіти життю і дарують цю радість своїм дітям. Адже що батьки повинні робити для своєї дитини? Вони повинні дати їй щасливих батьків! Тому що якщо самі батьки не будуть щасливими, а виконуватимуть суто функціональні речі – робота заради роботи, домашні справи без радості, то добра з цього не буде. Я живу зовсім за іншим принципом: роблю те, що мені подобається, намагаюся знаходити радість у кожному дні й показати це своїм дітям.

ГАЛИНА ЦЕЛОВАЛЬНИЧЕНКО

**Свобода і реалізація людини починається з економічної свободи.
Якщо людина може самостійно розпоряджатися своїми фінансами і вони у неї є –
це шлях до свідомості й до свідомого громадянського суспільства.**

Про початок війни

У липні почалися обстріли Донецька. Моїй дочці було на той час 3,5 роки, страшно з дитиною знаходитися в місті, де стріляють. Як і багато хто, разом з родичами ми поїхали на море, подалі від вибухів.

Насправді нам було зовсім не до відпочинку. Ми чекали розв'язки, постійно дивилися новини. Цілими днями слухали спікера АТО. Коли наші 19 серпня, на Спаса, пішли в наступ, дуже сподівалися, що на цьому все, що до Дня Незалежності Донецьк буде звільнений, тим більше що буквально напередодні так трапилося зі Слов'янськом. На жаль, не дочекалися.

На морі ми пробули більше місяця. Потім на деякий час поїхали до родичів у Краматорськ. Було зрозуміло, що ситуація затягується надовго. Мою маму запросили на роботу до Дніпра і вона переїхала. Розуміючи, що у Дніпрі більше можливостей, ніж у Краматорську, невдовзі ми з донькою теж сюди приїхали. Так тут і залишились. У Донецьку я не була більше жодного разу.

Розуміння, що це назавжди, на момент переїзду не було. Я знала, що це надовго, але не знала, наскільки.

Про пошуки себе у Дніпрі

У Донецьку в мене був власний бізнес, пов'язаний з торгівлею, своя квартира.

Треба якось влаштовуватися на новому місці. На той час знайти роботу, якщо ти – внутрішньо переміщена особа, було не так легко. Працедавці остерігалися наймати нас, оскільки ніхто не розумів, на який це термін. Адже якщо ти береш людину на роботу, то 2-3 місяці тільки навчаєш її, вводиш в курс справ, а вона потім майне додому... То навіщо витрачати час?

Наприкінці листопада я вийшла на першу роботу в Дніпрі, зовсім не за тим напрямком, за яким працювала раніше. Через кілька місяців зрозуміла, що після стількох років, коли я сама собі була хазяйкою, працювати на когось досить непросто. Треба було щось інше шукати, якось реалізовуватися. Я знала, що хочу працювати на себе, самостійно управляти своїм часом, своїми задачами і ресурсами.

Відразу після переїзду я перереєструвала свою підприємницьку діяльність у Дніпрі. Проте повертатися в торгівлю не хотіла. Перші півроку я не могла без сліз розповідати про свій бізнес. Я поклала на нього 8 років, пройшла шлях від найманої працівниці до партнерки в бізнесі. Це було дуже важко, і я просто сказа-

Щоб розвиватися,
потрібно змінити
своє мислення:
з «ми економимо»
на «ми заробляємо».

Галина Целовальниченко

Бізнес-тренерка

Переїхала з Донецька до Дніпра у листопаді 2014 року.

ла «ні, не буду я цим займатися в принципі». Треба шукати якусь іншу нішу.

Про те, як почати бізнес з нуля

Великий відсоток бізнесів починаються так: ти десь щось як споживач пробуєш, бачиш, що є багато недоліків, і розумієш, що можеш зробити краще. І пробуєш. У мене теж так вийшло.

Навесні 2015 року я поїхала з екскурсією на хутір Галушківку, тут, у Дніпропетровській області. Подивилася, як організовується для людей екскурсійне дозвілля – від бронювання місць до цін на послуги. Порівнюючи з рівнем обслуговування в Донецьку, я бачила, що цей регіон програє. Ціни були нижчі, але я знала: можна зробити трошки краще, а заробити – більше, ніж зараз заробляють місцеві підприємці в цій сфері.

З Луганщини і Донеччини виїхали найактивніші люди. Їхали ті, у кого були малі діти і діти-студенти – щоб можна було вступити до ВНЗ. Поїхала працездатна частина населення, ті, хто швидко зрозумів, що сидіти там немає сенсу, що з часом буде тільки гірше. Для багатьох із них відступати були нікуди: якщо люди мали якісь статки, існувала небезпека, що можуть викрасти їх або їхніх дітей з метою викупу, і треба буде віддати все, й то ще не факт, що тебе після цього відпустять. Люди виїжджали і розуміли, що повернення неможливе, аж доки там не буде Україна, доки не стане тихо, мирно, розміновано.

У багатьох переселенців був величезний організаційний потенціал. Оцінивши ситуацію на новому місці, немало людей розпочали свої справи, особливо у сфері послуг.

Після поїздки в Галушківку я зрозуміла, що треба шукати свою нішу саме в наданні послуг, але треба було зрозуміти, яких саме. На основі вже побаченого я придумала напрям, який назвала **етнодайвінг.**

Про етнодайвінг

Етнодайвінг – це певна технологія, яка включає в себе 5 компонентів. Без них захід, організований навіть на конкретну культурологічну тематику, не може вважатися витриманим у цій концепції. Звичайна виставка рушників – це не етнодайвінг.

Обов'язковим є поєднання матеріальної і нематеріальної культур. Локація, одяг, прикраси – прояви матеріальної культури. Ремесла, їжа, напої – прояви нематеріальної культури; те, що, хоч і не зберігається протягом довгого часу, проте ми передаємо це від покоління до покоління.

Іще одна важлива складова – **культурологічна сторона.** Це пісня, танець, історія або легенда. Усі елементи мають бути поєднані в інтерактиві: людина має в це зануритися, залишити на певний період усе сучасне. Тобто вона – не просто спостерігач, а активний учасник дійства. Вона перевдягається в одяг певного періоду та певної культури, прибирає волосся, одягає прикраси, бере участь в усьому, що відбувається: співає, танцює, готує їжу, дотримується традицій певної культури.

Етнодайвінг – **це не лише про українську культуру.** Можна організувати захід у культурі будь-якої країни – Гаваїв, Японії чи Ірландії. Важливо розуміти, що це не просто стилізова-

на вечірка, а занурення в культуру з поясненням, чому все відбувається саме так.

У 2015 році був шалений попит на заходи в українській тематиці. За першою освітою я релігієзнавець, тому могла поєднати розваги із серйозними речами, не просто дати людям шоу, шароварщину, а пояснити, що звідки, чому саме так. Я зайнялася організацією таких заходів – кулінарних, танцювальних майстер-класів, з традиційних майстерностей. Це були не просто активності «сядьте і щось поробіть», а з розглядом того, звідки певна традиція прийшла і як вона трансформується зараз, у нашому сучасному житті.

Я вже зареєструвала торговельну марку «Етнодайвінг» на послуги з організації дозвілля і туристичні послуги, чекаю на свідоцтво. Ця діяльність потребує досить значних матеріальних ресурсів, тому планую активно розгорнути цей проект у 2019 році.

Про тренерську діяльність

У 2015 році в Дніпрі за ініціативи групи активних ВПО створилася громадська організація «Сила майбутнього». Деякий час я була заступницею голови цієї організації.

З 2016-го зосередилася на іншій діяльності. Зрозумівши, що в мене є досвід, а в людей є попит на цей досвід, я почала долучатися до різних проектів як бізнес-тренерка. Потім довчилася – і стала працювати не лише як бізнес-тренерка, але також і як тренерка з різних питань – реформи децентралізації, комунікації, гендерних питань, фінансової грамотності. Консультувала і продовжую консультувати місцевий бізнес, проводжу навчання для місцевих компаній. «Мої» питання – це організація продажів, офлайнових точок, підбір персоналу та взагалі кадрова робота і кадрова політика підприємства, просування компанії і власного продукту, пошук клієнтів.

Співпрацюю з кількома громадськими організаціями. Задіяна в проекті благодійного фонду «Карітас Донецьк» у Дніпрі, який надає гранти на перенавчання і розвиток бізнесу. Працюю в декількох проектах з питань гендерної політики, реалізації Резолюції 1325, а також з питаннями децентралізації в різних громадах Дніпропетровської області.

Зараз тренерська діяльність займає в мене більше часу, ніж усі інші проекти.

Проект «Трамплін»

Є ще один проект, над яким треба попрацювати найближчим часом. Разом з колегою запускаємо **консультаційну агенцію для мікро- та малого бізнесу, яку ми назвали «Трамплін».** Зараз ми вже консультуємо підприємців, проте в нас немає ще рекламної продукції, сторінок у соцмережах. Ми хочемо доопрацювати деякі моменти і анонсувати проект офіційно, зробити його більш видимим.

Я не працюю з великими компаніями. Поясню, чому. Є дуже багато людей, які могли б замість того, щоб шукати роботу, бути або самозайнятими, або суб'єктами мікропідприємництва і самим організовувати робочі місця. Проте людям дуже не вистачає знань. **Тим, хто уже почав працювати, часто, щоб розвиватися, потрібно змінити своє мислення: з «ми економимо» на «ми заробляємо».** От з такими мікробізнесами я й працюю, для них насамперед і створюється агенція «Трамплін». Моя партнерка в цьому проекті –

юрист і економіст, вона консультує з фінансових питань, з питань обліку, юридичного забезпечення. Я – з питань організації та просування своєї справи. «Трамплін» дає знання, як комплексно розвивати бізнес у кожному конкретному випадку. Бо кожна ситуація індивідуальна. Буває, у людини є знання, проте немає системного бачення. Або навпаки, є системне бачення, але не вистачає певних знань, і їх треба десь брати.

Найбільше я люблю говорити про продажі. Важлива річ, яку я завжди намагаюся донести: **якщо ви зрозумієте принцип, то зможете продавати будь-що, будь-кому і люди будуть дуже задоволені вашою співпрацею.** У бізнесі є дві проблеми: відсутність клієнтів і всі інші. Якщо ви розумієте, як залучати клієнтів, то все інше – просто технічні питання.

За два роки в різних проектах, громадських і приватних, ми працювали з понад 250 різними бізнес-ідеями та мікропідприємствами. Є досвід і тренерський, і підприємницький, є системна база теоретичних і прикладних знань. А закони економіки та ринку всюди одні й ті самі.

Про проект «Трамплін»

Зазвичай до нас звертаються люди, які вже щось спробували, проте десь допустилися помилок. Або ж коли все йде добре і бізнес хоче або розширитись, або запустити новий напрям, або налагодити співпрацю з іншим регіоном. Дуже добре, коли людина консультується ДО ТОГО, як почала щось робити. Так є всі шанси, що вона все зробить правильно і заощадить гроші, які можуть бути втрачені через помилки.

Я беру участь і в суспільних ініціативах. Долучаюся на громадських засадах до діяльності, яка пов'язана з протидією дискримінації, протидією торгівлі людьми, співпрацюю з організаціями, які займаються внутрішньо переміщеними особами. Я роблю це тому, що поділяю ці ідеї і вірю в те, що зміни залежать від нас.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Якщо говорити про мою власну долю, то я б нічого не міняла. Я зараз така, яка я є, там, де я є. Мені дуже подобається теперішнє моє життя, я щаслива.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я бачу себе щасливою, здоровою, реалізованою. За цей час я дізнаюся дуже багато нового, цікавого, корисного і для мене, і для інших людей.

Хочу, щоб через 10 років сказали: «За особливий вклад у розвиток мікропідприємництва, самозайнятості і як наслідок – економічного зростання нашої країни, нашого населення дякуємо Галині Целовальниченко за її роботу, за її внесок у цю справу». І щоб це була не просто якась там нагорода від когось, а слова підтвердилися прикладами багатьох людей, кому моя робота допомогла почати працювати для себе, на себе, займатися тим, чим подобається.

Я глибоко впевнена, що свобода і реалізація людини починається з економічної свободи. Якщо людина може самостійно розпоряджатися своїми фінансами і вони у неї є – це шлях до свідомості й до свідомого громадянського суспільства.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Я бажаю всім здоров'я. Бажаю тим, хто чекає рідних і близьких, які захищають нашу Батьківщину на Сході, які поїхали з тимчасово окупованих територій, – щоб усі дочекалися їх живими і здоровими, і самі щоб були живі і здорові.

Бажаю українцям пам'ятати, що навіть найкращі закони та постанови, які нам дають «зверху», не працюватимуть, якщо ми не підтримаємо їх, кожен на своєму рівні, своєю активною позицією. Перед нами зараз відкрито багато можливостей, але треба хотіти цих змін.

Бажання і сил для того, щоб змінювати наше життя, життя наших родин, нашої країни, наше майбутнє!

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

Анжела Бабкіна
Віра Полякова
Наталія Цодікова

АНЖЕЛА БАБКІНА

Мені дуже подобається, коли у людей щось змінюється у світогляді, коли вони починають дивитися на звичні речі під трохи іншим кутом. Тому що це дає їм побачити різноманітність життя.

Про життя до переїзду

До переїзду я жила звичайним життям, як, мабуть, усі на тій території.

Довгий час працювала вчителем. Спочатку в початкових класах, потім викладала українську мову та історію. За освітою я – історик. Закінчила Донецький державний університет, нині він називається Донецький національний університет імені Стуса (наразі навчальний заклад перемістився у Вінницю).

Так склалося, що в мене виникли проблеми з горлом, і лікарі порадили змінити професію. У 2002 році я почала працювати в соціальній сфері, стала директором центру соціальних служб у Шахтарському районі. Пропрацювала на державній службі якраз до тих сумних подій, коли вже не можна було там знаходитись.

Шахтарський район – це саме той район, який одним із перших потрапив під удар, тому що він безпосередньо межує з Росією. Нам випало евакуювати найближчі до удару села.

Про літо 2014-го

Наприкінці липня 2014 року я поїхала у відрядження в Київ. Це було навчання з тим, щоб надалі можна було працювати з людьми, котрі потрапили в зону бойових дій. І так склалося, що після мого повернення я вже не вийшла на роботу. У нас почалася активна фаза бойових дій. Це була війна.

Скоро стало зовсім неможливо. Перебило газопровід, у регіоні не було ні води, ні світла. Довелося виїхати. Рушили до Новоазовська – там жила моя подруга, вона запропонувала побути в неї, доки ситуація з'ясується. Виїжджали ми буквально під час бойових дій, бачили, як горіло, нас дуже часто зупиняли. Це була важка дорога.

У Новоазовську я пробула близько трьох тижнів. Треба було допомагати людям – а їх було дуже багато: і з мого міста, і з Донецька, і з Макіївки, тобто звідти, де якраз починалися бойові дії. І ми цим займалися – волонтерили, консультували.

Після атаки на Іловайськ, на наступний день у нас також почалася активна фаза АТО. Оскільки ми жили біля лікарні, а лікарня – це стратегічний об'єкт, стало особливо небезпечно тут перебувати. Ми з подругою вирішили, що треба звідси їхати.

В мене наче дежавю було – другий, повторний виїзд із зони АТО. Ми вирушили буквально останнім автобусом. Після цього Новоазовськ закрили. Автобуси більше не ходили. Коли ми приїхали в Маріуполь, то виявилося, що до потяга залишалося 20 хвилин! Ми мали взяти білети (і не знали, чи вони є), знайти поїзд і повантажити свої речі... Потім було декілька зупинок десь у полі. Ми бачили вдалині стовпи диму, розуміли, що там точаться бойові дії. Ми не знали, чи виїде поїзд, чи його, може, зупинять і він не буде рухатися.

Але зрештою ми доїхали до Львова, а далі – і до Ужгорода. Це були останні дні серпня.

Про те, чому саме Ужгород

Хотілося виїхати якнайдалі від того, що ми бачили. Коли сталася ця біда, багато людей переймалися нашою долею. Знайомі кликали і до Дніпра, і до Полтави, і до Києва, і до Херсона. Але я вирішила обрати найдальшу точку від Донбасу. В Ужгороді теж були друзі, які мене покликали до себе на перший час. Тут ми й осіли.

Я не перетинала лінію кордону і не їздила більше в Шахтарськ.

У мене відкритий профіль у соціальних мережах. Усі знають про мою проукраїнську позицію, тому такі поїздки можуть бути ризиковані.

Про початок діяльності в Ужгороді

Відразу після переїзду я вирішила, що треба шукати роботу – спробувати влаштуватися на таке ж місце, де я працювала, або піти у школу. Але це вже був початок вересня, тому зі школою було проблематично. Я пішла в центр соціальних служб – і мені вдалося туди влаштуватися. Процедура звільнення зі старої роботи була довгою і складною, проте мені все-таки прислали мою трудову книжку.

До 2016 року я працювала у центрі соціальних служб. Окрім того, займалася волонтерством, намагалася допомогти тим людям, котрі, як і я, переїхали в Ужгород. Я розуміла їхні проблеми, тому коли фонд «Stabilization Support Services» оголосив вакансію радника у Закарпатській області, то громадські організації, з якими я спілкувалася, самі мені запропонували подати свою кандидатуру.

З того часу я офіційно представляю інтереси внутрішньо переміщених осіб Закарпаття.

Про обов'язки радника

Програма Радників – це проект, який зв'язує декілька структур:

- державні органи, що займаються внутрішньо переміщеними особами;
- громадські організації;
- благодійні фонди;
- безпосередньо самі переселенці.

Доводиться вирішувати безліч питань. Хось хоче відновити документи, у когось виникли проблеми при соціальних виплатах, комусь треба матеріальна допомога, хтось потребує лікування.

Важливий момент – проблеми слід вирішувати в комплексі, залучаючи до обговорень усі сторони. Для цього проводяться круглі столи, запрошуються представники державних та недержавних організацій. Будується діалог.

Важливою частиною роботи є консультування. Передусім ми працюємо з представниками управлінь соціального захисту. У нас є потужний потенціал – юристи, які знаходяться в київському офісі й можуть проконсультувати в разі потреби, щоб усі питання вирішувалися в правовому полі.

Про співпрацю з громадськими організаціями

Я співпрацюю з Фундацією прав людини, Інститутом «Республіка». Крім того, активно беру участь у діяльності **нашої переселенської ГО «Закарпаття-Донбас».**

Усі проекти, в яких я беру участь, так чи інакше перекликаються.

Наприклад, мене як людину, котра прожила в Ужгороді вже понад 4 роки, хвилюють ті ж проблеми, що

Анжела Бабкіна

Радниця з питань ВПО у Закарпатській області
Переїхала з Шахтарська (Донецька область)
до Ужгорода у серпні 2014 року.

й інших містян: стан доріг, освітлення на вулицях, зовнішній вигляд міста, організація свят. Необов'язково виступаю як радник – це просто мій громадянський обов'язок. Я шукаю однодумців, людей, небайдужих до того, що відбувається у місті і зрештою в країні.

Починати треба з себе. Якщо ти не будеш кидати сміття повз урну, то місто стане чистішим.

Робота Інституту «Республіка», з яким я працюю, спрямована на те, щоб спонукати людей до змін у суспільстві. Я хочу, щоб моя країна була сильною, тому я також беру в цьому участь.

Ще у місті діє цікавий проект від МОМ «Сокоти свій Варош», спрямований на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у місцеву громаду – проводяться майстер-класи, різні креативні заходи, а все це дає можливість спілкуватися між собою, дізнаватися більше один про одного. Від цього місто стає тільки кращим.

Проект від Фундації прав людини «Голос жінки має силу» взагалі унікальний. Минулого року він був більше блогерський, а цьогоріч включає й інші складові. Особисто мене цей проект підштовхнув до такої діяльності, як проведення тренінгів з адвокації у якості тренера.

Про освіту

– Як Ви вважаєте, спираючись на Ваш досвід, над якими питаннями та аспектами нам потрібно працювати, щоб підвищити рівень життя в нашій країні?

Це таке філософське питання. Аби ми знали відповідь, то, можливо, уже б настав мир, і це було б прекрасно. Але, на жаль, якогось універсального рецепта немає.

Важливою є громадянська освіта, і починається вона зі школи. Треба якомога більше говорити про Україну, про її звичаї, формувати ще з дитячого середовища людей, яким би було небайдуже те, що навколо відбувається і що буде відбуватися.

Інший важливий момент – не можна виховувати дітей людям, які самі не вірять в цю ідею. Реформа освіти в нас почалася, проте є ще над чим працювати. Не треба зашорюватися – натомість необхідно пробувати нове і виправлятися, коли щось не виходить. Важливо, щоб було якомога більше різноманітних освітніх заходів для вчителів, щоб вони завжди мали можливість підвищити свою кваліфікацію.

Що ж до громадськості, то потрібно робити все можливе, щоб люди з різних куточків нашої країни знали один про одного більше, щоб вони бачили, хто чим живе.

Про зміни у зв'язку з переїздом

Чесно кажучи, я не знаю, наскільки мене змінив переїзд. Іноді здається, що я яка була, така й залишилась. Іноді думаю, що «все, що не вбиває, робить нас сильнішими» – і я стала трошки сильнішою. Більше відчуваєш біль, ніж раніше.

Закарпаття – це зовсім інший регіон, ніж Донбас. Воно толерантне, ввічливе, різнобарвне і багатонаціональне. На Донбасі також багато національностей – росіяни, татари, греки, білоруси, вірмени, азербайджанці, болгари, але тут представники зовсім інших народів - словаки, угорці, поляки. Незважаючи на те, що це люди з іншим менталітетом, я не відчуваю тут себе чужою. Завжди можна знайти якісь спільні теми, і неприйняття немає зовсім.

Я – не людина мегаполісу. У Шахтарську населення було близько 60 тисяч, в Ужгороді – 115 тисяч. Мені це близьке.

У мене з'явилися нові гарні звички, наприклад, кава. Тепер я не уявляю свій ранок без духмяної кави, яка пахне Ужгородом.

А ще зараз для мене один із видів релаксу – це вийти в місто, побродити вуличками, просто походити. Я відчуваю, що це місто мене надихає.

Про можливість повернення

Звісно, я думала над цим. Думала завжди, з самого початку. Там залишилося багато людей, дорогих моєму серцю. Але чим більше часу проходить, тим більше я розумію, що скоріше за все не повернусь. Тому що тут у мене вже устаткувалося життя, мені тут уже добре і ще раз ламати своє життя буде дуже важко. Але якщо, припустімо, завтра закінчиться війна, я поїду туди однозначно. Мені хочеться подивитися на своє місто, вільне місто. Мені хочеться сходити на цвинтар – у мене там батьки поховані. Але чи залишусь я? Думаю, що ні.

До речі, нещодавно наше ГО «Закарпаття-Донбас» проводили соціологічне дослідження. **82% опитаних внутрішньо переміщених осіб не збираються повертатися у разі закінчення бойових дій.** Хтось одружився чи вийшов заміж, у когось народились діти – у них уже місце реєстрації Ужгород, чи Вино-

Про тренерську діяльність

Досвід тренерської діяльності в мене є ще з «минулого життя». Зокрема я була регіональним тренером у Донецькій області з теми «Протидія торгівлі людьми». У 2010 році навіть відвідувала міжнародний семінар у Грузії. Усе це було до сумнозвісних подій.

Зараз же мої тренінги охоплюють різні аспекти інтеграції внутрішньо переміщених осіб та правозахист.

Така робота дає можливість донести людям якусь думку, підштовхнути їх подумати над чимось самостійно, дійти певних висновків. Мені дуже подобається, коли у людей щось змінюється у світогляді, коли вони починають дивитися на звичні речі під трохи іншим кутом. Тому що це дає їм побачити різноманітність життя.

Плюс саморозвиток – це важливо. Мені імпонує робити щось нове, і приємно, коли в тебе це виходить.

градів, чи Свалява. Хтось навчається в вищих навчальних закладах, хтось знайшов якусь роботу, хтось поїхав за кордон.

Коли ми виїжджали, моїй онучці було 2 роки. Цього року вона пішла в школу. Тобто вона не пам'ятає Шахтарська взагалі.

Коли починається мова про те, що переселенці в майбутньому будуть відновлювати Донбас, я розумію, що така програма неактуальна і нереальна, бо багато людей не повернуться. Більшість з тих, хто повернеться, будуть пенсіонери – старших людей просто тягне туди. Але для молодих людей, дітей це вже буде геть інше середовище.

Про дозвілля

Ці 4 роки я у відпустці не була. Є певні фінансові обмеження – ми винаймаємо житло і помандрувати кудись, наприклад, на море не дуже виходить. Проте я намагаюсь поєднувати роботу з відпочинком. На вихідні кудись поїхати, в якусь місцину тут, на Закарпатті, яке я для себе відкриваю, або десь просто по місту погуляти.

Подивитися країну можна й під час відряджень в інші міста, що я і роблю.

На вихідних проводиться дуже багато різних заходів, я намагаюся їх відвідувати, бо мені цікаво знати якомога більше про те місто, де я живу.

Знову ж таки – волонтерство. Вільний час можна використати з користю.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Якщо казати про суспільне життя, то я зробила би так, щоб у нашій країні Схід і Захід більше спілкувалися, починаючи з 1991 року. Щоб було більше поїздок, обмінів досвідом; щоб діти їздили туди-сюди, щоб один про одного дізнавалися. Щоб не сталося те, що сталося.

А якщо говорити про особисте, то знаючи, що так усе складеться, я б, можливо, виїхала раніше звідти. Щоб це не було так болюче.

Зараз можна почути про те, що багато людей зневірюються і хочуть виїхати за кордон, кудись в іншу країну. Я б не хотіла цього робити. Я б хотіла жити в нашій країні і побачити, як зрештою в нас усе налагодиться чи почне налагоджуватися – бо я розумію, що це процес довгий, системний.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Цікаво, я навіть про на таке не замислювалась. Чому? Бо зараз не будуєш довгострокових планів, оскільки не знаєш, що може статися через певний проміжок часу. Цього навчило життя.

Себе через 10 років я бачу такою ж активною, невгамовною, непосидючою. Можливо, поряд зі мною вже буде моя онука, яка підросте до того часу й буде свідомо займатися активною діяльністю. Через 10 років їй буде 16.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Найперше – хочу побажати перемоги всім нам! Після цього – миру. Мир – поняття дуже різнопланове: це не тільки коли перестануть стріляти, а миру в серцях. Спокою, душевної рівноваги, злагоди. Лише коли буде спокій у душі, то ти зможеш нести іншим позитив.

Бажаю всім бути здоровими, щасливими і любити свою країну!

Віра Полякова

Над питаннями захисту прав у нашій країні потрібно багато працювати, тому що люди не знають своїх прав, не розуміють навіть, що стоїть за цим визначенням.

Про переїзд

Я народилась і виросла в Донецьку. Коли почалися військові дії, поїхала з рідного міста з 5-місячною дитиною на руках.

У 2013 році я закінчила Донецький національний університет, за освітою юрист. Вступила до аспірантури, почала працювати над кандидатською дисертацією. Паралельно влаштувалася на роботу до Головного управління Державної міграційної служби України в Донецькій області, за фахом. Пропрацювала близько року – і пішла у відпустку по догляду за дитиною. Тут якраз мене й застала війна.

Чому я поїхала саме в Ужгород? Справа в тому, що мені допоміг мій науковий керівник з аспірантури. З'явилася можливість влаштуватися на роботу в Ужгородський національний університет на юридичний факультет. Влаштувалася за сумісництвом лаборантом кафедри адміністративного права. Оскільки я була на державній службі, то за сумісництвом могла займатися лише науковою діяльністю. Тобто такий варіант мені підходив – я забрала дитину і поїхала.

Переїжджати мені допомагала мама, а чоловік у цей час знаходився на навчанні в місті Харків. У нього не було змоги тоді приїхати в Ужгород.

Я переїжджала взимку, у січні. Було дуже важко. В Ужгороді у мене не було нікого – ні друзів, ні знайомих, ні приятелів. Я зовсім не знала міста. Усі мої знання про нього зводилися до того, що у 2010 році я була тут півдня на екскурсії.

Три дні жила в хостелі, поки шукала квартиру. З цим були проблеми. Знайти житло виявилося не дуже просто, а плату за оренду власники часто просили немалу.

Трапилася така ситуація: я знайшла квартиру за оголошенням, господарі запевнили, що вона знаходиться в центрі міста. А насправді це було зовсім не так: житло було далеко, та ще й у неблагополучному місці. Я добиралась туди ввечері, не знаючи всіх цих нюансів. На щастя, таксист, який мене віз, пояснив, що це за місце, і я туди не поїхала.

Зрештою я орендувала квартиру в Ужгороді, помаленьку почала обживатися. Я познайомилася з деким із переселенців. Потроху ми почали дружити зі «своїми», тобто з тими, хто приїхав з Донецька, з Луганська. Ми допомагали і продовжуємо допомагати один одному. І стало простіше. Коли хтось тобі хоча б трохи допомагає, це набагато легше. Найважче було перші півроку, потім уже я якось освоїлася.

Мама спочатку була зі мною, але їй треба було повертатися. Мені допомагали сестри. Вони живуть у Києві, приїжджали до мене по черзі, за що я дуже вдячна їм. Чоловік зміг переїхати через рік.

Хай нікому ніколи не випадає бути свідком війни. Хай настане мир, це сьогодні найголовніше. Все інше – наживне.
Віра Полякова
Юрист
Переїхала з Донецька до Ужгорода у січні 2015 року.

Про ініціативу «Що для жінки щастя»

Цьогоріч я брала участь у проекті «Голос жінки має силу», який реалізує Фундація прав людини. Це теж діяльність, спрямована на підтримку переселенців. Під час тренінгу в рамках проекту разом з групою однодумців ми вирішили створити наш власний **міні-проект під назвою «#що для жінки щастя».**

Для втілення нашої задумки обрали формат живої бібліотеки. Буквально зразу, за 1-2 дні тренінгу, близько 10 жінок з усієї України поділилися своїми роздумами про те, що таке щастя для кожної з них. Ми створили окрему платформу в Інтернеті для цього проекту й опублікували там думки жінок. Задумували проект як такий, до якого й потім зможуть долучатися всі охочі. Коли після тренінгу я повернулася до Ужгорода (захід проводився в Київській області), то проводила й далі опитування, додавала відповіді на сайт.

Останнім часом у мене було дуже мало часу. У майбутньому планую повернутися до цього проекту, розвивати його. Проект знаходиться на онлайн платформі Tilda, тобто ним можна займатися, перебуваючи в будь-якому куточку України.

Що ж для жінки щастя?

У кожному віці поняття про щастя своє.

Помітна така закономірність: для молодих дівчат щастя – це достаток, здоров'я, можливість побачити світ, подорожі. А якщо відповідає доросла жінка, то вона акцентує на тому, що щастя – це добробут дітей. Тобто старші не про себе думають, а про дітей, про своїх близьких. А молодь ще безтурботна, більше переймається якимись своїми особистими проблемами.

– А як на це питання відповіли б Ви? Що для Вас щастя?

Для мене важливе здоров'я дітей, самореалізація. Чудово, якщо тобі добре з самим собою на самоті, значить, ти вже знайшов своє щастя.

Про ще один переїзд

Два роки я пропрацювала в університеті лаборантом на кафедрі (за сумісництвом). Але річ у тому, що це була декретна вакансія. Тому коли вийшла дівчина, яка працювала тут раніше, я мала звільнити їй робоче місце, іншого місця мені, на жаль, не запропонували.

Таким чином у мене виникли труднощі з роботою. Згодом я зрозуміла, що вийти на державну службу, як я хотіла – за фахом, практично нереально. У чоловіка теж не складалося тут з роботою. На Закарпатті складно з робочими місцями. Багато місцевих працюють за кордоном.

До декретної відпустки я займалась юридичним забезпеченням в ГУ ДМС України в Донецькій області. Це управління переїхало під час війни з Донецька до Маріуполя. За мною залишалось моє робоче місце, колектив мене чекав на основній роботі. У зв'язку з усіма цими обставинами, наша сім'я знову переїхала, цього разу – до Маріуполя.

З вересня я вийшла на роботу.

Про роботу

Я з дитинства хотіла бути юристом. Це те, що у мене справді виходить, те, від чого я отримую задоволення.

Я також займаюся науковою роботою – пишу дисертацією, яка пов'язана з захистом прав людей та основоположних свобод. І саме на цьому аспекті мені хотілося би зосередити свою діяльність у майбутньому. Вважаю, що над питаннями захисту прав людей у нашій країні потрібно багато працювати, тому що люди не знають своїх прав, не розуміють навіть, що стоїть за цим визначенням.

Мені подобається працювати з аудиторією і я вмію це робити. Люблю розповідати людям щось таке, чого вони не знали раніше.

Хочу й надалі займатися такою громадською діяльність. Вона не суперечить моїм обов'язкам на роботі, а мені хочеться саморозвиватися, вивчати щось нове.

Про особисті зміни

Я змінилася. Подорослішала. Зараз мені 27 років, до Ужгорода я переїхала в 23. Іще сама дитина, а тут у мене на руках дитя... Війна змусила дуже швидко стати самостійною.

Інакше не можна було. Я знаходилася далеко від дому, одна в чужому місті. Потрібно було не те що жити – виживати. Як тут не подорослішаєш? Морально і навіть фізично дорослішаєш одразу.

Про тих, хто виїхав

Молодим важко, а старшим людям ще важче. Пенсіонери нерідко мають ті чи інші проблеми з виплатами пенсії, а для них це – єдине джерело

Про громадську діяльність

Невдовзі після переїзду я дізналася, що в Ужгороді є громадська організація, яка опікується питаннями переселенців – «Закарпаття-Донбас». Я прийшла в цю організацію, запропонувала свою допомогу. Так почалася моя участь у громадській діяльності в новому місті.

Я займалася питаннями гуманітарної допомоги, різними організаційними моментами, брала участь у заходах, присвячених проблемам переселенців. Оскільки в мене юридична освіта і є досвід роботи, я надавала консультації щодо різних юридичних питань, зокрема щодо того, як отримати довідку переселенця, як добитися компенсацій тощо. Люди і досі телефонують за порадами.

Окрім того, що таким чином я могла зайняти себе суспільно корисною роботою, то це ще й розширювало коло знайомих.

доходу. Тому дехто повернувся назад. Повертаються часом і ті, у кого дві чи три дитини, їх треба ростити, а люди не можуть знайти роботи, щоб забезпечити майбутнє своїм дітям.

Але буває й таке, що повертатися нікуди – житло на непідконтрольній території вже непридатне для проживання – розбите снарядами, зруйноване. У моїй практиці були випадки, коли до мене зверталися люди з такими проблемами, ми писати скарги в прокуратуру, на відновлення пошкодженого житла, з метою отримання хоч якоїсь матеріальної компенсації.

Молоді трохи простіше, тому що легше відволіктися, переключитися на якусь іншу діяльність, у молодих більше можливостей. Старші ж люди досить часто не вміють користуватися Інтернетом, сучасними гаджетами, тому не вся робота їм доступна. Окрім того, пенсіонерів не особливо хочуть брати на роботу, так завжди було. У них проблеми з житлом, тому що пенсія не може покрити витрат на квартиру і на комунальні послуги. Вважаю, що якби не було таких громадських організацій, котрі підтримують переселенців, було б іще складніше. Громадські організації вкладають душу у свою роботу та підтримку ВПО. На Закарпатті це організація «Закарпаття-Донбас» в особі Костянтина Блажевича, Анжели Бабкіної та інших. І хочу сказати, що вони допомогли мені стати своєю у чужому місті.

Чи повернулася б я в Донецьк? Ні, у всякому разі поки що. Я дуже сподіваюся, що колись у Донецьк, моє рідне місто, прийде українська влада. Коли це станеться, то, напевно, я повернуся в своє місто. До того ж моменту – ні.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Мені іноді здається, що я народилася не в ту епоху. Я би хотіла жити десь у XVI чи XVII столітті.

Це був час, коли все починалося, технології тільки розвивалися, це світанок нової епохи. Сучасний світ мене лякає – бо в ньому забагато фанатизму і агресії.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я би хотіла мати свій дім, свої стіни, де б могла спокійно жити і не думати про те, що буде завтра. Власний дім – для себе, для своєї дитини – це надзвичайно важливо!

Також хотілося б чогось досягти, бути на сходинку вище, ніж зараз. Навчати інших, давати знання іншим людям.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Свого часу про війну я чула на уроках історії в школі, читала про це в книжках. Але я не думала, що побачу, як це відбувається насправді, в реальності. Хай нікому ніколи не випадає бути свідком війни.

Хай настане мир, це сьогодні найголовніше. Все інше – наживне.

Наталія Цодікова

Звичайно, такий переїзд – це непросто. Але я не можу сказати, що в нас були якісь моменти відчаю. Я дуже відчувала допомогу, і це неабияк підтримувало. Є багато людей, кому важче, ніж мені зараз. Хлопцям в окопах важче. А саме завдяки їм я живу в місті під мирним небом, завдяки їм мої діти не чують пострілів, не ховаються в підвалах.

Про те, як стали переселенцями

Наша родина була однією з перших серед тих, хто став переселенцями.

Ми покинули Луганськ 1 травня. Виїжджали просто на травневі канікули – тоді їх був цілий тиждень. У місті вже почалися заворушення, СБУ була захоплена. **Ми побоювалися провокацій на свята, на 9 травня,** розуміли, що таке може статися. Тому взяли з собою трохи речей, гітару – і поїхали.

На той момент ми з чоловіком мали одну дитину й чекали на другу. Планували поїздку за маршрутом «Київ – Ужгород – Вінниця», а потім – додому. Проте так сталося, що ми не повернулися.

Спочатку все йшло за планом. Ми до 5 травня побули у друзів у Києві, рушили до Ужгорода. Числа 6 чи 7, точно не пам'ятаю, нам уже телефонували знайомі з Луганська і радили поки не повертатися. Так ми і залишилися в цьому місті.

В Ужгороді в нас був усього один знайомий – батюшка, з яким ми познайомилися незадовго до цих подій: він у квітні приїжджав до Луганська. Сам він не місцевий – родом з Донецької області, але на той момент працював на Закарпатті і запросив нас до себе, подивитися цей край, погостювати.

Речей у нас із собою майже не було. Проте навіть пізніше ми в Луганськ не повертались і нічого звідти не забирали. **Оскільки ми швидко прийняли рішення лишатися – знали про це вже буквально 7 травня,** то наші батьки змогли вислати нам документи – особисту справу дитини зі школи (ми розуміли, що треба буде влаштовувати сина тут до навчального закладу, щоб він зміг закінчити навчальний рік та отримати табель) і зовсім трохи речей. Тоді ще посилки відправлялися без проблем, але дуже скоро пошта перестала надавати такі послуги.

Повертатись ми не збираємось, і навіть просто навідатися в місто навряд чи поїдемо.

Наталія Цодікова

Викладачка
Переїхала з Луганська до Ужгорода
у травні 2014 року.

Про підтримку

Нам дуже допомогли ужгородці. Я навіть не всіх людей знаю з тих, хто нам допомагав.

Спочатку ми жили в гуртожитку. На першу квартиру, яку ми знімали, нам дав знайомий батюшки, завдяки тим коштам ми змогли оплатити 2 місяці проживання. Ми виїжджали без «золотого запасу», тому нам ця допомога була необхідна.

Я була на той момент вагітна, мені постійно потрібен був усе більший і більший одяг, свого, ясна річ, не було. Тим більше, що змінювався сезон – надходила осінь, а народжувати було у листопаді. Дуже допомогли **місцеві релігійні організації** – вони повністю забезпечили одягом, засобами гігієни мене і ще кількох жінок у такій же, як моя, ситуації.

Коли підійшов час народжувати, було трохи страшно. Адже це майже незнайоме нам місто, ми тут недавно. Але і з пологовим будинком мені пощастило – привітний персонал, увага, забезпечення всім необхідним. Зі здоров'ям, на щастя, не було ніяких проблем, тому все закінчилося дуже добре.

Звичайно, такий переїзд – це непросто. Але я не можу сказати, що в нас були якісь моменти відчаю. **Я дуже відчувала допомогу людей, і це неабияк підтримувало.** Нам допомагали дуже багато – продукти харчування, одяг, посуд, постільну білизну. Мені часто бувало дуже незручно цю допомогу приймати – бо я ніколи нічого не просила. Але люди самі наполягали і підтримували, казали, що так не завжди буде, ситуація з часом зміниться на краще.

Про зміни

Змін сталося багато. І частина з них особисто для мене позитивні.

Я завжди любила свою роботу і дуже боялася її втратити. А тут, з подіями останніх років, я навчилася легкості. Я перестала боятися змін і стала активнішою. Значно розширилося коло спілкування. У мене з'явилося стільки друзів, скільки ніколи не було в Луганську.

Я почала ходити в гори. Не знаю, як я жила раніше без них!

Також виявилося, що я люблю мандрувати. Коли ми жили в Луганську, я не бувала далі Києва та Одеси. А тут ми знаходимось біля самого кордону зі Словаччиною та Угорщиною. В Угорщині вже побували, в Австрії. Словаччина – у планах.

Так, життя абсолютно змінилося. У мене воно стало більш насиченим.

Про адаптацію

Зараз старшому сину 17 років. Навчається в Ужгородському національному університеті на першому курсі, вивчає інформаційні системи і технології. Молодшій доньці 4 роки, вона ходить у садочок.

Наша сім'я досить легко відпустила Луганськ. Ми вирішили, що наше

нове життя починається тут і зараз, з чистого аркуша, і місця для суму немає. **Ми були готові розпочинати все з нуля.**

До переїзду я працювала в Луганському національному університеті на кафедрі інформаційних технологій та систем, викладала. У 2013 році захистила кандидатську дисертацію, у квітні якраз отримала диплом кандидата педагогічних наук.

Коли ми прийняли рішення не повертатися, я зателефонувала в університет і повідомила про це. Мені запропонували звільнятися, хоча я думаю, що на момент тієї розмови ніхто не припускав, що в Луганську складеться така ситуація. У результаті мене звільнили, і я опинилася без роботи. Допомогу по догляду за дитиною оформлювала через служби соціального захисту.

Ми були одні з перших переселенців в Ужгороді. Спілкуємося і з такими ж, як самі, переселенцями, і з місцевими.

Коли влітку 2014 року почали приїжджати інші люди з Донбасу, ми знайомилися, з кимось починали здружуватися. **Були й ті, кого ми спонукали приїхати в Ужгород.** За друзями приїжджали друзі друзів, і ми теж знайомилися з ними. Так розширювалося коло знайомих.

Про волонтерську діяльність

Наша сім'я брала участь у волонтерських ініціативах, які активно діяли на той час у місті. Було два найбільших осередки, які працювали з переселенцями та військовими – **Рух підтримки закарпатських військових та Комітет медичної допомоги.** Комітет медичної допомоги діяв уже давно до цього, а Рух створився у 2014 році, коли почалися військові дії на Сході України.

Допомагали чим могли. Допомагали заробляти кошти на різні потреби для тих, кому вони потрібні були в той чи інший момент конфлікту, брали участь у різних заходах. Вирізати для акції значки – значить, вирізати значки. Перебирати речі – значить, перебирати речі.

Звичайно, коли в мене народилась дитина, то на деякий час саме ці клопоти вийшли на перший план.

Проте вона вже підросла – і я повернулась до активного громадського життя. Зараз потреби, на які ми найчастіше збираємо ресурси – це **ремонт військової техніки та допомога пораненим і тим, хто потребує тривалої реабілітації, допомога вдовам.**

Я не можу лишатися осторонь усього цього. Мені не все одно. Я знаю, що є багато людей, кому важче, ніж мені зараз. Хлопцям в окопах важче. А саме завдяки їм я живу в місті під мирним небом, завдяки їм мої діти не чують пострілів, не ховаються в підвалах. Тому я маю робити те, що можу.

Про роботу

З роботою непросто, це на сьогоднішній момент для нас найпроблемніше питання.

Трохи освоївшись на новому місці, ми почали думати про те, чим займатися далі. Я почала надавати репетиторські послуги. Треба було якось потроху ставати на ноги. У Луганську репетиторством я ніколи не займалася – робота в університеті давала мені можливість не працювати додатково.

Найбільший місцевий ВНЗ – Ужгородський національний університет, і 2 роки поспіль я намагалася туди влаштуватися, проте безрезультатно. **Викладання – це те, чим я завжди хотіла займатися, це справа мого життя.** Тому я все ж таки знайшла місце для самореалізації і викладаю в приватному навчальному закладі – Карпатському університеті імені Августина Волошина. Мій предмет – математика та інформаційні технології. Влаштуватися сюди мені допоміг наш знайомий батюшка, завдяки якому ми й опинилися в Ужгороді. За це я дуже йому вдячна. Багато хто з моїх колег стали мені по-справжньому близькими людьми і добрими друзями.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Для мене зараз актуальне питання пошуку роботи. Вирішила, що вона буде не пов'язана з університетом. Я у пошуках себе в плані професійної діяльності.

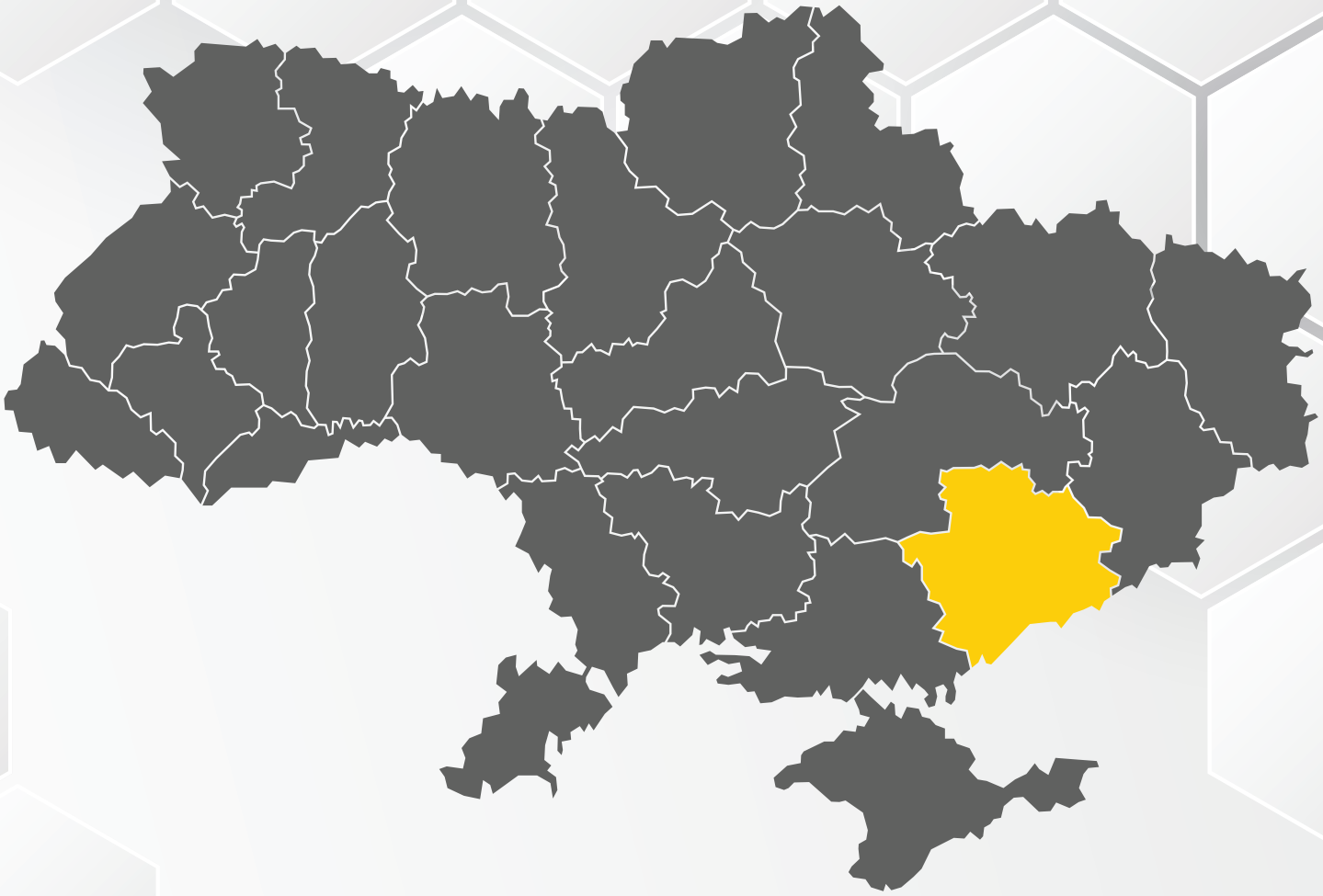
Я би нічого не змінювала в житті, але на цей момент я сама почуваюся готовою і відкритою до змін.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я бачу себе у своєму будинку. Хай він навіть буде маленький, але свій. Можливо, через 10 років уже буду няньчити онука чи онучку. І обов'язково я бачу себе такою ж, як зараз, активною, енергійною, я й через 10 років ходжу в гори та мандрую світом.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Бажаю вірити в себе. Ставити перед собою цілі і досягати їх. В жодному випадку не опускати руки. Любити Україну і себе в Україні!

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

Олена Макайя
Оксана Русанова
Ірина Спиріна

ОЛЕНА МАКАЙЯ

Мир усім!

Про те, як виїжджали з Донецька

Родом я із Запоріжжя. До Донецька переїхала, коли вийшла заміж. Мій чоловік Мішель родом з Африки, з Конго, а в Донецьку навчався. Проте він вважає себе корінним донеччанином.

Там ми прожили 13 років. Там народилися наші діти, а їх у нас троє – двоє хлопчиків і дівчинка.

За освітою я кравчиня. Займалася тим, що брала замовлення, шила вдома.

Виїжджали ми, як і багато хто, на два тижні – перечекати обстріли. Чому саме Запоріжжя – зрозуміло, бо тут були батьки.

Чоловік залишався в Донецьку, продовжував працювати. У тому районі, де стоїть наш будинок, було дуже небезпечно, тому Мішель жив у друга. Якось він прийшов до нашої квартири – подивитися, чи все в порядку – і потрапив під обстріл. Він одразу ж зателефонував мені в шоковому стані. У телефонному режимі я його заспокоїла, не перериваючи розмови, він пішов на залізничну станцію і купив квитки – тоді потяги ще ходили. Після цього повернувся додому, зібрав речі. Я потім дивувалася: незважаючи на шок і збентеження, він зібрав саме те, що треба було: мої швейні машинки, оверлок, праска, усе, що треба для роботи.

Коли він прийшов на станцію, почався сильний обстріл. Мішель потім розповідав мені: «Люди все покидали, всі речі, і побігли в укриття. Я прибіг, стою і думаю: там же машинки Елен (чоловік називає мене Елен)! А якщо з ними щось трапиться?!». Він вибіг, упав на сумки. Над ним літали снаряди, а він лежав на тих сумках.

Коли ми з ним зустрілися у Федорівці (вузлова станція, я із Запоріжжя туди добиралася, а він – електричками з Донецька), то просто стали, обнялися і стояли так з півгодини. Плакали обоє, пробачили один одному все, всі можливі образи. Згодом ми повінчалися.

Про Донецьк

Запоріжжя – моє рідне місто, я дуже його люблю, пишаюся ним. Проте печаль за Донецьком не відпускає, дуже важко, що все це сталося. Донецьк затягує, в нього закохуєшся. Це особливе місто, і воно запало мені в душу.

Я захоплююся поезією. **Цей вірш написала через деякий час після переїзду.**

Привет, Донецк!
Ну как ты там, родной?
Душа болит и нету мне покоя...
Включаю комп, чтоб видеть образ твой –
Цветущий, радостный
Ну, как всегда, весною.
Но затмевают чистых улиц лик
Картинки с изобилием снарядов.
Милый Текстиль, ну что ж ты так поник?
Я знаю, надоели звуки «градов».
Прости, Донецк, что бросила тебя,
Детей спасаю, прячу в отчем доме.
Но ежедневно, на восток глядя,
Я отбиваю Господу поклоны.
А помнишь, как приехала к тебе?
Ты добр был, но, как учитель, строгий.
Зачёты принимал не «так себе»,
И научил идти по жизненной дороге.
И на подарки вовсе не был скуп,
Друзей таких от сердца только дарят.
Мой милый, гордый город-жизнелюб,
Кто знал тебя, конечно же, похвалит.
Я не поэт и не пишу стихов,
Вот в городе родном я эмигрантка,
Пишу тебе, Донецк, будь жив- здоров!
С любовью, запорожская Дончанка.

Про адаптацію

Люди зазвичай ведуть відлік свого життя з дня народження чи ще з якоїсь видатної дати, а багато переселенців вважають такою точкою відліку початок війни або дату переселення. Бо це вже зовсім інше життя.

Я хвилювалася через те, як діти адаптуються до нових умов, чи не стикнуться вони з расизмом. Найстаршій доньці на момент переїзду було 11 років, середньому сину – 8,5, наймолодшому – 4 рочки.

На щастя, у новій школі їх дуже добре прийняли. Керівництво та педагоги навчального закладу з розумінням поставилися до ситуації. Коли ми прийшли влаштовуватися, у нас не було спеціальних документів з попередньої школи, які необхідні для переведення, лише свідоцтва про народження. Також ми не знали, як надовго залишимося тут. Проте дітей зарахували без проблем.

Діти легко ввійшли в колектив. Учителі зігріли їх своїм теплом, а батьки школярів матеріально підтримали нашу сім'ю. Зараз діти активно беруть участь у житті навчального закладу. Минулої весни донька стала ініціатором проведення суботника біля школи, навчається в художній школі та в танцювальному колективі. Середній син займається футболом, обожнює цю справу і своїх тренерів. Маленький поки

Олена Макайя

Кравчиня, соціальна працівниця
Переїхала з Донецька до Запоріжжя
у липні 2014 року.

лише мріє грати у футбол, як брат.

Щодо нас із чоловіком, то ми деякий час думали, що от кілька місяців, ну два, ну три – і все закінчиться й ми повернемось. Ну, добре, рік – і все закінчиться.

Поки ми чекали, все ж потрібно було якось заробляти. В мене були мої машинки, отже, могла шити. Батьки віддали мені літню кухню, і я влаштувала там майстерню. Спочатку у мене шили лише переселенці. Через деякий час почали звертатися за замовленнями люди, які знали мене ще до заміжжя. Одне з перших моїх замовлень була колекція національних костюмів, які я пошила для місцевого єврейського центру «Мазаль Тов». Досі цими костюмами користуються, і мені приємно, що вони задіяні, що приносять радість людям.

Згодом чоловік теж знайшов тут роботу. Хоча працює він зовсім не за фахом, проте йому подобається.

Про громадську діяльність

У Донецьку я час від часу долучалась до громадської діяльності. Це була здебільшого участь у заходах, спрямованих на допомогу онкологічно хворим дітям, які влаштовував батьківський форум «Кроха». Нам вдавалося зібрати досить-таки непогані суми на їхнє лікування. А от коли ми приїхали в Запоріжжя, громадське життя мене просто захопило.

Я – людина товариська, люблю людей. Оскільки я кравчиня, мені дуже легко налагоджувати контакти. Ще один величезний плюс – у тому, що я одночасно і запоріжанка, і донеччанка. Я називаю себе «запорізька донеччанка». У деяких ситуація це допомагає об'єднувати людей. Особливо це стало у нагоді невдовзі після переселення. Між переселенцями і місцевим населенням виникали конфлікти – на ґрунті прийому на роботу, оренди житла тощо. Потрібні були заходи для згуртування громад. Місцеві громадські організації збирали людей, місцевих і переселенців, намагалися їх між собою здружити. Я брала в цьому процесі участь, десь користувалася тим, що я запоріжанка, а десь – тим, що донеччанка.

Зараз набагато менше конфліктів. Люди – і місцеві, і переселенці – притерлися, стали лояльніші. Уже немає таких сильних відмінностей.

Коли ми жили в Донецьку, поняття не мали, що таке гранти, ніякими допомогами ніколи не користувалися. Але після переїзду виявилося, що це може бути суттєвою допомогою у такій ситуації, як наша.

У 2015 році я отримала перший грант, завдяки якому змогла докупити швейне обладнання. Придбала вишивальну машину, парогенератор. А минулого року – іще один, тепер у мене ще є сучасна промислова машина та роспошивальна, на яких працюю й досі.

Про свої професії

Швейною справою я займаюся все життя. Шию абсолютно все, що можна пошити з тканини: одяг, костюми для танцювальних колективів, для шкіл, індивідуальний пошив речей. Навіть для етносела «Дивосвіт» пошила юрту.

Але шиття – це не єдине, чим я займаюся. Я також **соціальний працівник у благодійному фонді «Сподівання».**

Робочий графік у мене такий. З поне-

ділка по п'ятницю з 9 до 5 я працюю соціальним працівником. Потім приходжу додому, видихаю, трохи відпочиваю і йду в майстерню. На вихідних я теж у майстерні. Домашні справи на дітях, чоловікові і моїх батьках. А я майже весь час чимось зайнята.

Моя робота як соцпрацівника полягає в тому, що я спілкуюся з людьми, у котрих виявили ВІЛ-позитивний статус. Людину треба заспокоїти, поговорити з нею, привести в спеціальний центр, щоб її там поставили на облік і вона змогла отримувати безкоштовне лікування. У нашому суспільстві дуже багато стигми і дискримінації щодо людей, які живуть з ВІЛ. Про це навіть бояться говорити, що сумно, адже більшість цих страхів надумані. Є й страшніші за ВІЛ віруси.

У мене був досвід аналогічної роботи в Донецьку. У цій діяльності є своя специфіка – люди, з якими ти працюєш, довіряють тобі, сподіваються і розраховують на тебе. Це не та робота, де можна місяць-два попрацювати і покинути. Я рада, що можу реально допомогти, а не просто пожаліти людину на словах, а потім піти і залишити її зі своїм болем.

Про сьогодення

Ми переживаємо за друзів, які лишилися в Донецьку. Вони зазвичай намагаються показати, що у них усе добре, проте коли приїжджають сюди і розповідають, що там насправді відбувається, відразу стає зрозуміло, що це не так і їм там важко.

У моєї сім'ї зараз усе добре. У Запоріжжі багато організацій, які дійсно допомагають переселенцям – і грантами, і з роботою, і з житлом. І нам також у свій час допомогли.

Звичайно, після всіх цих обстрілів травми залишилися. Досі мимоволі пригинаєшся, коли чуєш, як летить літак, феєрверки більше не радують, а нагадують про вибухи... Але в цілому життя налагодилося.

У Донецьк ми їздили один раз – у 2014 році у вересні. Забрали дитячі зимові речі, скільки у валізи влізло. А так все, абсолютно все, лишилося там.

Про мрії

Звичайно, мрії є. Мені хочеться створити свою колекцію одягу, таку шикарну, яскраву, красиву. Щоб мене всі знали як модельєра Олену Макайя.

Але разом з тим, я відчуваю, що безтурботна мрійливість кудись поділася, натомість з'явилося більше прагматизму.

У Донецьку я мріяла, але все в одну мить зникло. І зараз я просто живу сьогоднішнім днем. Я навіть трошки боюся мріяти. Починаю – а потім сама себе приструнюю і кажу: «Так, тихо, спокійно, живемо тут і зараз». Завтра буде завтра.

Я маю певну мету і йду до неї. Але, як кажуть, щоб не розчаровуватися, не треба очаровуватися. От за цим принципом я й живу: начебто і мрію, але не прив'язуюся занадто сильно до мрій.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

У нас із чоловіком була ще одна дитина, дівчинка. Вона померла 16 років тому зовсім маленькою. Якби я могла щось поміняти, я би не пустила її на операцію, після якої її не стало. Це єдине, щоб я хотіла змінити в житті.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я знаю, якою буду через 30 років! Я не палю, не вживаю алкоголь. А от у старості почну курити трубку, мені куплять крісло-гойдалку і картатий плед, я буду сидіти й курити, а навколо мене гасатимуть онуки і співатимуть пісню «Моя бабушка курит трубку...». Отака в мене мрія.

А якщо серйозно, то буде так, як Господь розсудить, як він вирішить. Я вважаю, що все в житті дає Бог. Випробування, радість, абсолютно все, без його милості не буде нічого. Подивимося, як воно складеться.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Я часто повторюю фразу: «Мир усім». Зараз у суспільстві багато агресії, і це можна зрозуміти – у багатьох загинули рідні на цій страшній війні, їм болить. Нам дуже потрібні мир і взаєморозуміння.

Люди усього світу повинні нарешті зрозуміти, що війна ще нікому не принесла добра, інакше ми просто зникнемо з цієї Землі. Тому хочеться ще раз сказати: мир усім!

ОКСАНА РУСАНОВА

Фізика, хімія та інші науки – це не нудні формули. Це все, що навколо нас, це маленькі дива.

Про викладання в Донецькому університеті

Я – кандидат технічних наук, доцент. 15 років пропрацювала в Донецькому національному університеті.

Переважно викладала фізику. У мене було багато груп фізиків, хіміків, біологів та математиків. Також я вела спеціалізовані курси для майбутніх викладачів з фізики, наприклад, методика розробки навчальних ігор. Звільнися рік тому. Після того, як Донецьк опинився на непідконтрольній території, університет переїхав до Вінниці. Жити в Запоріжжі, а працювати у Вінниці було складно, хоча так я пропрацювала близько трьох років.

Університет надавав можливість працювали вахтовим методом, для того щоб зберегти кадри. Я на два тижні приїжджала до Вінниці. Кожного дня, у тому числі в суботу, у мене було дуже багато пар. Потім на 3-4 тижні їхала в Запоріжжя. Студенти працювали над завданнями, які я їм дала, надсилали роботи на перевірку електронною поштою. Потім я поверталася через кілька тижнів, ми знову інтенсивно займалися. Після цього – знову спілкування онлайн. Так будувалася навчальна діяльність. Переїхали із сім'єю до Запоріжжя, бо в цьому місті живуть наші близькі родичі. Вони прихистили нас, і вже декілька років ми тут. А у Вінниці нам треба було знімати житло, і це, звісно, було економічно невигідно.

Рішення звільнитися далося непросто, дуже важко порвати з університетом, з яким пов'язано так багато. Я дочекалася, поки мої студенти захистили дипломи – і лише тоді пішла.

Про те, як почала працювати з дітьми

11 років тому в мене з'явилася дитина. Коли син був ще зовсім маленьким, мене почало хвилювати питання, **як так стається, що з допитливих дітей, у яких постійно купа запитань, виростають студенти, котрим нічого не потрібно.**

Звісно, я не кажу, що інтерес пропадає у всіх – але все ж у багатьох. І вже тоді в мене з'явилося багато питань до системи освіти, передусім шкільної, а також університетської. Коли до тебе прийшла невмотивована дитина, насправді дуже важко з цим щось зробити.

Я почала мріяти про свій дитячий центр чи навіть школу ще в Донецьку. Але я думала про те, що на це потрібні великі гроші, значний досвід і час.

Я організувала **домашній гурток для дітей.** Ми займалися переважно математикою, але малі не знали, що це проходить навчання. Вони думали, що ми граємось, бо навчання відбувалося в ігровій формі, через казку. Останні 15 хвилин на кожному такому занятті ми присвячували експериментам, діти завжди дуже чекали на цю частину.

Спочатку я займалася з чотирма дітьми – мій син і його друзі. Дуже скоро кількість дітей зросла. Удома стало тісно, тож ми «переїхали» в місцеву дитячу академію «Гармонія». Щоп'ятниці ми проводили там науковий гурток для дітей.

Це було моє хобі. І хоча десь у душі я хотіла мати власний центр, але на той час я би не наважилася покинути заради цієї ідеї університет і викладання.

Не бійтеся
починати
свою справу.
Довга дорога
починається
з першого кроку –
тож зробіть
цей крок.

Оксана Русанова

Авторка науково-освітнього проекту
«Дитячий науковий клуб «ДНК»»
Переїхала з Донецька до Запоріжжя у липні 2014 року.

Про те, як ідея почала розвиватися в Запоріжжі

Коли сталося це лихо в 2014 році й ми приїхали до Запоріжжя, то спочатку взагалі не вірили, що це надовго. Я навіть сина до школи не віддавала, півроку сама з ним займалася, бо ми все думали, що поїдемо додому. Десь ближче до Нового року я зрозуміла, що нічого не буде, треба налагоджувати життя тут.

Близько року відчувалася деяка розгубленість. На момент переїзду в мене було вже двоє дітей, друга зовсім маленька, 1,5 рочки. Я не звільнялася з університету, працювала в скайпі як репетитор, але мені хотілося бути в аудиторії, бачити очі та живі емоції.

Якось знайома повідомила, що бачила десь у Фейсбуці інформацію, що ПРООН дає гранти переселенцям. Вона сказала: «Ти ж завжди хотіла мати дитячий клуб, ось твій шанс». До дедлайну залишався один день. Я за день усе написала, бо в голові це все вже давно було, – і подалася.

Це був перший, але не останній грант. Іще один надала пізніше Фундація прав людини. Так крок за кроком розвивався наш клуб – моя мрія.

Про дитячий науковий клуб

Спочатку ми не мали власного приміщення. На той момент воно нам не дуже було потрібне. Ми приїжджали на дні народження, свята, на які нас запрошували, проводили цікаві заходи, тематичні майстер-класи. Наприклад, варимо мило. Але не просто собі варимо, а думаємо, чому не можна лише водою помити руки, за рахунок чого можна їх вимити. Робимо декілька дослідів, розбираємося, чому все відбувається так чи так.

Але мені з моїм викладацьким досвідом хотілося не просто проводити одиничні заходи, а організувати системну діяльність, зі своєю місією.

10 вересня 2017 року ми відкрили дитячий науковий клуб.

У нас займаються діти 8-12 років, усього близько 60 дітей. В основному до нас ходять хлопчики, дівчаток усього троє. Заняття проводяться переважно по суботах.

У клубі діє низка гуртків. Найпопулярніший – **технічна творчість.** Діти працюють з паяльниками, різними інструментами та матеріалами, роблять цікаві саморобки, переважно радіотехнічні. У нас зараз є близь-

ко 50 готових проектів.
Буває, дитина побачить щось в Інтернеті й приходить з ідеєю до педагога. І ми намагаємося реалізовувати задумку. Дуже приємно бачити, як удосконалюються навички дітей протягом навчального року, як вони починають самі щось робити.
Дуже радію, коли наші вихованці розповідають, як їм вдається застосувати отримані знання в житті. Наприклад, хлопці розказали, як вони грали в пейнтбол, а тут вийшла з ладу рушниця. Один хлопчик побачив паяльник у жінки, котра видає рушниці. Попросив інструмент, підпаяв, що треба, і пішов собі далі грати. Мене зворушують такі історії.
На постійній основі у нас працюють четверо педагогів: з технотворчості, з робототехніки та з шахів, особисто я веду науковий гурток і математичну студію. Ми запрошуємо до співпраці талановитих викладачів та спікерів, до участі в окремих заходах чи на окремі курси. Влаштовуємо свята науково-популярної тематики, під час яких проводимо різні експерименти, організовуємо активності. Це в нас ще нерегулярно, але такі події завжди викликають жвавий інтерес.

Про можливості

Чи змінилася я після переїзду? Мені здається, що так, змінилася, виходу іншого не було.
Для багатьох із нас переїзд став великою можливістю почати життя якось по-новому. Часто у людей є потаємні мрії, які вони з певних причин не реалізують. Приміром, я хотіла мати власний дитячий центр, але не могла наважитися кинути університет. Я пам'ятала про те, що я – професорська внучка, дідусь би не зрозумів мене: як це можна, це ж університет! Думаю, якби я залишилася в університеті, то і докторську дисертацію з часом захистила б.
Непросто покинути справу, коли в тебе все гарно виходить. Страшно облишити заняття, яке приносить гроші – і піти в нікуди. Тому переїзд був моїм шансом усе-таки почати робити, що я хочу. Я вірю в те, що коли одні двері зачиняються, то стовідсотково відкриваються інші, якщо не двері – то вікно. І треба просто це помітити й скористатися можливістю, а не жалітися на долю. Якщо позитивно дивитися на речі, то й життя по-іншому складається.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Можливо, я би не пішла в університет навчатися фізики. Я обрала цю спеціальність напіввипадково.
Успішною у фізиці стала тому, що багато і важко працювала для цього. Гадаю, є інші галузі, які мені далися б легше.
У школі я цікавилася психологією, але на момент мого вступу в Донецьку не було де отримати вищу освіту з психології. А в інше місто вчитися мене не пустили батьки. Вони мене переконали, що згодом я зможу отримати другу вищу, якщо захочу.
Фах – єдине, що я, може, змінила б.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я хочу, щоб наш дитячий клуб переріс у науковий музей. Щоб через 10 років у місті Запоріжжі чи в якомусь іншому існував сучасний науковий музей, з експонатами, які самі по собі навчатимуть, з різними цікавинками. Щоб відвідувачі розуміли: фізика, хімія та інші науки – це не нудні формули. Це все, що навколо нас, це маленькі дива.
А ще я хотіла би створити свою школу, сучасну, з найкращим обладнанням, де діти навчаються і отримують задоволення від навчання, де викладають фахівці-практики, які разом з дітьми реалізують цікаві проекти.
У цій школі обов'язково має бути гарно обладнана лабораторія, щоб можна було навчатися не по картинках, а все робити своїми руками, іти від практики до теорії. Школа дасть можливість молодій людині розвиватися й розкривати свої таланти. А для цього профорієнтація має починатися досить рано – щоб можна було знайти свій шлях і навчатися з акцентом на своїх обдаруваннях.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Хочеться миру і злагоди, щоб у нашу країну вони якомога скоріше прийшли.
Бажаю всім були заможними й щасливими, займатися справою, яка приносить задоволення. Безперечно, бажаю всім сімейного щастя, любові, гармонії в родині, бо це дуже важливо – коли в тебе є гарний тил. А людям, які опинилися в скрутному становищі, – не опускати руки і пам'ятати про те, що у кожній складній ситуації перед людиною відкриваються нові можливості. Не бійтеся починати свою справу. Довга дорога починається з першого кроку – тож зробіть цей крок.
Хочу додати ще одну важливу річ. У суспільстві склалися певні стереотипи щодо «донецьких» чи «луганських». Ці стереотипи треба облишити. Ми всі потрібні один одному! Не треба ділитися на «донецьких», «луганських», «западенців» тощо. Усі ми – українці, і у нас одна мета: щоб Україна була успішною і заможною країною.

ІРИНА СПИРІНА

Вишивання – це моє велике захоплення. Я вивчаю саме ручну вишивку, зокрема різні шви, орнаменти, характерні саме для нашого регіону. Мрію об'єднати шиття і вишивку. Хочу створювати домашній текстиль в етнічному стилі, з елементами ручної вишивки.

Про життя до переїзду

За освітою я економіст, та протягом життя довелося попрацювати в різних сферах: і бухгалтером, і туроператором. Робоче місце, з якого я вийшла в декрет, було саме за фахом – інженер-економіст у проектному інституті.

Але останні 15 років я майже постійно перебувала в декретних відпустках з невеликою перервою – **у мене четверо дітей.** Коли ми виїжджали, найменшому сину було всього 1,5 місяці. Я ледве встигла оформити декрет незадовго до виїзду. Найстаршому було тоді 10 років.

Про те, як опинилися в Запоріжжі

Те, що ми перебралися в Запоріжжя – воля випадку. Ми збиралися у Дніпро. Але так сталося, що від чергових вибухів постраждала родина наших знайомих. У їхній будинок потрапила бомба, повибивало вікна, вони вночі фактично опинилися на вулиці – і їм житло потрібно було терміново. Тож вони зайняли те житло, де мали би оселитися ми, а нам знайшли інше – будинок під Запоріжжям, у селі Михайлівка, близько 10 км від міста, тобто зовсім поруч. Люди, які допомагали нам з житлом, – це наші друзі, котрі так само, як і ми, змушені були виїжджати з Луганська.

Туди ми й поїхали, сподіваючись, що це не довше ніж на місяць. Чоловік говорив: «Бог не допустить, щоб Луганськ буде не Україна!». **Ми не вірили, що таке може статися.**

Однієї ночі в нас вимкнули електрику. А в будинку все повністю на електриці – плити, вода... І от я з малесенькою дитиною без світла, без води. Це була остання крапля. Того ж дня ми зібралися і виїхали, одним з останніх потягів.

Зрозуміло, що переїжджати з маленькими дітьми було важко. Найменший – у колясці, інші поруч біжать, хтось десь кричить: «Швидше, потяг рушає!»... Добре, що ми приїхали за 40 хвилин до відправ-

Мир
і взаєморозуміння –
це найважливіше,
що нам
зараз
потрібно.

Ірина Спиріна

Майстриня вишивки
Переїхала з Луганська
до Запоріжжя у липні 2014 року.

лення потяга – бо той рушив на 15 хвилин раніше. Ми боялися, що можуть бомбити – адже це був київський поїзд.

Поїздка була напружена. Уночі ми довго стояли на так званому «кордоні» між підконтрольною частиною і непідконтрольною. Ніч, степ, люди з автоматами, багаття... На щастя, нам вдалося відносно безболісно дістатися до Запоріжжя.

Про наступні переїзди

У будинку в Михайлівці ми прожили рік. І це при тому, що спочатку ж ми приїхали лише на місяць! Будинок був під продаж, тому ми домовилися з господарями про рік проживання, але потім довелося шукати інше житло.

Переїхали в Запоріжжя. Не зразу склалося з місцем проживання: тут ми поміняли дві квартири. А дітям (на той момент у нас було двоє школярів) довелося змінювати школи. Таким чином **за 4 роки у нас було 3 переїзди!** І нам складно, а на дітей це взагалі колосальне навантаження. Вони просять більше школу не міняти.

Мій чоловік – лікар, займається реабілітацією залежних та співзалежних людей з різними видами хімічної залежності. У нього була практика в Луганську. У Запоріжжі він продовжує цим займатися.

Про те, як почала шити

У Запоріжжі я познайомилася з представниками благодійного фонду «Посмішка дитини». Фонд організував для охочих курси крою та шиття, і я туди записалась.

На той момент це заняття було для мене хобі. **Мені завжди подобалося малювати, шити, в'язати,** а шиттям зручно займатися і з огляду на те, що я ще перебувала в декреті – адже це можна робити і вдома. Водночас я думала про те, що треба буде якось виходити з декрету і розуміла, що за основним фахом – економістом – це досить складно зробити. Адже в мене четверо малих дітей, з ними постійно треба вирішувати якісь питання... Тому вирішила спробувати шити й подивитися, що з цього вийде.

Спочатку я пішла на курс для початківців. Основи знала – і раніше шила

дітям одяг за потреби, але курсів ніяких не закінчувала. Тож було цікаво подивитися на шиття уже не з точки зору самоучки, а з професійного погляду. Курси виявилися захопливими, і я вирішила й далі цим займатися.

З того часу закінчила цілу низку тематичних курсів. Спочатку пішла на курс домашнього текстилю. Потім – на курси вишивки, п'ять місяців вивчала вишиванку Наддніпрянщини. Потім – вишивка рушників, але саме запорізьких – у кожному регіоні є свої особливості.

На курсах, звичайно, з'явилися нові знайомства. З однією дівчиною з цих курсів ми **відкрили свій офіс, шиємо тепер домашній текстиль на замовлення.**

З відкриттям офісу також пов'язана своя історія. Справа в тому, що ми з колегою співпрацюємо з місцевою німецькою етнічною спільнотою: на волонтерських засадах проводимо заняття з шиття для людей старшого віку. За це нам надали можливість влаштувати свою майстерню на базі приміщення цієї організації.

У мене в Луганську була швейна машинка. Нещодавно завдяки моїй мамі її вдалося перевезти сюди. У моєї партнерки є оверлок і машинка. Це наше обладнання. Окрім того, ми робимо багато ручної роботи. Наприклад, виготовляли ляльки-мотанки, шили подушки у вигляді тваринок. У планах є продовжувати займатися цією діяльністю.

Завдяки участі у грантовій програмі я змогла докупити обладнання. Таким чином у мене тепер є ще й плоскошовна машина, а також ноутбук. Ноутбук потрібен для того, щоб **вийти на онлайн-ринок в Інтренеті.** Вироби хендмейд нині у світі користуються великою популярністю, а на міжнародних торгових майданчиках у нас відкриються нові можливості. Окрім усього іншого, у торгівлі онлайн ще й той величезний плюс, що займатися цим можна без прив'язки до конкретного місця, без оренди офісу. Тож саме освоєнням цієї нової сфери зараз активно займаюсь.

Бачу, що потрібно вчити іноземні мови, як мінімум англійську – для того щоб спілкуватися з колегами і потенційними клієнтами з інших країн.

Про вишивання

Вишивання – це моє велике захоплення. Якщо з машинною вишивкою все досить просто, головне – правильно задати машині програму, то з ручною є багато нюансів. Я вивчаю саме ручну вишивку, зокрема різні шви, орнаменти, характерні для нашого регіону.

Уже тут, у Запоріжжі, завдяки одній з місцевих громадських організацій – «Мазаль Тов», я закінчила **курси екскурсоводів.** Мене захопила історія Запорізького краю та козацтва. Запоріжжя, і Луганськ – це степи, одні широти. Мені вбачалася в цьому подібність місця, де я раніше жила, і місця, де живу зараз.

А вишивка тісно пов'язана з історією. Якось я випадково потрапила на виставку рушників, яка проходила в місцевій бібліотеці. Після цього в

Про Луганськ

За чотири роки я не їздила в Луганськ жодного разу. Перетинати з малими дітьми всі ці кордони просто нереально. Ми з сім'єю переїхали в липні, а трохи пізніше сюди перебралися й мої батьки.
Лише в цьому році я звільнилася. Робила це віддалено. Звільнитися мені допомогла моя мама, яка поїхала туди і підписала потрібні папери.
Із Запоріжжям у нас уже багато чого пов'язано. Тут не стало мого батька. Можливо, колись, через багато років, коли Донбас буде Україною, ми і повернемось назад. Але є дуже багато нюансів. Я розумію, що навіть якщо от прямо зараз Луганськ стане українським, там лишиться дуже багато зброї, і це не на один рік. Діти у нас іще малі, мені би страшно було їх відпускати кудись із дому.

мене і з'явилося бажання вивчити її глибше – і невдовзі я пішла на перший курс вишивки.
Вишивка кожного краю має свої унікальні особливості. Зараз я вивчаю символіку Запоріжжя, але у планах – поступово вивчати регіон за регіоном.
Мені хочеться добре набити руку на вишивці, тому зараз я присвячую значну частину часу саме цьому заняттю. Уже є замовлення, бачу попит. Проте часу все ж не так багато, тому для себе я вишиваю досить рідко. Дошила на курсах рушник і думаю лишити його собі – буде комусь із дітей на весілля.
Щодо узорів, то буває по-різному. Іноді люди, котрі замовляють виріб, приносять власні орнаменти. Але в мене є й **свої узори**, які я розробила самостійно, опираючись на рекомендації, які давала майстриня – викладачка курсів. Старший син допоміг освоїти комп'ютерну програму, яка допомагає створювати орнаменти для вишивки. Малювання вручну узору – дуже трудомісткий процес. Усе це можна робити набагато простіше за допомогою спеціальних програм.
Мрію об'єднати шиття і вишивку. Хочу створювати домашній текстиль в етнічному стилі, з елементами ручної вишивки.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Я думаю, що доля визначається Богом. Усе в житті йде так, як йому належить іти.
Війна – це, звісно, величезна біда. Але для багатьох людей вона виявилася тим поштовхом, який призвів до якісних змін. Я не знаю, як би складалося моє життя, якби ми зараз жили по-старому в Луганську. Думаю, це було б стабільність, влаштованість, але чи прийшла б я до вишивки, до того, чим зараз займаюсь – невідомо. Дітей шкода. Хотілось би, аби вони жили в мирний час. Їм важко пояснити, чому друзі їхні лишилися в Луганську і в них інші погляди.
У 2012 році в мене була необережна мрія. Я в рекламному ролику побачила острів Хортицю. Неймовірна краса цієї заповідної зони зачепила мене. Мені захотілося побувати в цих місцях. І зрештою склалося так, що ми переїхали сюди жити. Тепер думаю, що потрібно мріяти обережніше.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Найголовніше – я хотіла би, щоб у мене був власний дім. Також важливо, щоб мої діти були влаштовані. Хочеться стабільності, саме її зараз бракує – не знаєш, де ти будеш завтра, і це дуже заважає жити.
Мені ж хочеться через 10 років займатися улюбленою справою – вишивати. Можливо, вже онуки до того часу з'являться, тож ми б з чоловіком допомагали їх няньчити.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Бажаю миру! Мир і взаєморозуміння – це найважливіше, що нам зараз потрібно.

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ

Наталія Бойко
Яна Любимова
Олена Стеценко

НАТАЛІЯ БОЙКО

Помилка громадських організацій, які раніше працювали на Луганщині, в тому, що вся їхня діяльність була зосереджена у великих містах. Мало роботи спрямовувалося на периферійні території. Низький рівень знань спричинив те, що ми маємо, а маємо ми війну.

Про діяльність до переїзду

До переїзду я очолювала виконавчу дирекцію Луганського регіонального відділення Асоціації міст України. І зараз, після переїзду, продовжую займатися цією справою.

Асоціація міст України – всеукраїнська організація, представлена в кожному регіоні регіональними відділеннями. Як правило, очолює таке регіональне відділення місто – центр області. У нас так сталося, що центр нашої області залишився на окупованій території.

Сказати, що ми перенесли організацію, було б занадто голосно. Так, папки з уставними документами я перевезла – але розпочинати роботу довелося з нуля. У нас у Луганську був офіс, меблі, стаціонарна техніка, ноутбуки. Все довелося залишити.

Асоціація міст України займається **підтримкою розвитку місцевого самоврядування.** Ми працюємо і діємо на підставі Закону про асоціацію органів місцевого самоврядування. До складу нашого відділення входять територіальні громади Луганської області, які очолюють міські, селищні, сільські голови.

Ми діємо як громадська організація. Усіляко співпрацюємо з органами місцевого самоврядування – надаємо консалтингову та інформаційну підтримку, організовуємо освітню діяльність, обмін досвідом, поширення кращих практик, проведення загальних зборів мерів, напрацьовуємо зміни до чинного законодавства, які полегшили б роботу органів місцевого самоврядування і розвивали би їх.

Сєвєродонецьк входив до складу Асоціації, тож ми вирішили переїхати саме сюди.

Про те, як відновлювали мережу Асоціації міст на Луганщині

До війни в складі нашого відділення була 31 громада. На підконтрольній Україні території в нас залишилося 9 громад, із них три міські – Сєвєродонецьк, Рубіжне, Лисичанськ, решта сільські. З грудня 2014 року і по сьогодні **ми збільшили кількість членів нашої організації до 18, тобто вдвічі.**

Це був великий пласт роботи. Ми розуміли, що у такому нечисленному складі неможливо представляти регіон на всеукраїнському рівні. Необхідно було збільшувати кількість членів, розширювати мережу, ставати впливовими, а найголовніше – активнішими.

Розпочалася бурхлива діяльність. Ми почали писати проекти. «Ми» – це я та бухгалтер **Катерина Клименко.** Згодом до нас долучився на волонтерських засадах **Федір Левчук.** У нас не було ні офісу, ні зарплат.

Перший проект, який ми виграли, був від ПРООН – **створення на базі Луганського регіонального відділення Асоціації міст України Агенції економічного розвитку.** На базі цієї Агенції ми розробили для Сєвєродонецька міську стратегію розвитку.

Наталія Бойко

Виконавча директорка Луганського регіонального відділення Асоціації міст України
Переїхала з Луганська до Сєвєродонецька (Луганська область) у грудні 2014 року.

Нам потрібне було приміщення. Ми знайшли підходяще в місцевому проектному інституті, відремонтували – установили енергоефективні вікна, замінили підлогу, полагодили стіни, закупили меблі. Таким чином зробили його придатним для роботи. На це також пішла частина нашого першого гранту.

Потім були **перші загальні збори** з 9 нашими міськими та селищними головами. Вирішили, що будемо залучати до діяльності Асоціації об'єднані територіальні громади. А для цього ми повинні надавати їм відповідну консалтингову та інші види підтримки, щоб вони повірили в нас і щоб долучалися до нашої команди.

Ми розпочали з **підтримки у сфері енергоефективності.** Дякуючи проекту GiZ «Енергоефективність в громадах» і особливо заступниці директора проекту Імі Хреновій-Шимкіній, організовували тематичні заходи з питань енергоефективності серед менеджерів, представників ОСББ. Заручилися підтримкою Генерального консула ФРН Вольфганга Мьоссінгера, який приїжджав на наші заходи. Провели **першу в Сєвєродонецьку широкомасштабну форум-виставку для енергоефективності підприємств.**

Наступним нашим кроком стало впровадження проекту USAID «Діалог», спрямованого на **створення офісів реформ з децентралізації та об'єднаних територіальних громад.** Ми розпочали активну діяльність зі створення ОТГ на Луганщині.

Усі ті громади, які створювалися завдяки цій роботі, поступово входили до нашого складу. Так крок за кроком ми відроджувалися, ставали на ноги, бралися за нові напрями роботи. І от зараз нас уже 18.

Наша команда сьогодні – це шестеро професіоналів, які працюють на благо організації місцевого самоврядування Луганської області.

Про діяльність до переїзду і після

Луганське регіональне відділення створене в 2001 році. Я працюю в організації з 2003 року.

Коли ми працювали в Луганську, це була **законотворча діяльність і ті напрями роботи, які ми вели, самостійно пишучи проекти,** співпрацюючи з різноманітними донорськими організаціями, займалися питаннями ОСББ.

Але після війни, коли ми вже переїхали сюди, **держава розпочала низку абсолютно нових для нашого суспільства реформ** – децентралізація, енергоефективність, освітня, у сфері охорони здоров'я. Тут, у Сєвєродонецьку, ми допомагаємо державі впроваджувати ці реформи. Протидій з боку різних зацікавлених сторін вистачає, проте ми намагаємося рухати ці реформи вперед, долати бар'єри, які виникають на їхньому шляху.

Також вивчаємо різноманітні інші теми та напрями роботи, які є актуальними для місцевих громад. Працюємо з реформою охорони здоров'я, готуємо матеріали для тренерства з цього питання. Визначаємо ніші, де б ми мали можливість проводити консалтингову та освітню діяльність, щоб стати **ефективним сервісним центром для надання послуг нашим територіальним громадам.** Це допомагало би зростати нам, а територіальні громади з нашою допомогою також зростали б.

Про особисту мотивацію

Я поїхала з Луганська ще в липні 2014 року. Три місяці жила на Київщині. Намагалася зрозуміти, чим я буду займатися в майбутньому. Це був дуже важкий період.

Асоціація міст України підтримала мене. Я долучилася до тренерства, проводила семінари, тренінги по Київській та Вінницькій областях з питань стратегічного планування, продовжувала працювати. Проте всі мої зв'язки, друзі, колеги знаходилися на Луганщині. Плюс я розуміла, що Луганський регіон гостро потребує кадрів, адже всі виїжджають звідти і працювати вже практично нікому.

Цих трьох місяців мені вистачило, аби зрозуміти: **більше я потрібна тут, на Луганщині.** Я прийняла рішення, що провертаюсь назад.

vv

Про зміни

За останні кілька років багато чого змінилося в моєму житті. Передусім це стосується особистого життя. У листопаді 2017 року я вийшла заміж. Разом з чоловіком ми мешкаємо в Сєвєродонецьку. А мій син переїхав до Ужгорода, нещодавно в мене там народилася онука. Мої ж батьки мешкають у Станиці Луганській, а на зиму переїжджають до Луганська. Вони вже похилого віку і нікуди перебиратися не хочуть, це було би для них дуже складно. Раніше ми всі жили в Луганську, а тепер от розкидані по всій країні, доводиться їздити між містами.

Щодо моєї сфери діяльності, то вона не змінилася, а навпаки, активізувалася. Я продовжую працювати задля розвитку місцевого самоврядування, над реформами в цій сфері.

Спочатку поїхала в Луганськ. Тоді ще могла вільно проїжджати, бо не займалася такою активною діяльністю, як зараз, ніхто мене не знав на блок-постах. Поїхала туди в жовтні, а в грудні я вже виїхала повністю. Просто взяла речі, папку з основними документами – і покинула Луганськ.

Зараз ситуація в кадрами на Луганщині покращилася, тому що почали працювати міжнародні громадські організації, дехто з фахівців повернувся, діяльність пожвавилась. Але у 2014-2015 роках, коли йшли військові дії, тут навіть не могли набрати штат Луганської обласної державної адміністрації.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

На мою думку, головна помилка всіх громадських організацій, які працювали в Луганському регіоні, в тому, що вся їхня діяльність була зосереджена або в самому Луганську, або у великих містах. Мало роботи спрямовувалося на периферійні території. Мало працювали з громадянами. Низький рівень знань спричинив те, що ми маємо, а маємо ми війну.

Говорячи про низький рівень знань, маю на увазі, що люди не розуміють, що таке місцеве самоврядування, не знають своєї ролі в ньому. Вони не сприймають, що зараз уже не Радянський Союз, що не «начальник» вирішує, як їм жити – вони самі мають це робити. Люди самостійно мають контролювати владу, моніторити ситуацію, залучати інструменти впливу.

Якби я повернулася в часі назад, то передусім активізувала б освітню діяльність для пересічного громадянина Луганської області. Саме через цей низький рівень знань люди повелися на заклики так званих «лідерів» і пішли на війну. Їм пообіцяли повернення Радянського Союзу – а вони й повірили, не розуміючи, що цього повернення апріорі не може бути. Тієї країни вже немає, як і ковбаси по 3-10. І військові дії тільки рвуть економічні, соціальні, політичні зв'язки та відкидають суспільство назад у своєму розвитку.

Якби люди були більш обізнані, вони би розуміли такі речі.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я стану депутатом, не знаю, якого рівня – міського, обласного чи державного. Мені хотілося б представляти інтереси людей у прийнятті рішень задля їхнього і свого майбутнього.

Мені хочеться стати депутатом, щоб змінювати ситуацію в державі на краще. Депутати – такі ж, як і прості люди, і їм не завжди вистачає знань, аби приймати правильні рішення – а від них залежать люди. Інколи їхні помилки призводять до того, що народ опиняється в таких складних ситуаціях, як сьогодні на Луганщині.

Попавши в депутатське середовище, я б могла там проводити освітню роботу.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Хочу побажати людям віри в позитивне майбутнє. Треба вірити, що з якими труднощами ми б не стикалися, все одно їх подолаємо. Життя не може зупинятися на негативі, воно продовжує йти своїм ходом. Треба позитивно ставитися до того, що відбувається навколо нас, а якщо відбувається щось погане – то дивитися на це як на тимчасове явище. І пам'ятати, що хороше обов'язково прийде в наше життя, нехай і через подолання труднощів. Чим більше труднощів ми проходимо – тим кращим буде майбутнє.

А ще бажаю миру, сил, злагоди! Усього найкращого нашим дітям і онукам, тому що саме в них – майбутнє. Хочеться, щоб вони жили краще, ніж ми.

ЯНА ЛЮБИМОВА

Сподіваюся, я буду однією з перших, хто прийде в своє місто, щоб допомогти тим людям, які зіткнуться з проблемами.

Про переїзд

І Старобільськ, де ми зараз живемо, і Кадіївка (Стаханів), де жили раніше – це Луганська область. Від Старобільська до Стаханова – близько 100 кілометрів, якщо прямо. Але зараз якщо потрібно потрапити з одного міста в інше, доводиться долати в об'їзд відстань близько 500 кілометрів. Тому така близькість оманлива.

Моя сім'я переїхала з індустріального міста, в якому жило 100 тисяч людей, у спокійне місто, де 17 тисяч мешканців. Я звикла до швидкого темпу життя, постійного бігу, транспорту – а тут розмірений темп, гарна природа... Перший час мені було складно, я намагалася віднайти себе, своє місце. У таких обставинах починаєш шукати нові можливості, підтримку. У моєму випадку це були такі ж, як я, приміщені жінки.

Про ГО «Дієва громада»

Разом з однодумцями (нас було 7 жінок) у січні 2016 року ми створили **громадську організацію «Дієва громада»** задля допомоги таким же переселенцям, як і ми самі. Ми просто допомагали людям: комусь – вирішити проблему з житлом, комусь – з роботою. Я консультувала з юридичної точки зору: як звернутися до органів соціального захисту, які документи потрібні переселенцю і т.д.

Під час наших інтеграційних заходів люди могли між собою познайомитись, просто порозмовляти. Ми бачили на своєму прикладі, що **дорослим важче ніж дітям.** Діти йдуть у садочок, школу, там у них з'являються нові знайомства, спілкування, а в дорослих цього немає. Не у всіх є робота. Багато в кого – депресія. Для більшості дорослих людей почати спілкування з незнайомцем зовсім непросто: ти ж не схопиш людину в магазині і не скажеш: «Чуєш, давай поговоримо!».

Найпершим нашим заходом у Старобільську стало **дитяче новорічне свято.** Ми тоді були ще незареєстровані як організація.

На момент переїзду моїй доньці виповнилося 11 років. Приїхали після того, як наш будинок бомбили, ми ховали дитину, самі ховалися. Після такого величезного стресу хотілося її якось розрадити. Це якраз був січень, думали повести її кудись, щоб вона розвіялась. Почали розпитувати – а виявляється, нічого такого немає, через усі ці події святкуваннями в місті ніхто не займався. У нас уже була ініціативна група, і ми вирішили самостійно влаштувати якусь активність. Місцева влада нас почула і надала приміщення, БФ «Право на захист» підтримали фінансово – і ми змогли влаштувати свято і для дітей, і для дорослих.

Після цього побачили, що наша робота потрібна і треба реєструвати організацію, адже таким чином можна буде більше допомогти.

У 2017-2018 роках ми реалізували багато проектів, надавали гранти

Яна Любимова

Радниця з питань ВПО у Луганській області
Переїхала з Кадіївки (до 2016 року – Стаханів, Луганська область) до Старобільська (Луганська область) у січні 2015 року.

об'єднаним територіальним громадам, працюємо з адвокаційним компонентом. Нині працюємо над великими проектами, метою яких є мобілізація громад.

Одне з важливих для нас на сьогоднішній момент питань – **можливість мати власне приміщення.** Ще у 2016 році наша організація винаймала кімнату в **місцевому кінотеатрі «Дружба».** За домовленістю з адміністрацією ми відремонтували фойє кінотеатру, щоб проводити там різні заходи. Так створили **перший хаб у місті.** Зараз нас просять звільнити це приміщення. Ми боремося за те, щоби воно все-таки лишилося за нами і щоб кінотеатр був відновлений для громади.

Два роки поспіль наша організація була координатором **місцевого фестивалю «З країни в Україну».** Цього року ми проводили перший у Луганській області **велофестиваль – Sherwood Weekend,** який зібрав понад 2 тисячі людей. Цей фестиваль – наша власна ідея, його підтримала пані мер міста. Ми сподіваємось, що він стане щорічним і, може, навіть візитівкою міста.

Якщо ти працюєш чесно, якщо віриш у те, що ти робиш, то за тобою йдуть люди. Зараз я виконую обов'язки **радниці з питань внутрішньо переміщених осіб у Луганській області.** Програма Радників – це своєрідний місток між владою рівня області, міст і людьми, які потребують соціальних послуг, правової допомоги. Передусім мова йде про людей вразливих категорій.

Ми продовжуємо багато працювати з внутрішньо переміщеними особами. Хоча говорити «внутрішньо переміщені» чи «переселенці» нині вже неактуально, бо люди п'ятий рік проживають у громадах, вони вже – нові члени громади. У цій програмі я рік.

У планах також **культурна децентралізація,** проекти, спрямовані на інтеграцію та мобілізацію громади.

Про роботу з жінками

До Програми Радників я працювала в проекті ООН Жінки та «Українського жіночого фонду», який називався **«Мобілізація громад задля розширення можливостей в Донецькій та Луганській областях».** Його мета – посилити роль жінок у малих, тобто в сільських громадах. Саме в таких громадах жінки найбільш вразливі. Вони часто не працюють, через стереотипи, які сильніші на селі, рано виходять заміж, не отримують належної освіти, юні народжують дітей і займаються домашнім господарством. Чоловіки рано йдуть з життя, бо тяжко працюють, нерідко зловживають алкоголем, і це зокрема породжує жіночу бідність. У віці трохи за 40 років жінки лишаються з малолітніми дітьми, без професії, без можливості якось влаштуватися на роботу, отримати медичні послуги тощо.

Ми знаходили активних жінок, працювали з ними, проводили навчання з базових прав людини, адвокації, влаштовували різні обмінні поїздки, показували успішні приклади.

Це був час, коли я усвідомила важливість цієї теми і необхідність працювати з нею. Так склалося, що я потрапила на триденний тренінг від «Українського жіночого фонду» про права людини. Перший день був присвячений правам людини, а от другий і третій дні **ми говорили про гендерні стереотипи, нерівність,** про те, власне, що і є суттю проблеми.

Я не могла зрозуміти, про яку нерівність говорить тренерка! Ми з чоловіком займались бізнесом і на той момент я була успішною в професії. Тому зовсім не розуміла, як можуть дискримінувати жінок. Мені здавало-

Фото: Микола Моложон

ся, що я все можу. А про тих, хто не може, я не думала. Мене вразили слова тренерки про те, що є жінки, які ніколи у своєму житті не мали можливості вибрати собі цукерки в магазині, бо переміщуються за допомогою візка; що жінки в селі не можуть отримати консультацію гінеколога, бо він у місті, до нього нема чим їхати і нема з ким лишити дітей! Це усвідомлення просто перевернуло мій світогляд. Опісля я дуже багато думала про ці проблеми, переосмислювала.

Коли стартував проект у нашому регіоні і мені запропонували взяти в ньому участь, я відразу погодилась. Тому що **в моє життя прийшло розуміння, наскільки це важливо.** Проект реалізувався в Донецькій і Луганській областях. Я особисто працювала з двома громадами – Біловодською та Чмирівською. Приємно бачити успіхи, яких ми досягли: багато з наших жінок стали депутатками місцевих рад, дві з них стали головами своїх сіл. Вони вже самі подаються в інші проекти, створюють свої організації.

Вважаю що життя жінок, які пройшли з нами через цей проект, змінилося. Вони стали сильнішими, навчилися говорити про свої потреби, перестали замовчувати випадки домашнього насильства, хоча спочатку їм часто було дуже важко про це навіть просто розмовляти.

Я дуже хочу і сподіваюся, що ми реалізуємо **проект з відродження центру підтримки жінок.** Він діяв у Луганську, але, на жаль, на сьогоднішній день ця структура обласного значення не переїхала, не перереєстрована на території України. А це те чого, нам дуже не вистачає. Міжнародні партнери пропонують цікаві проекти з підтримки жінок – підприємниць, переміщених, просто жінок, але немає організації, яка б координувала цей процес в області. Це вкрай необхідно для того, щоб посилювати голос жінки на рівні області і вище.

Про особисту мотивацію

До роботи нашої організації «Дієва громада» ми долучаємо й жінок, з якими працювали в проекті «Мобілізація громад», адже багато з них стали активістками, успішні в своїх проектах. Я радію їхнім успіхам. Це те, заради чого я працюю. Бачити позитивні результати своєї роботи безцінно.

Ми живемо в епоху змін. Це потяг, який уже почав рухатися. І зараз ті люди, які почали їхати, стрибати у цей потяг, вестимуть Україну далі. Нині відбувається дуже багато реформ, вони надзвичайно стрімкі. Для організацій та громад відкривається безліч можливостей, але треба вміти їх озвучити. Особливо це актуально для жінок.

Про особисту мотивацію

Я знаю, що багато людей думками і серцями чекають дня, коли закінчиться війна і вони зможуть повернутися додому – в ті міста, які зараз знаходяться на непідконтрольній території. Я поїду назад однозначно – тому що буде серйозна потреба в моїй роботі. Там стоятиме питання щодо реінтеграції. Треба буде повернути всіх тих людей в Україну, допомогти їм швидко адаптуватися. Сподіваюся, я буду однією з перших, хто прийде в своє місто, щоб допомогти тим людям, які зіткнуться з проблемами. Щоправда, я не знаю, чи залишуся я там жити, це інше питання.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Я б хотіла, щоб моя донька не чула пострілів і не боялася вибухів, хотіла би її від цього захистити. Дуже часто думаю, що ми повинні були виїхати раніше, аби вберегти свою дитину від пам'яті війни.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

За 10 років я хочу стати достатньо сильною, аби впливати на політику в Луганській області та в Україні, зокрема щоб посилювати в державі права і становище жінок. Щоб моя робота була не локальною, а глобальною.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Хочу побажати всім не боятися змін і не боятися змінюватися самим. Дозвольте собі бути щасливими. А це означає і говорити про свої потреби, і мати улюблену роботу, і бути чесним перед собою. А переселенцям окремо хочу сказати: не треба соромитися того, хто ми є.

ОЛЕНА СТЕЦЕНКО

Пам'ятаю свій перший волонтерський виїзд. Я вперше відчула силу слова. Хлопцям потрібні були не тільки харчі, речі, техніка, але й слова подяки і підтримки.

Про перший волонтерський виїзд

Пам'ятаю свій перший волонтерський виїзд до хлопців, котрі стояли на блокпосту м. Кремінна «Хімавтоматика», що на кордоні Луганської та Донецької областей. Це була 25-та бригада Дніпропетровська. Я вперше відчула силу слова. Хлопцям потрібні були не тільки харчі, речі, техніка, але й слова подяки і підтримки.

Тоді багато дівчат-волонтерів перетворилися на психологів та психотерапевтів. Цілодобово вони вислуховували й підтримували словами героїв. Коли у 2014-му влітку над Луганським аеропортом збили військовий літак, мені подзвонив молодий хлопець Сергій, який втратив своїх друзів-побратимів у цій трагічній події. Ми розмовляли до ранку, я розуміла, що йому потрібно виговоритися. І такі випадки зі свого досвіду може розповісти кожен волонтер.

Про мужніх жінок

Я хочу подякувати Богові за те, що знайома з такими сильними і мужніми жінками, голос яких мав силу.

Ірина Верігіна. Першою очолювала під час окупації нашої Луганської області Луганську військово-цивільну адміністрацію. Коли мовчав державний зв'язок, коли з Києва не давали вказівок, що робити, були паніка і хаос, вона знайшла в собі сили. Її голос мав силу, і вона будувала перші блокпости та вирішувала питання щодо забезпечення військових усім необхідним. Завдяки їй почали рухатися перші потяги зі Сватово до Харкова та Києва, вивезли дітей-сиріт з окупованого Луганська. Вона вирішувала ці питання навіть без телефонного зв'язку.

Друга жінка, багаторічним знайомством з якою я пишаюсь, це **Тетяна Погукай.**

Літо 2014 року. У Луганську не було жодного військового журналіста, але щодня на центральних каналах українського телебачення було чути полковника Луганської міліції. Її голос сповіщав про наші перемоги і втрати, лунав з окупованого Луганська. На каналах ЛНР її назвали «бандерівським рупором». Вийшов наказ: як тільки вона з'явиться в ЛНР – знищити без попередження. Вони не знали, що Тетяна залишається в місті.

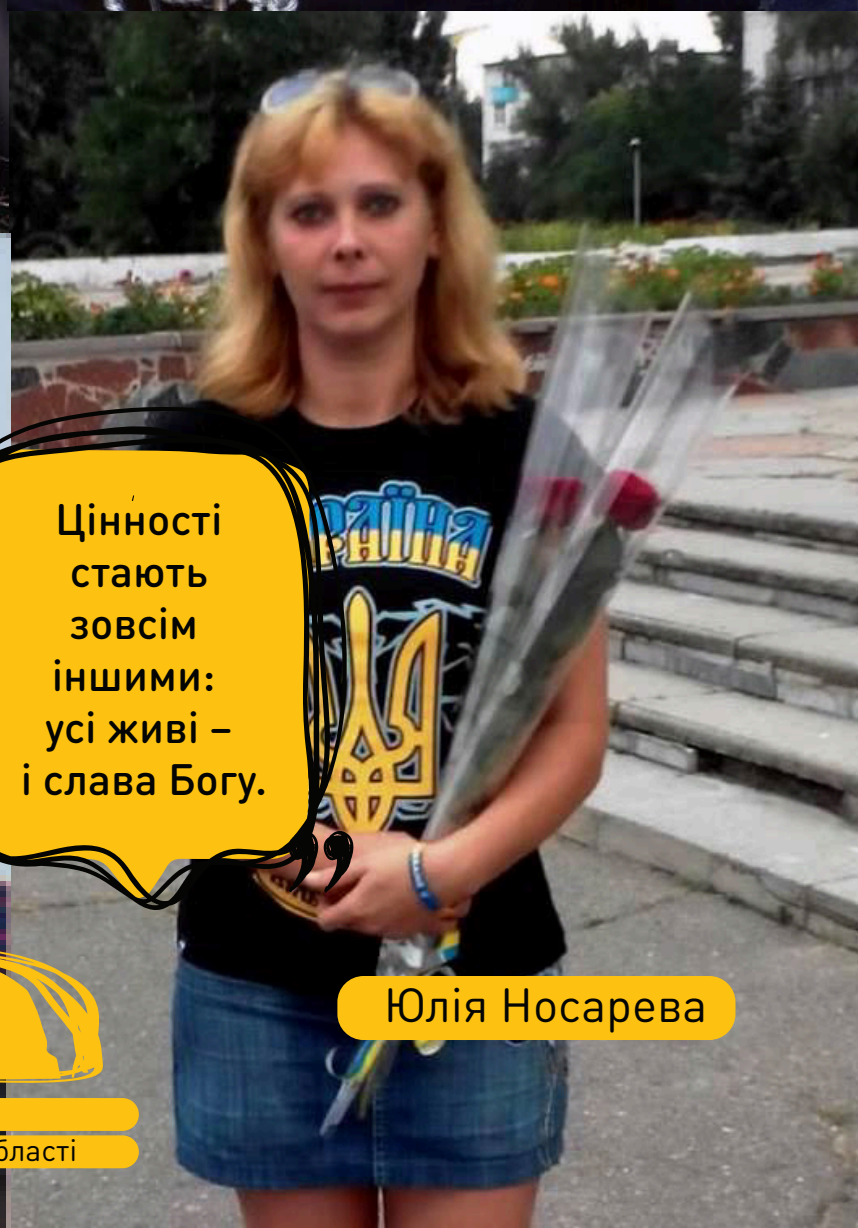
Світлана Боровкова

Тетяна Погукай

Ірина Верігіна

Юлія Носарева

Олена Стеценко

Керівник відокремленого підрозділу
ГВО «Громадянський Корпус» в Луганській області

Цінності стають зовсім іншими: усі живі – і слава Богу.

Вона надсилала нам смс-повідомлення – смс з підвалу, в яких просила, щоб ми молилися за людей, котрі перебували в окупації. Виїжджати з Луганська Тетяна не хотіла, бо там лишалися одинокі старенькі люди, і вона не могла їх покинути, варила їм їсти, підтримувала словом кожного дня. Багато хто з них не мав родин, а це була для них величезна підтримка, старенькі знали, що комусь потрібні. Завдяки її сильному слову і особистому прикладу виїхало багато особового складу луганської міліції.

Ще одна жінка, яка мене вражає, це **Ірина Гордієвич**. Вона – теж переміщена особа, але перемістилася навпаки – із заходу на схід.

Ірина – з Івано-Франківської області. Людина з двома вищими освітами. 18 років Ірина прожила в Греції. Коли почалася війна, вона приїхала на Майдан. З Майдану дуже хотіла потрапити в добровольчий батальйон «Айдар». Не потрапила, пішла в «Луганськ-1». Її життєвою позицію є: «Я громадянин і воїн, і не картоплю буду чистити, а зі зброєю захищатиму свою Батьківщину». Її слова: «**Ми самі пишемо історію своїми іменами**» вражають своєю силою.

Світлана Боровкова, директор Лисичанського НК «Гарант». Коли Лисичанськ був окупований, вона стала волонтером. Вивозила поранених, допомагала військовим. Після звільнення міста зібрала свій педагогічний колектив і звернулася до сепаратистськи налаштованих учителів зі словами: «**Нам із вами не по дорозі**». Після цієї розмови звільнилося 26 співробітників колективу!

Світлана є організатором багатьох патріотичних заходів, перших парадів вишиванок у місті.

Любов Безкоровайна. У 2014-му вона була заступником директора агропромислового комітету Луганської області. Її голос мав силу і наслідки. Коли до неї прийшли з пістолетом і сказали, що вона має утримувати армію ЛНР, Любов відповіла: «**Я не збираюся годувати ворога**». Як наслідок – 10 днів арешту. У полоні нічого вона не їла, бо в їжу додавали наркотики і з людьми після тієї їжі робилися страшні речі. Потім її випустили під домашній арешт.

Під домашнім арештом перебувала 3 доби. Зрозуміла, що їй треба тікати. Її врятувала відсутність води. У Луганську тоді не було ні води, ні світла. Люди мали брати відра і виходити по воду до колонок. Її охороняли. Вона один день так пішла по воду, другий... А на третій день вийшла лише з відром, без речей і документів – і не повернулася, втікла. Її паспорт досі залишається в окупованому Луганську.

Юлія Носарева, волонтер з Рубіжного. Юлія займалася різноманітною допомогою військовим. І в розвідці була, і особисто вивозила поранених, і цілодобово плела сітки. Вона і досі допомагає, волонтерить.

Є ще одна жінка, прізвище якої я не можу зараз назвати. Її ім'я – **Вікторія**, а це «перемога». Є люди, які і на сьогоднішній день допомагають на окупованій території. Вони привозять ліки, солодощі дітям, харчові набори літнім людям.

Боєць добровольчого батальйону Олег не міг приїхати в Луганськ привітати матір з днем народження, як і його сини (один навчається у військовому училищі, другий захищає Україну). Чоловік літньої жінки помер за півроку до цих подій. І хлопець попросив, щоб волонтери купили ананас і привітати його матір. Січень 2015 року, у Луганську хліба не вистачало, де там знайти той ананас? Але Вікторія зробила маленьке диво: відшукала-таки свіжий ананас і принесла цій жінці. І дізналася її історію: виявляється, що чоловік, коли вони тільки познайомилися, пригостив її ананасовими цукерками, а потім усе життя дарував на день народження ананас! І хоча його вже не було серед живих, сина немає поруч, проте ця жінка Валентина відчула любов своїх близьких, їхнє бажання дотриматися сімейних традицій. Слова підтримки теж мають величезну силу.

Я надзвичайно пишаюся, що знайома з цими жінками особисто. Будемо співпрацювати до самої перемоги. Впевнена, на параді перемоги, який пройде в Луганську, першою колоною йтимуть жінки.

Про переосмислення

Але війна дещо мені й дала.

По-перше, зміцнилась віра в Бога. На жаль, раніше я не була такою віруючою. По-друге, поглибилось розуміння, що є головне, а що – другорядне, пройшла сильна переоцінка цінностей. По-третє, з'явились нові справжні друзі з усієї України. Однодумці залишились поруч, а інші – немов стерлись, розмились з картини мого життя, як не мої і навіть зайві...

Переосмислення прийшло різко, у 2014 році. Ти в один момент починаєш розуміти, що є найголовнішим. Коли розумієш, що ти чимось можеш допомагати, це теж змінює. Але найбільше змінює, коли чуєш про чиюсь смерть. Цінності стають зовсім іншими: усі живі – і слава Богу.

Я народилася у 1970 році, але як українка я народилася у 2014 році. Я все життя говорила російською. А зараз навіть у побуті перейшла на українську мову. З початком війни були запрошення виїхати на постійне місце проживання до Іспанії, Греції, Німеччини, друзі кликали, але я відхилила ці запрошення, бо зрозуміла, що **можу і зобов'язана робити свій внесок в історію своєї країни.**

Не пішла на військову службу лише тому, що мала маленьку доньку. Донечці на той момент було 9 років.

За ці роки я ще більше закохалась у свій рідний край, почала ще більше пишатись, що я луганчанка.

Про церкву і громадську діяльність

Я усвідомила, що моя зброя в іншому. Відчуваю себе маленьким пензликом у руках Божих, пензликом, який пише. Раніше я ходила в церкву, але такої віри, як зараз, у мене в серці не було.

21 вересня 2014 року в Кремінському Свято-Сергієвому монастирі відбувся **перший дитячий молебень за мир.** Діти з різних церков, з різних конфесій зібрались на цей молебень, навіть була мусульманська сім'я Аріф, біженців із Сирії (дитинство цих дітей двічі опалене війною).

Кажуть, що молитва однієї дитини дорівнюється до молитов тисячі дорослих. Нам, дорослим, треба вчитися толерантності у дітей. У них немає в душах ненависті, їм байдуже, хто з якої церкви, християнин ти чи мусульманин. Дитячі серця щирі й чисті.

Церква відіграє важливу миротворчу роль. У березні 2015 року в Станиці Луганській відбулася з**устріч жінок Луганщини**, причому були там жінки як з окупованої території, так і з підконтрольної. Почали ми з молебню за єдність Луганщини у храмі Святого Миколая. Територія Станиці – українська, а єпархії поділені таким чином, що церква, де був молебень, підпорядкована Луганську. І дозвіл на цю молитву ми брали в Луганську.

Ми почали з молебню за мир, а потім за круглим столом хотіли знайти шляхи вирішення проблем, обговорювали можливості консолідації заради надання допомоги літнім людям, дітям, людям з інвалідністю, які залишилися на окупованій території. Навіть сувенірні чашки ми зробили такі, які б говорили про об'єднання. На цих чашках був надпис «Я люблю Луганщину», а це звучить і українською, і російською однаково. З такою символікою без проблем можна було повернутися на ту територію. І стіл у нас був особливим: дівчата з окупованого Луганська принесли «Шахтарський» торт, а ми з цієї сторони – «Київський».

Величезний внесок у становлення миру, виховання молодого покоління **зробила ГВО «Громадянський Корпус» і особисто її президент Роман Солодкий**. Багато проектів він фінансував за свої особисті кошти.

Про важливість національно-патріотичного виховання

ГВО «Громадянський Корпус» брала участь у становленні та вихованні підростаючого покоління незалежної України. Нами були успішно реалізовані виховні проекти **«Кіно на радість дітям», «Нащадки переможців», «Здорова молодь», «Янголи примирення», «Українська літера дітям Донбасу» та «Буковинська весна».**

З ініціативи «Громадянського Корпусу» щорічно проводиться обласний конкурс **«Чому я поважаю професію військового»**. З роботами переможців, малюнками, віршами, презентаціями та відеороликами знайомляться військові Луганщини, поранені в шпиталях Києва, Одеси та Чернівців. Діти – переможці конкурсу представляють свої таланти на Майдані Незалежності, в музеї Другої світової війни, в Національному музеї літератури України, Київському військовому ліцеї імені Івана Богуна, Головному управлінні Національної гвардії України. З керівництвом Національної гвардії України є домовленість, і ми щорічно залишаємо деякі роботи в їхньому музеї, а відеоролики розповсюджуються у військових частинах по всій Україні.

А ще дуже хочеться, щоб чули про жінок, які є воїнами на цій війні. Тому ми щорічно до Дня захисника Вітчизни проводимо **святкову програму «Слава героїням».** Учасницями стають жінки, котрі воюють на війні нарівні з чоловіками.

90 відсотків складу «Громадянського Корпусу» – це колишні офіцери та офіцери МВС, тож цілком природньо, що ми займались військово-патріотичним вихованням. Але коли влітку 2014 року збили літак над Донбасом і дитячий голос за кадром сказав: «Клас», стало зрозуміло, що у свідомості дітей треба закладати цінності, які вони пронесуть через усе життя. **Діти – це найважливіший і найнадійніший вклад.** Жоден банк світу не дає таких відсотків як життя, час вкладені в них.

З благословення Владики Сєвєродонецької і Старобільської Єпархії Нікодима реалізували проект **«Три лаври»**. Діти відвідали Святогірську, Києво-Печерську та Почаївську лаври. У Києво-Печерській лаврі у дітей була зустріч, благословення та подарунки Митрополита Київського і всієї України Онуфрія.

З метою актуалізації пріоритету виховання духовності на базі оздоровчого табору «Мрія» «Громадянським Корпусом» було розроблено та успішно реалізовано з учителями духовно-християнської етики з м. Львова проект **«Школа – Янголів»**.

Про «Музей на крилах»

21 листопада 2015 року у День Архістратига Михаїла в Кремінній відкрився **«Музей на крилах» – єдиний в Україні музей янголів.** Експозиція виставки складається з понад 2 тисяч експонатів. Це янголи з усього світу, виконані в різних техніках та з абсолютно різноманітних матеріалів. Ідея створення музею належить дитині – Поліні, якій на той момент було 10 років.

Так мало мирних років в нашій історії,
Багато болі втрат на нашій території.
Від війни в нас така вже втома,
Янголи, повертайтесь додому!

Зруйновані міста, Луганщина – немов поникла квітка,
Сиві діти війни – недобра мітка.
Війна, не кради наше дитинство!
Пакуй свої валізи!
Для янголів з усіх країн відкрились візи.

Чорне слово, наче писано шматочком вугілля.
Янголи, замалюйте це мереживо божевілля!

Про найдорожчу нагороду

Я маю низку нагород, серед них – дві державні, «Орден княгині Ольги», «За гуманітарну участь в антитерористичній операції», «За гідність та патріотизм», «Патріот України», «Сильному духом», багато грамот, але найдорожчою для мене є нагорода від моєї донечки. Це було на початку війни. Вона купила грамоту і написала «Кращій мамі».
Найголовніше в житті кожного з нас – це родина. Цих проектів не було б без моїх крил – донечки Полінки, сестри Вікторії та коханого чоловіка Івана.

В усі міста країни напишу листи.
Янголи, ви мир на крилах нам повинні принести!

Від війни в нас така вже втома!
Янголи! Благаю! Повертайтесь додому!

Дівчинка вважає, що війна на її батьківщині почалася через те, що янголи покинули цю землю. Вони повернуться – і прийде мир.
Наразі експозиція мандрує містами України. У 2016 році побувала і в столиці, у Національному музеї літератури України. Дякуємо Богові за те, що з листопада 2018 по січень 2019 року нам запропонували зробити виставку янголів на двох поверхах головної дзвіниці Києво-Печерської лаври.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

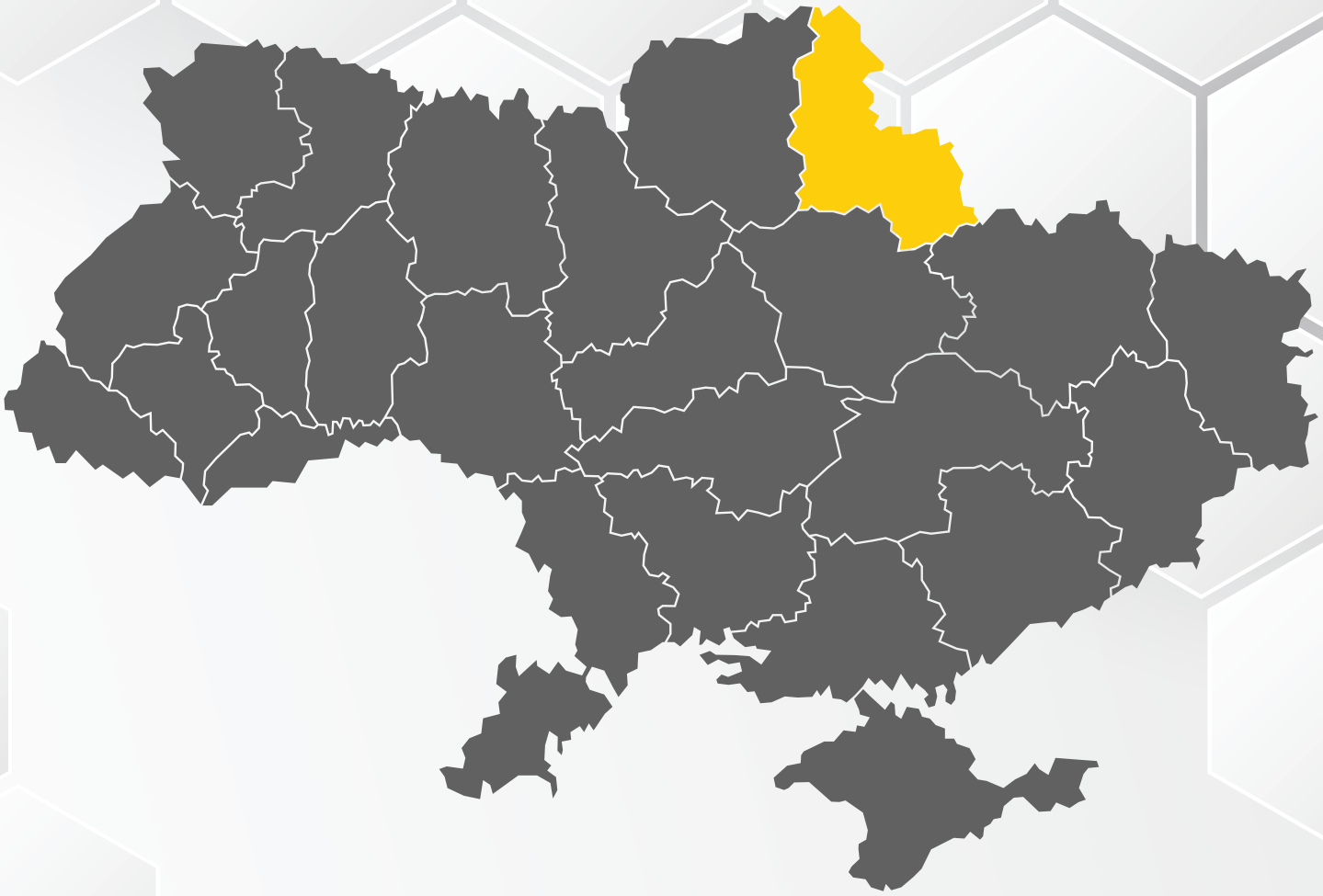
Напевно, ні. Оглядаючись назад, я розумію, що в деяких моментах поводилася дуже відчайдушно, але, мабуть, це було потрібно. Усе, що сталося, навпаки допомогло мені більше розкритися. Не скажу, що життя моє стало легшим від цього, але воно стало яскравішим.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я би хотіла, щоб через 10 років на Луганщині на базі нашого «Музею на крилах» був створений духовно-просвітницький центр, де б змогли знайти собі заняття і дорослі, і діти. Щоб там була можливість навчатися, проводити різні тренінги й заходи, дивитися фільми, організувати театр. Я мрію про такий центр, де все це буде в комплексі. Це було б дуже корисно.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Я бажаю, щоб всі українці жили у мирній, квітучій, вільній, європейській державі – Україні. І щоб майбутні покоління ніколи не знали, що таке війна.
А ще – любові до ближнього. Якби ми любили один одного та поважали, то не було б цієї війни, а панував би мир.

СУМСЬКА ОБЛАСТЬ

Наталія Кучменко
Тетяна Постельняк
Ганна Ярова

НАТАЛІЯ КУЧМЕНКО

Я в постійному пошуку – нових послуг, нових ідей. Я люблю цю роботу, і хотіла би й надалі займатися цією справою. Зараз думаю над тим, що потрібні курси для підготовки кадрів.

Про життя до війни

Я народилася в Луганську, провела там усе своє дитинство і юність.

Мене з дитинства приваблювали різні творчі напрямки. Я і танцювала, і шила, і малювала. Мріяла у дорослому житті стати адвокатом, але найбільше обожнювала шити одяг, тому обрала це своїм джерелом доходу. Згодом стала приватним підприємцем. У мене було достатньо постійних клієнтів, з якими я працювала багато років. Мені не треба було ходити кудись в офіс – це була робота на дому, виходило поєднувати професійну діяльність і виховання дітей.

За освітою я – конструктор і технолог одягу, а ця професія дозволяє працювати не тільки в маленькому ательє, а й на великому виробництві. У свій час я працювала в різних ательє, брала участь у показах мод. Проте в мене не було потреби організовувати в Луганську масштабне підприємство – мене влаштовувало затишне, повільне життя. Усе було спокійно і стабільно.

Про переїзд

Переїжджали ми влітку 2014 року.

Мій чоловік родом із Сумської області. Тож коли розпочався конфлікт, ми тут опинилися невипадково – уся чоловікова рідня живе на Сумщині.

Спочатку перевезли дітей. Навіть не перевезли – відправили до родичів, поки все заспокоїться. Це був самий початок літа, і ми гадали, що це лише на деякий час. Молодший син був на канікулах. Старший уже працював, проте через обстріли з роботою було нестабільно – то працюють люди, то не працюють. Було ясно, що треба виїжджати кудись подалі.

Ми відправили дітей, а самі намагалися працювати далі, проте з кожним днем ставало все зрозуміліше, що потрібно їхати, **піддавати своє життя небезпеці – нерозумно.** Зрештою ми теж поїхали до родичів.

Про адаптацію

Коли ми переїхали, спочатку взагалі не могли зрозуміти, чим далі будемо займатися, як жити. **Не знали, приїхали ми на деякий час чи назовсім.**

Перший час були в родичів у якості гостей. А потім почало підходити 1 вересня, треба було відправляти молодшого сина в школу – він мав іти у восьмий клас. У Луганську син ходив у школу з поглибленим вивченням двох мов – англійської та німецької, не хотілося кидати цю справу. Виявилося, що в тому районі Сумської області, де ми проживали, є одна гімназія з таким рівнем, і для вступу потрібно здавати тестування. Син успішно склав усі ці тести – і його прийняли.

Почалося навчання. А ми з чоловіком почали розуміти, що ні в нього, ні в мене **в районному центрі не буде роботи**, а жити на шиї у батьків літнього віку ми не можемо. Тож вирішили перебиратися в Суми.

Переїхали в Суми. За допомогою тих же родичів зняли житло. Перевели сина в місцеву школу, почали шукати роботу. Я шукала по своїй професії.

Наталія Кучменко

Власниця майстерні з пошиття одягу

Переїхала з Луганська до Сум улітку 2014 року.

Про те, як перевезла свої машинки

У Луганську в мене було хороше обладнання, і восени 2014 мені вдалося перевезти його сюди.

Вивезти будь-яке обладнання з окупованої території вартувало зусиль. Тому що транспорту немає, потяги не їздять, на маршрутці треба долати безліч контрольно-пропускних пунктів – тоді не було лінії розмежування. Повсюди панував хаос, ти їхав і не розумів, чи взагалі залишишся живим.

У Луганську лишалася моя мама. Вона відмовлялася покидати свій дім. Мені у будь-якому разі потрібно було їхати до неї і спробувати вмовити все-таки виїхати з тієї території.

Коли я приїхала в Луганськ і побачила, що там відбувається, настрої людей, атмосферу, що там панувала, стало ясно, що для мене і моєї родини того міста, де ми колись жили, більше немає. Все змінилось. Я зрозуміла остаточно, що тут жити і працювати вже точно не буду. Мої клієнти роз'їхались, ніякого заробітку й бути не може.

Молодшому сину треба вчитися, а який диплом він отримає, якщо навчатиметься в Луганську? За ті 2 дні, що там перебувала, усі ці думки весь час крутилися в голові – **і я тут же приймаю рішення забирати все, що зможу, і виїжджати.**

Маму не вдалося вмовити. Старшим людям набагато важче наважитися на такі кардинальні зміни. Тож вона вирішила залишитися.

Я приїхала в Луганськ сама, і переїзд треба було організувати самостійно. Вдалося знайти водія з машиною, який погодився вивезти речі. За півдня – щоб устигнути до комендантської години, щоб не потрапити під обстріли – я збиралася. Окрім усього іншого, треба було ще знайти людей, які завантажать речі в автомобіль, а ми жили в багатоповерхівці на останньому поверсі і ліфт не працював.

У мене були промислові швейні машини, мої найголовніші робочі інструменти, завдяки яким я могла заробляти. **Украй необхідно було їх вивезти.** Лишала меблі, побутові речі, але машинки треба було забрати.

Ходили чутки, що підприємців не випускають з міста, а я була хоч і малим, але підприємцем. Якщо в машинах при виїзді в тебе лише інструменти, робоче обладнання, хай їх навіть небагато – то можуть не випустити. Тому довелося ховати машинки – ми закрили їх якимись кріслами, різними домашніми речами, так щоб зовні не було зрозуміло, що це обладнання.

Усе вийшло. Я вдячна водієві авто, який мене вивозив. Адже він розумів, що я виїжджаю назавжди, проте ніяк не коментував ситуацію – а міг би й завадити мені. Він допоміг проїхати всі пости, усюди домовлявся, щоб нас пропустили.

Про свою майстерню в Сумах

Коли багато років працюєш сам на себе, то починати знову працювати

на когось важко. Близько 8 місяців попрацювала в різних місцях – і бачила, що такі заробітки бажають кращого, треба починати свою справу.

Як підприємець я була зареєстрована в Луганську. Перереєструвала документи, перенесла своє підприємство в Сумську область.

Після цього зайнялася пошуками локації для майстерні. Зняла невелике приміщення. На той момент у мене вже з'явилися перші клієнти. Зробила вивіску – і люди почали йти. Через деякий час я побачила, що мені треба підмога – замовлень стало багато, одній уже було важко з ними впоратися. На роботу прийшло ще двоє людей, таким чином наш колектив збільшився до 3 працівників.

У цьому ж приміщенні, де знаходиться моя майстерня, була й організація, котра займалася правовою підтримкою переселенців. Мені підказали, що **існують грантові програми, завдяки яким можна підтримати свій бізнес.** Я звернулась до **ГО «Професійна ліга соціальних працівників Сумщини»**, саме вони були представниками МОМ, які надавали грантову допомогу переселенцям. Узяла участь в одному такому конкурсі, виконала всі його умови, відвідала тренінги, написала проект – і отримала грант. Цей грант був не грошовий – мені купили обладнання, зазначене в тому проекті, що я написала. Таким чином, **моя майстерня розбудувалась, розширився спектр послуг.**

Довелося стикнутися з певними труднощами, коли змінилися умови оподаткування для приватних підприємців. Колектив також зазнавав змін, хтось звільнився, проте прийшли нові люди, які тепер разом зі мною працюють.

Зараз ми надаємо **найрізноманітніші послуги.** Навіть не можу сказати, чого ми не шиємо. Робимо ремонт будь-яких речей. Шиємо і шкіру, і шуби, і трикотаж, і весільні та випускні сукні, і сумки.

Розширити майстерню хочеться, проте робити це найближчим часом не планую. По-перше, збільшення площі – це підвищення орендної плати. По-друге, у нас вистачає клієнтів. Люди в місті вже знають нашу майстерню (ми не переїжджали, весь цей час знаходимось в одному приміщенні), приходять і роблять замовлення постійно.

По-третє, є проблема з кадрами. Багато людей повиїжджали за кордон, тому знайти фахівця не так і просто.

Про свою майстерню в Сумах

Постійно доводиться шукати баланс між цінами на послуги та витратами, які необхідно робити на оренду, на заробітну плату працівникам.

Я в постійному пошуку – нових послуг, нових ідей. Я люблю свою роботу, і хотіла би й надалі займатися цією справою. Зараз думаю над тим, що потрібні курси для підготовки спеціалістів. Багато дівчат, які отримують фахову освіту зі швейної справи, їдуть на заробітки в країни ближнього зарубіжжя. До того ж якщо ми говоримо про індивідуальний пошив, то це не так просто і треба додатково вчитися. Тож хотілося б організувати навчання кадрів.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

У своїй долі я нічого не міняла б. Моє життя зараз дуже змінилося. Я вже не працюю вдома, як це було в Луганську. Про мою роботу знає більше людей. Для мене це – зміни на краще. Але шкода, що причиною цих змін став конфлікт, у якому постраждало багато людей.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Сподіваюся досягти всього, що я запланувала. Хочу, щоб у мене було не лише ательє, а й навчальні курси для охочих опанувати швейну справу. Я переконана, що знаннями треба ділитися.

І, звісно, щоб усі рідні були поруч зі мною живі й здорові, щоб діти досягли того, чого вони хочуть.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Бажаю миру та взаєморозуміння! Наш народ дуже терплячий. Які б випробування нам не випадали, ми завжди з ними справляємось. Хочеться, щоб при владі в нас були розумні люди, яким би вистачало мудрості об'єднувати людей, щоб ми могли спокійно жити, працювати, ростити дітей. Щоб ті, кому ми довіряємо наші долі, не допускали таких конфліктів, як ми маємо зараз.

ТЕТЯНА ПОСТЕЛЬНЯК

Я не боялася пробувати щось нове, мені це подобалося. «Універсальним солдатам» значно простіше пристосуватися, вони менш вразливі. Коли довелося переїхати, я не боялася, що мені не буде чим зайнятися.

Про життя до війни

Я родом із Сум. Тому коли почалася війна, повернулася на свою малу батьківщину.

У свій час я рано почала працювати – у 16 років. Справа в тому, що хоча в школі непогано навчалася, вступити на стаціонар не вийшло, і я пішла на заочне відділення в технікум. Удома сидіти не хотілося – тож я працювала і паралельно вчилася. Закінчила технікум, пішла на третій курс Сумського державного університету, теж заочно. **Як тільки починаєш працювати, потрапляєш у колектив – різко дорослішаєш.** У 18 років працювала з людьми, яким було вже за 40, до того ж я виконувала управлінські функції. Звичайно, це далеко не завжди було просто, зате набуваєш безцінного досвіду.

За кілька років випало спробувати себе в різних професіях. Працювала контролером АТК, у торговій фірмі, у рекламному агентстві, на лікеро-горілчаному заводі аналітиком – це вже було ближче до моєї професії за дипломом. У цей час продовжувала навчатися, отримала економічну освіту.

Оскільки я рано пішла працювати, то до 21 року вже мала і кар'єрний ріст, і професійні здобутки. Я не боялася пробувати щось нове, мені це подобалося. А зараз, на тлі війни, можу сказати, що **«універсальним солдатам» значно простіше пристосуватися,** вони менш вразливі. Коли довелося переїхати, я не боялася, що мені не буде чим зайнятися.

У Донецьк переїхала, тому що вийшла заміж. З майбутнім чоловіком познайомилася через роботу. Я була у відрядженні в Києві, він теж.

Захід, на якому ми перетнулися, був 15 вересня. А 26 вересня у мене День народження. Він якось дізнався про це, зателефонував мені з самого ранку і привітав. З цього й почалося наше спілкування. Ми зустрілися кілька разів, а невдовзі після новорічних свят я перебралася в Донецьк. Це був 2007 рік.

Чоловік мій родом з Харкова. Але в Донецьку він жив уже років 10 до цього, мав свій бізнес у сфері будівництва та реклами, квартиру. Я теж мала роботу. У нас було все необхідне для стабільного життя.

Про переїзд

Коли в Донецьку почалися військові дії, ми поїхали до моєї мами.

У 2014 році старший син якраз мав іти у перший клас. Меншій донечці не було ще й року. Я перебувала у декретній відпустці, тож ми з чоловіком вирішили, що спокійніше буде, коли ми з дітьми на деякий час поїдемо з міста. Тому спочатку переїхала я з дітьми, а чоловік перебрався в Суми трохи пізніше.

Бажаю нашій державі цілісності! І пам’ятати, що кожен із нас самостійно робить свій вибір, і за цей вибір треба відповідати.
Тетяна Постельняк
Майстер масажу
Переїхала з Донецька до Сум у вересні 2014 року.

У нас було дві машини. У мене маленька – для їзди по місту, а у чоловіка – велика, «сімейна». Нас із дітьми він привіз «сімейною» і лишив її в Сумах. А от уже коли він сам виїжджав з Донецька, то не став ризикувати і добирався автобусами – на авто це було небезпечно.

Я усвідомила таку річ. Матеріальне – це все наживне. **Не варто ризикувати своїм життям, життям своїх дітей заради матеріальних речей.** Я співчуваю тим людей, які не можуть, наприклад, покинути батьків похилого віку чи ще через якусь таку дуже поважну причину залишаються на тій території. Вони у пастці, мені їх шкода. Інших мотивів залишатися там я не розумію.

У мами однокімнатна квартира, і ми всі вп'ятьох у ній проживали. У Донецьку ми жили в дуже комфортних умовах, тож, звичайно, на побутовому рівні зміни були відчутні.

Про активність

Активною я була завжди. Якщо шукала роботу – то таку, щоб мене влаштовувала. Бувало, що на роботі затримували зарплату, тоді звільнялася: я ціную свою працю, і така ситуація для мене неприпустима.

Коли знаходилась у першій декретній відпустці, теж **не могла просто сидіти на одному місці.** Почала варити декоративне натуральне мило. Ця справа дуже добре пішла. У мене була чотириденна виставка в Донецьку, під час якої вдалося продати виробів на досить солідну суму – близько 1000 доларів. Чоловік навіть пропонував відкрити свій магазинчик, але я все прорахувала (я ж економіст!), проаналізувала ринок – і вирішила, що пік попиту на цей товар проходить, тож магазин відкривати буде нерентабельно.

Перед виходом у декрет працювала менеджером по персоналу в донецькій філії київської бізнес-компанії. На цю роботу я влаштувалася **завдяки своїй активності.** Після першої співбесіди, яка проходила в Києві, вони мене не взяли, але й не взяли нікого іншого. Через 2 тижні я їм сама зателефонувала і запитала, чи знайшли вони вже людину. І запропонувала таке: я приїжджаю до них на стажування, квитки мені відшкодовувати не треба, за випробувальний термін теж платити не потрібно, тож компанія нічого не втратить. Наполегливість дала плоди – у результаті вони таки взяли мене на роботу! І не прогадали – через півроку філія вийшла на показники, яких ніколи раніше не показувала.

Коли я завагітніла, керівництво взяло на час мого декрету іншу людину. Фірма хотіла зберегти за мною робоче місце, хоча зазвичай вони так не робили. Коли почалася війна, філія в Донецьку закрилась.

Про труднощі

Складний період у нас почався ще до переїзду. У чоловіка у 2013 році почалися проблеми зі здоров'ям. Він почав жалітися на «мухи» в оці. Звертався до лікарів, проте ті не могли визначитися з діагнозом і не казали, що це може бути серйозно. Ми витратили дуже багато грошей, але так і не знали, що з ним. У цей час в мене на руках була маленька дочка, я займалася нею. Ще й так сталося, що наприкінці травня вона захворіла на пневмонію.

Насправді з чоловіком ми втратили час. Діяти треба було не зволікаючи. Йому погіршало раптово, і тоді вже довелося терміново робити операцію, рятувати його. Лікарі до останнього не могли визначитися з діагнозом, лише під час операції з'ясувалося, що в оці був тромб.

Але на цьому все не закінчилося. Ми вже були в Сумах. Тижнів через два після того, як чоловік до нас сюди переїхав, у нього знову виникли проблеми зі здоров'ям, довелося робити ще одну серйозну операцію.

Я розривалася між лікарнею і домом, де були діти. Синові якраз треба було йти до школи, притому це перший клас. Зі школою я тягнула до останнього – усе сподівалася, що ми повернемось у Донецьк, додому. Влаштувалися в навчальний заклад

ми буквально наприкінці серпня.
Іще одна пригода трапилася перед самим 1 вересня. Були вдома, я готувала речі на свято Першого дзвоника. Син грався в кімнаті, невдало стрибнув з дивана на підлогу – і зламав руку.
У цей момент я зірвалася. Не плакала весь рік – коли були операції в чоловіка, коли ми хворіли. Я мала бути сильною за всіх. А тут у мене почалася істерика. Ця зламана рука була останньою краплею.

Про нове життя в Сумах

Коли доньці було півтора роки, я зламала ногу. Поки сиділа вдома зі зламаною ногою, вирішила, що пора вже виходити на роботу. Як завжди, активно взялася за це питання – і за 3 тижні після того, як мені зняли гіпс, я вже була на новій роботу.
Я розуміла, що мені треба зайнятися своїм здоров'ям. На той момент важила під 120 кілограмів. Потрібно було щось із цим робити. На фоні зайвої ваги виникли проблеми зі спиною. Мені порадили санаторій з гарним лікарем-реабілітологом. І дійсно, після того, як лікар зі мною попрацював, я побачила покращення.
Результати мене вразили. Дивувалася тим ефектам, які може дати хороший масаж.
Я не закінчувала ніяких курсів масажистів, проте з дитинства вміла масажувати, керуючись власною інтуїцією. Почала робити масажі випадково. Якось я була волонтеркою на фестивалі, що проходив у нашому

Про нове життя в Сумах

Я займаюсь масажем уже 3 роки. Маю своїх клієнтів, бачу результати роботи. Приймаю і вагітних, і новонароджених, і літніх людей, найстаршому моєму пацієнту – 92 роки. Буває, що людина не може дозволити собі витратити багато грошей, а масаж їй украй потрібен. То я беру стільки, скільки вона може дати, таким чином допомагаю цій людині. А хтось інший залишає чайові, і так той, у кого є можливість, платить за того, в кого її немає.
Приємно, що до мене ходять колеги, це – показник, визнання професійності. У планах – зайнятися більше рекламою послуг, що я надаю.

місті. Одна з таких же, як і я, волонтерок погано себе почувала. Я зробила їй масаж, а вона розповіла про мене іншим. Так з'явилися найперші клієнти.
Я ніколи не замислювалася над тим, що вмію робити масаж. Це було для мене щось дуже природне, як поїсти. Чим більше я працюю з масажем, тим більше розумію, що навчитися цього неможливо – потрібен особливий дар. **Треба відчувати руками.** Це або є, або немає. **Можна навчитися масажних рухів, знати анатомію, але без внутрішнього чуття майстра з людини не вийде.**
Після того, як я побачила, що є клієнти, що людям допомагають мої масажі, я вирішила піти на курси. Успішно закінчила курси – і стала розвиватися далі в цьому напрямі. **Взяла участь у проекті із самозайнятості,** завдяки якому отримала грант і змогла придбати масажний стіл та пральну машинку, щоб прати простирадла, на яких роблю масаж.
Над собою я теж добре попрацювала – скинула зайву вагу. За короткий час мені вдалося досягти того, що я хотіла.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Я точно знаю, що всі випробування випали мені не просто так. Якби не було всього того, що сталося, я б не стала масажистом. Ставши масажистом, я допомагаю людям. А якщо ти зміг допомогти хоча б одній людині – значить ти робиш свою роботу недаремно.
Я би нічого не змінювала. Я щаслива, що вийшла заміж за свого чоловіка, у нас зараз ростуть чудові діти. Єдине, про що шкодую – що коли у чоловіка були проблеми з оком, недостатньо наполягала на лікуванні. Треба було краще контролювати ту ситуацію.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Зараз ми живемо на зйомній квартирі. Хотілося б мати комфортніші житлові умови, свій дім. Хочеться стабільності, впевненості в завтрашньому дні. Я вірю, що правильно сформовані запити зрештою реалізуються. Не завжди це відбувається миттєво, але коли людина щось просить у вищих сил і вірить, що це збудеться – то це збудеться.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Бажаю нашій державі цілісності! І пам'ятати, що кожен із нас самостійно робить свій вибір, і за цей вибір треба відповідати.

ГАННА ЯРОВА

Тривалий час я думала, що ми повернемось. З одного боку, думала про повернення, а з іншого – рухалася вперед так, ніби ми тут лишаємось назавжди. Я розмірковувала таким чином: якщо повернемось, то нічого не втратимо, але сьогодні, тут і зараз, треба, щоб було добре.

Про життя до переїзду

Я жила в Макіївці, а працювала в Донецьку, адже ці міста поруч, одне переходить в інше. Тривалий час я була вихователем у різних установах: в інтернатному закладі, після цього – в обласній туберкульозній лікарні м. Донецька. Потім відкрила дитячий клуб на базі донецького аквапарку «Аквасфера».

Як я прийшла до відкриття клубу? Річ у тім, що на той момент, а це був 2014 рік, в моєму житті склалося кілька факторів, які мотивували мене розпочинати власну справу.

У 2012 році я перенесла онкологічну хворобу. А в 2013-му помер мій чоловік. Ці події змінили мене, відбулася переоцінка цінностей. Я відчула, що «засиділась» у садочку і треба рухатися вперед.

Якось ми з подругою та дітьми прийшли відпочити в аквапарк «Аквасфера», що в Донецьку. І виявилося, що дітей там немає з ким лишити. Аніматор-то їх розважає, але все ж на дорослих гірках вони лишаються без нагляду. Я обміркувала цю ситуацію – і пішла прямо до керівництва аквапарку зі своєю пропозицією. Генеральний директор вислухала мене – і не встигла я доїхати додому після цієї зустрічі, а мені вже зателефонували і запитали, коли я зможу вийти й почати свою справу. Це було схоже на казку! Я дуже хотіла цього і надзвичайно раділа, що це все відбувається в моєму житті.

Уже через 2 тижні після цієї розмови дитячий центр запрацював. На базі центру було організоване різноманітне дозвілля: курси з іспанської та англійської мов, акторської майстерності, заняття для маленьких кухарят – дітки навчалися готувати. Був у нас і терапевтичний напрям – кіноклуб: ми з дітьми переглядали спеціально підібрані фільми, а потім їх аналізували. Ми працювали з трьома віковими групами дітей: малята від 3 до 5 років, молодші школярі та підлітки до 14 років.

Це був якраз 2014-й. Ми пропрацювали півроку. Коли в липні почалися бойові дії, аквапарк закрили, і дитячий центр, звісно, теж. Ніхто ж не може гарантувати безпеку дітей у таких обставинах.

Ніхто не знає,
що буде завтра,
але що б не сталося,
з Батьківщиною
треба бути
до кінця.

Ганна Ярова

Педагог-психолог Центру соціально-психологічної
реабілітації дітей Сумської області
Переїхала з Макіївки (Донецька область) до Сум у серпні 2014 року.

Про сім'ю

Моя донька Вікторія зараз восьмикласниця. До переїзду вона навчалася в російськомовній школі, закінчила на той момент четвертий клас. У Сумах була російськомовна школа, але ми вирішили йти в україномовну. Адже ми – українці, живемо в державі Україна! І Вікторія пішла в Сумську спеціалізовану школу, притому у філологічний клас.

А ще донька співає. Цікаво, що співати вона почала саме тут, в Сумах. Зараз займається вокалом.

Мама живе у Слов'янську. Вона туди переїхала після того, як у Донецьку закрили завод, а філію цього заводу перенесли в Слов'янськ. Батько та інші родичі живуть у Макіївці.

Про переїзд

Коли в місті стало неспокійно, я з дитиною поїхала на море. Усі намагалися кудись виїхати. Ми сподівалися, що буде, як зі Слов'янськом у травні – що все вгамується за якийсь місяць.

Але коли з моря я телефонувала мамі в Макіївку, вона говорила, щоб ми не поверталися, бо це небезпечно. Але ж як не повертатися? Адже всі речі лишилися вдома, а ще – наші тварини, а у нас були кішка, собака, черепаха, щури... Тому ми все-таки повернулися, забрали кішку й поїхали в Суми. У Суми – тому що моя мама родом звідти, там живе мій дядько з родиною. І хоча в дядька шестеро дітей, вони знайшли для нас місце! Ми трохи пожили в родичів, згодом винайняли житло. Переїхали ми 20 серпня, а з 1 вересня я вже пішла на роботу в школу.

Як мені вдалося так швидко знайти роботу? Я діяла за державним шаблоном: звернулася в центр зайнятості – і мені запропонували роботу в дитячому садочку, оскільки в мене є досвід і відповідна освіта.

Найважче було звикнутися з думкою, що цей переїзд – на постійній основі.

Про адаптацію

Тривалий час я думала, що ми повернемось. З одного боку, думала про повернення, а з іншого – рухалася вперед так, ніби ми тут лишаємось назавжди. Я розмірковувала таким чином: **якщо повернемось, то нічого не втратимо, але сьогодні, тут і зараз, треба, щоб було добре.**

У мене ж була малолітня дитина, а коли живеш з дитиною – несеш відповідальність за неї.

На той момент ледь рік пройшов, як помер мій чоловік – його не стало у березні 2013-го. І оцей переїзд став для мене своєрідним поштовхом до виходу з зони комфорту, до того, щоб відволіктися від туги, адже все навколо було новим.

З 2012-й по 2014-й тривав надзвичайно складний період у моєму житті. У 2012 році в мене була онкологія, у 2013-му – помер чоловік, а у 2014-му – почалася війна. А знаєте, коли було ну дуже важко? Уже тут, у Сумах, коли працювала в дитячому садочку вихователем, у мене була колега, в якої мобілізували сина до армії. Він загинув на війні. Ми часто зустрічалися в коридорах садочка з цією жінкою, і у мене було сильне внутрішнє відчуття провини перед нею. Якось на роботі при інших колегах вона запитала в мене, чи мені не соромно, що «ми там бігали з прапорами на референдумі», а її дитина загинула. Я нічого не відповіла, бо не знала, що сказати. Я не ходила на референдуми і ніколи не підтримувала того, що діялося. Завжди всім казала, що я – українка, спілкуюся українською мовою з дитинства – бо я часто приїжджала в Суми до родичів. Але від тих слів мені було дуже боляче – і за неї, і за себе.

Невдовзі я почала займатися волонтерською діяльністю, допомагати переселенцям. Їздила в центр соціально-психологічної реабілітації, працювала з внутрішньо переміщеними дітками. І якось директорка центру запитала, чи є в мене педагогічна освіта, – вона помітила, що я проводжу з дітьми багато часу. А освіта відповідна в мене дійсно є: я закінчила Макіївське педагогічне училище за спеціальністю «Вихователь дошкільних закладів», потім – Бердянський державний педагогічний університет, за цією освітою я філолог, вивчала українську мову. Уже в цьому році отримала диплом практичного психолога в Сумському інституті післядипломної освіти.

І директорка запропонувала мені місце вихователя в цьому закладі. Керівництво того садочка, де я працювала, з розумінням поставилося до ситуації – і мене перевели з одного місця роботи на інше. Тут я працюю вже третій рік.

Про центр соціально психологічної реабілітації

Соціальна служба за певних обставин може позбавити батьків батьківських прав або примусово вилучити дитину з сім'ї. Це стається, коли дитина живе в негідних умовах, коли її опікуни вживають алкоголь, наркозалежні. Протягом 9 місяців після цього дитина знаходиться в центрі. Проте термін перебування може варіюватися, якщо батьки змінюють свою поведінку. Вік цих дітей – від 3 до 18 років.

Раніше такі заклади називалися притулками, а тепер це – **центр соціально психологічної реабілітації**, оскільки тут звертається особлива увага на поглиблену психологічну реабілітацію, терапевтичні напрями роботи. Я, наприклад, веду в дітей ляльковий театр.

Наш **ляльковий театр** – це один із напрямів арт-терапії, він також називається ляльковою терапією. Такі заняття допомагають зняти в дітей стрес, тривожність, напруженість. Також вони сприяють розкриттю в дитині акторських здібностей. Це відбувається завдяки тому, що в ігровій формі програються певні складні життєві ситуації.

Наприклад, у дитини в житті є якийсь травмуючий фактор чи ситуація. Педагог працює з допомогою іграшок-звірят, адже дітям дошкільного чи молодшого шкільного віку так простіше виразити свої почуття. Вихователь спостерігає, яку іграшку дитина собі обрала, з ким вона себе ототожнює – з лисичкою, зайчиком чи вовчиком – і робить висновки. Якщо дитина каже, що вона – вовчик, значить у неї може бути агресія щодо когось із дорослих. Так само в ігровій формі з'ясовуємо, хто викликає у вихованця такі емоції. Дитині легше розповісти «про когось», але насправді вона розповідає про себе. Коли травма пропрацьовується, дитина починає відкриватися. А коли вона відкривається, то каже, що іще хоче грати. Для неї це гра, а насправді – терапія.

Зі старшими дітьми створюємо невеликі п'єси, на свята влаштовуємо більш масштабні постановки.

Мені завжди подобалась театралізована діяльність. Коли я почала працювати з цим у центрі, то відчула потребу в глибших знаннях з психології. Тому отримала освіту ще й практичного психолога. Бо робота з дітьми з позиції педагога – це одне, а з позиції психолога – усе-таки інше.

Про свій проект

Зупинятися на досягнутому не хотілося. У мене значний досвід роботи з дітьми і я люблю займатися творчою діяльністю. Тому навесні цього року взяла участь в одному з проектів, присвяченому самозайнятості, і виграла грант. Завдяки цьому гранту змогла придбати ростову ляльку Міккі Мауса, колонку, фотоапарат і планшет. Таким чином, я займаюся ще й організацією дитячих свят. Сама проводжу заходи і даю напрокат костюм, і ця послуга теж користується попитом.

Про Макіївку

Останній раз я була в Макіївці у 2016 році, коли забирала звідти своїх домашніх тварин. Там дуже важко. Я не знаю, чи зможу колись іще туди поїхати. Я ішла по вулиці – і в мене було таке враження, що я в чужому місці. Навіть повітрі якесь важке, відчуваються сум і тривожність. І таке враження, що люди, яких ти знав усе життя, стали незнайомцями. На той момент, коли ми виїжджали з Макіївки, там уже впровадили комендантську годину. А в'їхали в Суми – тут ліхтарі горять. Моя дитина каже: «Мамо, подивися, світло повсюди!». Перед нашим від'їздом уже починалися обстріли, було чути, як десь гримить, бахає... Донька

ходила за мною слідочком і питала: «Мамо, ми помремо? Мамо, нас уб'ють?». Важко жити з цим у голові. Тому в мене немає великого бажання туди їхати, ну немає... Я часом ловлю себе на думці, що прожила ж там усе життя, там мій тато живе, родичі, подруги. Але повертатися не лежить душа.

Моя мама, коли ще жила в Макіївці, не розуміла, що я маю на увазі, говорячи про «важке повітря». Але після переїзду в Слов'янськ вона зі мною погодилася – що в Макіївці таки справді важко, незважаючи на те, що ці два міста поруч. Їй уже є з чим порівняти.

Про переоцінку цінностей

Я змінила свої погляди на життя, ставлення до матеріального. Раніше важливе місце займала впевненість у завтрашньому дні, накопичення матеріальних благ... Але коли стається якась така біда, то розумієш, що куди б ти не поїхав, куди б не пішов – у тебе є тільки ти і забрати з собою ти можеш лише себе. І тому вкладати потрібно не в ламбрекени чи телевізори, а в себе, у свій розвиток.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Я нічого би не змінювала. Бо саме в цій ситуації, з початком цієї війни, я навчилася приймати те, що є, і розуміти, що всі події, які відбуваються з нами в житті, – усе це для чогось. Якби не почалася війна, я б не приїхала сюди і не почала би займатися тим, чим зараз займаюся, не отримала би ще однієї освіти. Я навчилася негатив перепрограмовувати на позитив.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

З одного боку, мені здається, що 10 років – це так багато, а з іншого – я вже 4 роки тут живу.

Як я себе бачу? Сподіваюся, через 10 років я буду непоганою бабусею. Також мрію ділитися набутим фаховим і життєвим досвідом. Я пережила непростий період у своєму житті, і мені хотілося б доносити до людей думку, що не буває тупикових ситуацій, що з кожної проблеми є вихід. Крім того, у мене вже є напрацювання як психолога, а за 10 років їх буде ще більше.

А ще я б хотіла мандрувати.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Що б я побажала? Миру. На жаль, є люди, у яких розмови про патріотизм – це просто розмови, а дуже хотілося б, аби життя наших людей змінилося так, щоб вони не їхали кудись за кордон, у пошуках кращої долі, а піднімали і розвивали свою державу. Бо Україна – це кожен з нас, це я, це ви, це наші діти. Батьківщину не обирають. Яка б вона не була – вона наша. Ніхто не знає, що буде завтра, але щоб не сталося, з Батьківщиною треба бути до кінця. Тут теж можна розвиватися, я це на собі побачила: знайшла себе навіть у складних обставинах. Але обов'язково має бути бажання працювати над собою.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Оксана Дудник
Катерина Полягошко
Галина Тихомирова

ОКСАНА ДУДНИК

**Коли ти зміниш себе, зробиш усе можливе для твоєї громади,
і так зробить кожен – то нарешті ми отримаємо саме ту країну, про яку мріємо.**

Про те, як залишилась у Боровій

Моя мала батьківщина – смт Борова Харківської області. Під час навчання в Харківському національному університеті я познайомилася з майбутнім чоловіком. У 2001 році вийшла заміж і переїхала до нього в Алчевськ. Почала працювати в школі вчителем історії. На сьогоднішній день маю 10 років педагогічного стажу.

Наприкінці 2009 року у нас народилася донька Софія. Майже одразу після її народження я на деякий час поїхала до мами в Борову, у зв'язку з сімейними обставинами і станом здоров'я. Але це був запланований тимчасовий переїзд, на час декретної відпустки. Опісля я мала повернутися.

В Алчевську, звичайно, було багато друзів, знайомих, родичів по чоловіковій лінії. Чоловік увесь час там перебував, працював на металургійному комбінаті, на вихідні та на свята приїжджав до нас.

Прийшла весна 2014 року, а з нею – події в Криму. В Алчевську теж почалися рухи, мітинги під російськими прапорами. У всієї нашої родини була єдина принципова позиція стосовно того, що відбувалося: **коли ми побачили на цих мітингах російські прапори, це однозначно сприймалося, як щось вороже.** На фоні подій у Криму все одразу здалося загрозою повномасштабної війни, загрозою захвату території нашої держави.

Але водночас поруч знаходилися люди, які ще вчора були найкращими друзями – а тут чомусь займали зовсім іншу позицію, зовсім по-іншому бачили цю ситуацію. Це було страшенно незрозуміло, і в один момент стало важко спілкуватися з ними навіть по телефону. Складалося враження, що ми на різних планетах. Я не могла зрозуміти їх, вони не могли зрозуміти мене. Болісно було бачити, що деякі люди сприймають тих як своїх, а Україну – як щось вороже.

Приблизно у червні я вже зрозуміла, що туди повертатися не можу. Моя дитина говорила українською мовою, я теж розмовляю українською. Чоловікові було важко на роботі. Він намагався доводити, що це зрада Батьківщини, що це неправильно. Навіть розвішував у цеху статті із Закону про зраду тощо. Його почали сприймати як ворога, зрештою стало небезпечно йому там перебувати. Через деякий час він переїхав до нас із дочкою в Борову.

У той момент докричатися до людей було дуже важко. Вони вірили лише російським телеканалам і, по суті, стали жертвами ворожої пропаганди.

Про журналістську діяльність

Обставини склалися так, що у червні мені запропонували вийти на роботу тут, у Боровій – в редакцію районної газети. І хоча до цього я ніколи в журналістиці не працювала, але **в мене була така гостра потреба висловитись, що я сприйняла це як шанс бути почутою.**

Я відразу погодилася на посаду завідувача відділу. Через кілька місяців, у зв'язку з тим, що головна редакторка пішла в декретну відпустку, мені запропонували обійняти вже цю посаду.

Два роки я працювала головним редактором районної газети. Готувала статті та інтерв'ю, спілкувалася з лідерами думок, пересічними громадянами, учасниками АТО, переселенцями. Намагалася саме через

Усе в наших руках. Треба бути конкретним і захищати свою позицію, боротися за свої переконання.
Оксана Дудник
Педагог, історик, журналістка
Переїхала з Алчевська (Луганська область)
до Борової (Харківська область)

інтерв'ю і своїх героїв показувати читачам суспільні процеси, розпитувала в людей, чому вони переїхали, що їх змусило, їхні думки з того чи іншого приводу тощо.

У той же час використовувала кожну можливість навчитися якісній журналістиці – постійно брала участь у різних тренінгах, семінарах, навчальних програмах для журналістів. Мені було неймовірно цікаво, адже хотілося робити більше і краще. І, вважаю, це мало певний результат.

Двічі – два роки підряд – перемагала в обласному конкурсі журналістів у номінаціях «Інтерв'ю» та «Аналітика». У 2016 році перемогла в східноукраїнському літературному конкурсі «Кальміюс» у номінації «Публіцистика».

Також брала участь у медіа-проекті «Почуй голос постраждалих внаслідок конфлікту на Донбасі» від ГО «Ресурсний центр «ГУРТ» як суспільний репортер.

Я знайшла себе в цій професії. Вона завжди мене цікавила, хоча я ніколи не навчалася журналістиці. Але з дитинства, років з 9, писала вірші, прозу, есе. Спочатку в школі, а потім – в університеті була в складі редколегій. А коли події 2014 року тільки починалися, у Фейсбуці активно стала писати пости, описувати свою позицію, наводити свої міркування. Мабуть, через таку активну діяльність мені й запропонували роботу в редакції.

Чесно кажучи, оскільки в мене не було спеціальної освіти і досвіду, якби ця пропозиція надійшла мені в якийсь інший момент, наприклад, за рік до того, я б, можливо, відмовилась – були б сумніви у власних силах. Але в той момент я прагнула бути почутою – і схопилася за цей шанс. А потім виявилося, що це не так складно, як мені здавалося, що мені це реально подобається, приносить задоволення сам робочий процес.

Про громадську діяльність

З 2014 року тісно співпрацюю з громадськими організаціями. Почалося все із співпраці з Борівською районною ГО «Суспільна служба України», яка у 2014-му зайняла чітку проукраїнську позицію і об'єднала навколо себе місцевих патріотів і волонтерів. Пізніше з'явилася ГО «Фонд розвитку Борівської громади». Це справжні громадські організації, засновані активістами – не ті, що фінансуються владою чи створюються лише задля участі в якихось проектах. Зараз спільно реалізуємо проект «Єдина громада», який виконується в Україні організаціями IREX та ГУРТ за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). В рамках цього проекту проводимо картування громади, висвітлюємо цей процес і його результати.

На сайті «Борова.Інфо» є рубрика, яка називається «Активна громада». Там – про діяльність громадських організацій у районі, є інформація про різні активності. На початку цього року у нашому селищі вперше запровадили громадський бюджет, тож ми висвітлювали, як проходив увесь цей процес: як подавалися проекти, які з них перемогли, які вже реалізовані.

Свою місію вбачаю в тому, щоб активізувати громаду, щоб люди зрозуміли, що в їхніх силах впливати на те, якою буде громада, як саме вона буде розвиватися. Кожен може долучитися до цього процесу – і все вийде.

Про сайт «Борова.Інфо»

Коли головна редакторка газети, де я працювала, вийшла з декрету, треба було звільнити їй місце. У зв'язку з реорганізацією газети і скрутним фінансовим станом підприємства, нового робочого місця для мене не було. Деякий час я пропрацювала методистом у дитячому садку, потім – заступником директора у центрі зайнятості, але увесь час сумувала за журналістикою З роботою є певні труднощі, у районі, віддаленому від обласного центру, не так легко влаштуватися туди, куди хочеться.

Я продовжила займатися журналістською роботою. Минулого року за власної ініціативи створила сайт «Борова.Інфо». Справа в тому, що у Боровій узагалі немає інформаційного онлайн-ресурсу. Районна газета є, але вона в друкованому вигляді, а сайт у неї, на жаль, не функціонує належним чином. Є сайти районної адміністрації, районної ради, селищної ради, але немає інформаційного ресурсу, який би акумулював всю цю інформацію, де б публікувалися новини, якісь корисні матеріали, авторські статті, аналітика, що стосуються життя району. І я вирішила своїм коштом створити такий ресурс.

Так з'явився інформаційний сайт – **перша інтернет-газета Борівсько-**

го району «Борова.Інфо». Тут публікуються новини, авторські матеріали, корисна та актуальна інформація. Планую розвивати ресурс, займатися ним і надалі, вивести сайт на новий рівень, на самоокупність.
Місцева громада більше звикла до друкованої преси, ніж до Інтернет-ресурсів. Наприклад, у районної газети 2000 передплатників, а найпопулярніша борівська група у Фейсбуці ледь набирає 1000 людей. Проте альтернатива має бути.

Про переосмислення

Раніше, до 2014 року, я просто ходила на роботу, переймалася якимись своїми особистими проблемами і вважала, що ні на що не впливаю й від мене нічого не залежить. Щоправда, я працювала в школі, а там, як не крути, постійно треба бути активним, проводити з дітьми якісь заходи, водити їх на екскурсії тощо. Та ця активність була зосереджена на школі, за її межі вона ніяк не виходила: ось мій клас, мої діти, я повинна їм щось дати, щось для них зробити – і все.
Мене дуже змінив 2014 рік, та війна, що зараз іде на Сході України. Я повністю переосмислила все своє життя. Саме оці події штовхнули мене до активної громадянської позиції.
Когось те, що сталося, розділило, а когось – об'єднало. Ми побачили, хто є хто, у кого які цінності в житті.
На той момент тут, у Харківській області, мені було дуже страшно – що «русский мир» може прийти й сюди. В Алчевську ми втратили житло – квартиру, на яку заробили своєю працею, багато в чому відмовляючи собі, щоб купити її. І страшно було думати про те, що а куди ж далі їхати, якщо сюди, не дай Боже, таке прийде?
Ти розумієш, що не можеш залишатися осторонь і відсторонено сприймати все, що відбувається. Ти або за, або проти, тут або біле, або чорне. У війні немає напівтонів і неможливо залишатися нейтральним, коли інша країна захоплює території твоєї країни – ти або патріот, або зрадник. Треба бути конкретним і захищати свою позицію, боротися за свої переконання, за те, щоб біда не прийшла в дім знову.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

З часом я все більше доходжу до такої думки: що б не відбувалося в житті – усе на краще. І навіть коли щось стається, що не приносить тобі радості в цей момент, а навпаки, викликає якісь негативні емоції, то потім проходить час – і розумієш: якби не сталося отак, то згодом було б набагато гірше. Тому я нічого не хочу змінювати.
Я вважаю себе щасливою людиною. У мене є сім'я, дитина, улюблене заняття. Усе, що сталося в моєму житті, вело до того, аби зараз я усе це мала.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я бачу себе в журналістській діяльності. У мене успішне незалежне медіа, штат журналістів. У Борівському районі створена об'єднана територіальна громада, на чолі якої стоять активні люди з сучасними поглядами на життя, котрі по-справжньому, щиро уболівають за свою громаду, за її розвиток. Сама громада активна і відповідальна. Україна процвітає, а Донбас і Крим – це Україна.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Вірити в себе, вірити у свою країну, адже ми її творимо. Наша країна, наша громада починається з кожного з нас. Коли ти зміниш себе, зробиш усе можливе для твоєї громади, і так вчинить кожен – то нарешті ми отримаємо саме ту країну, про яку мріємо. Усе в наших руках.

КАТЕРИНА ПОЛЯГОШКО

**Хай усе в нас налагодиться і зміни, які прийдуть, будуть тільки на краще!
Щоб ми, українці, теж змінювалися і кожен робив свій внесок у добробут нашої країни.**

Про те, як виїжджали з Горлівки

Я родом з Горлівки, жила там до початку війни. Там же вийшла заміж. Маю двох дітей.

У 2014 році діти були ще зовсім маленькі: доньці Вероніці – 5 років, сину Владиславу – 2. Коли в місті почалися військові дії, я з дітьми поїхала в Одеську область, місто Южне – таку поїздку для мам з малими дітками організували від роботи мого чоловіка. Мені допомагала чоловікова мати – я би сама з двома малюками не впоралася б.

Поїхали ми наприкінці червня. Думали, що це ненадовго, а вийшло так, що пробули там аж по жовтень. На липень, серпень і вересень нас забезпечили житлом, а в жовтні ми вже за свій кошт лишилися. Страшно було повертатися, бо нічого не заспокоїлося.

Чоловік увесь цей час залишався в Горлівці, продовжував ходити на роботу. У жовтні ми повернулися з Одеської області додому.

З нами жив також мій батько похилого віку, у нього були проблеми зі здоров'ям. Тож на той момент я не працювала, була в декреті, доглядала малих дітей і батька.

Сильні бойові дії почалися зимою у 2015 році. У лютому ми вирішили виїжджати, бо жити так, під обстрілами і бомбами, стало неможливо. Ранок починався з того, що я готувала їсти, складала «тормозки», а потім ми сідали й чекали, коли підемо в підвал. Було страшно за дітей. Зрештою вирішили, що треба їхати.

Виїжджали 23 лютого. У нас не було ніяких пропусків. Їхали полями-лісами. Нас потім запитували, як ми взагалі пробралися з міста, бо на пропускних пунктах ніде не було позначок про нас.

У Куп'янську знайомих ми не мали. **Поїхали саме сюди через те, що в чоловіка була можливість тут влаштуватися на роботу.** У підприємства, на якому він працював у Горлівці, був тут відділ, він їздив сюди раніше у відрядження і міг перевестися. Тому ми подумали, що житло знайдемо – аби робота була.

І знову ж таки – ми не планували виїжджати назавжди! Навіть зібрали в основному зимові речі, особливо нічого не набирали з собою.

Про те, як влаштувалися в Куп'янську

Знайти житло було не дуже просто, тим більше що приїхали ми зимою. Квартир мало, ціни немалі... Спочатку зняли двокімнатну квартиру. Умови там виявилися не дуже хорошими, повсюди сиро і грибок. Увечері перед тим, як лягати спати, витирали від крапель води ліжко – настільки було воно сирим. Потім хазяйка попросила нас звільнити житло, бо вона хотіла заселити туди якогось свого родича.

Довелося знову шукати. Ми знайшли будинок, живемо тут уже більше року.

Я залишалася вдома, доглядала дітей і батька. У батька сталося два інсульти, його треба було возити по лікарнях, щоб оформити групу. Владнати всі ці питання з документами було складно, проте групу ми оформили. Але невдовзі батька не стало.

Після його смерті ми з братом хотіли вирішити питання зі спадком – у Горлівці знаходиться будинок мого батька. Це нам не вдалося, тому що з оформленням спадку на непідконтрольній території є великі проблеми. Нам тут сказали, які документи треба взяти в Горлівці для того, щоб оформити будинок на нас із братом. Проте, коли брат поїхав по ці документи, їх йому просто не видали.

> Миру чекають усі –
> і переселенці, котрі
> змушені були
> поїхати,
> покинули свої
> домівки,
> і ті, в кого
> на війні рідні
> та близькі, усі.

Катерина Полягошко

Майстриня виробів хендмейд
Переїхала з Горлівки (Донецька область)
до Куп'янська (Харківська область) у лютому 2015 року.

Про роботу

У Горлівці до декрету я працювала касиром у супермаркеті. Поки була в одному декреті, а потім – в іншому, паралельно заочно вчилася, отримувала вищу освіту в Макіївському економіко-гуманітарному інституті. Якраз у 2014 році отримала диплом. Коли їхала його отримувати, уже треба було проходити блок-пости.

Я маю економічну освіту, але попрацювати за нею поки не вийшло. Власне кажучи, мені запропонували роботу в Горлівці після того, як я отримала диплом. Я навіть забрала трудову книжку із свого попереднього робочого місця. Але якраз почалися сильні обстріли міста, мені треба було виїжджати, вивозити дітей – і я не встигла ні влаштуватися, ні попрацювати.

Через деякий час уже тут, у Куп'янську, пішла в місцевий центр зайнятості. У зв'язку з тим, що я тривалий час не працювала, мені необхідне підтвердження кваліфікації. Для цього потрібно їздити на спеціальні курси у Харків (це 120 кілометрів від Куп'янська), а я наразі собі цього дозволити не можу – треба дітей водити в школу та в дитсадок. Їх немає на кого лишити. Окрім брата, у мене ще є сестра, але вона зараз далеко: з початком війни вони з чоловіком виїхали до Білорусі, у нас там живуть родичі.

Узагалі мені з дітьми завжди дуже допомагала чоловікова мати, моєї матері давно вже немає. Але зараз свекруха в Маріуполі, там живе її мати похилого віку, якій зараз потрібен постійний догляд.

Отримувати вищу освіту у всій час мене спонукала також свекруха. Вона все життя пропрацювала в цій сфері, і коли я навчалася дуже допомагала мені з навчанням...

Потім обставини склалися так, що я потрапила в Управління соцзахисту і почала працювати тут в архіві, у відділі субсидій. Хвилювалася перед виходом на роботу – бо в мене була досить значна пауза, коли я не працювала. Але виявилося, що боялася марно – усе склалося добре.

Про адаптацію

Час іде. У мене тут уже з'явилися хороші знайомі, які кажуть, що не уявляють, як це ми назад поїдемо. Ми вже здружились.

Особисто в мене так склалося, що я більше спілкуюся не з переселенцями (хоча їх немало в місті), а з місцевими. Бо садочок, школа, робота...

Наша Куп'янська громада, частиною якої на сім'я тепер є, складається з місцевих жителів, переселенців, представників влади. Коли проводяться якісь освітні чи суспільні заходи, я намагаюсь їх відвідувати. **Хочеться дізнатися щось нове для себе і відволіктися від щоденних проблем.**

Діти теж знаходять для себе заняття. Син захопився танцями. З танцями взагалі цікаво склалося. Спочатку займатися хотіла донька, я водила на заняття тільки її, але малий все одно постійно ходив з нами – бо мені ж нема його з ким лишити. А потім був новий набір – я віддала й сина. У доньки не склалося з танцями, вона трохи походила і покинула. А син танцює вже 3 роки, бере участь у змаганнях, уже і в Харкові був, і в Дніпрі, і в Одесі. Шиємо костюми, їздимо з ним на змагання. І синові цікаво, і нам.

Про те, що лишилося в Горлівці

Окрім будинку мого батька, у Горлівці лишилась і квартира, де ми жили. Ми придбали її вже після народження донечки – до цього мешкали на зйомній. Робили там ремонт, понабирали кредитів, які довелося потім, уже тут, віддавати. Пам'ятаю, яка я була щаслива, коли робила той ремонт... Донька згадує наш дім, свою кімнату, свої іграшки, постійно питає, коли ми вже туди поїдемо. Син не пам'ятає – він тоді був геть маленьким.

Батьківський будинок потребує догляду. Без хазяйської руки все починає занепадати. Іще такий момент: Горлівка – це шахтарське місто, повсюди під землею там шахти. Потрібно постійно відкачувати воду – інакше порода починає просідати, будинки, які знаходяться поблизу таких пустот, можуть зруйнуватися. Цю воду зараз ніхто не відкачує. По будинку вже пішли тріщини, все занепадає.

Про адаптацію

Я собі теж знайшла хобі: почала займатися хендмейдом – декупажем. Коли ми ще знімали квартиру, там у нас була сусідка, яка постійно робила своїми руками якісь цікаві штуки. Мені захотілося й собі спробувати. Накупила всього, що треба, почала прикрашати різні пляшки, баночки, дощечки, подарунки такі робила близьким. Створювати красу своїми руками – це надзвичайно захопливе заняття.

У місцевому краєзнавчому музеї організовуються різні і заходи, майстер-класи, тренінги тощо. Якщо в тебе є якась ідея – ти можеш піти туди і влаштувати свій захід. Я проводила там кілька майстер-класів з декупажу. На одному ми оформлювали за допомогою декупажу дерев'яні ложки для кухні, на іншому – робили новорічні іграшки. Такі заняття – чудова можливість проявити свою фантазію, самостійно зробити щось гарне. І діти, і дорослі з радістю занурюються в цю атмосферу творчості.

Житло там коштує надзвичайно дешево, і продавати все це за копійки шкода, адже ми у свій час вклали багато і сил, і коштів.
Я не їздила туди жодного разу. Чоловік бував кілька років тому – він по роботі зміг поїхати, адже там була частина їхнього підприємства. Зараз так поїхати вже не можна.
Час від часу в Горлівку їздить свекруха, навідує всі наші квартири – свою, нашу, іще одного сина... Все обходить, дивиться, потім телефонує – розповідає, що в якому стані. Мені теж хочеться потрапити туди хоч на день, подивитися на свою квартирку... Можливо, так сильно мене тягне якраз тому, що я там не була увесь цей час. Проте я розумію, що поки що це неможливо.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Моїх батьків уже немає. Якби я ще раз проживала це своє життя, то намагалася б бути ближчою до них, цінувати їх. Коли втрачаєш близьку людину, починаєш згадувати і думати, що в якісь моменти слід було вчинити зовсім інакше. Треба цінувати рідних, поки вони з нами.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Хочеться спокою і душевної рівноваги, щоб була стабільність, упевненість у завтрашньому дні. Тому що зараз, з одного боку, ми наче тут уже довго живемо, а з іншого – все одно в підвішеному якомусь стані.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Найголовніше – це мир! Хочеться, щоб уже закінчилась ця війна і ми жили в мирний час. Миру чекають усі – і переселенці, котрі змушені були поїхали, покинули свої домівки, і ті, в кого на війні рідні та близькі, усі.
Україні останнім часом живеться непросто. Хай усе в нас налагодиться і зміни, які прийдуть, будуть тільки на краще! Щоб ми, українці, теж змінювалися і кожен робив свій внесок у добробут нашої країни.

ГАЛИНА ТИХОМИРОВА

**Моїй доньці Софії 10 років. У неї ДЦП (дитячий церебральний параліч).
Ми виїхали з рідної Донецької області, тому що дитині треба лікування, а там це неможливо.
Я веду групу у Фейсбуці, яка називається «Шанс на выздоровление для Кушниковой Софии, 10 лет, ДЦП!».
Там усе про нас – про те, що Софії потрібно в цей момент, звітування про витрачені кошти та про кошти, які нам надходять від небайдужих людей.**

Про те, чому довелося виїжджати

Моїй доньці Софії 10 років. У неї **ДЦП (дитячий церебральний параліч).**

З самого малечку ми активно займаємось реабілітацією. Їздимо по різних клініках, по різних лікарях. До війни постійно їздили на лікування в Харків. А жили у селі Осикове Донецької області, що неподалік Іловайська. Потягом до Харкова – 6 годин.

У 2014 році ми виїжджали вже після Іловайського котла, наприкінці жовтня. **Треба було рятувати Софію.** Лікувати на Донеччині її немає де. На окупованій території залишився мій син Іван, якому зараз 7 років. Цього року він пішов до школи. Сина виховує моя мама, чоловік помер.

До війни зі станом здоров'я дитини вдалося досягти певних успіхів. Софія сиділа на стільчику, сама трималась. Після того, як ми потрапили під обстріли і доводилося переховуватись у підвалах, її здоров'я різко погіршилося. У підвалі, де ми перечікували обстріли протягом чотирьох днів, було холодно і волого, у Софії дуже піднялася температура. Це дало величезне навантаження на організм – і їй стало значно гірше. Після цього вона вже не може самостійно сидіти, не тримає голову. Все потрібно починати спочатку.

Після обстрілів і всього того жаху, що ми пережили, я розуміла: треба терміново щось робити. Пам'ятала номер телефону **нашого лікаря – Володимира Геннадійовича Петрова, який знаходився в Інституті протезування в Харкові.** Я зателефонувала йому і сказала, що ми приїдемо до нього. Більше не було до кого звернутися. Я поїхала з Софією на руках, без речей, без грошей і навіть без телефона – просила у водія, щоб зателефонувати лікареві.

Коли я привезла доньку в Харків, лікар був вражений тим, наскільки ситуація погіршилась. Він сказав: «Те, що було, і те, що зараз маємо – це двоє абсолютно різних дітей».

Окрім того, що все треба починати заново, **Софія отримала додаткові діагнози.** Вона тепер боїться шуму, грюкоту. У нас телевізор не працює – і ми його не ремонтуємо, він нам не потрібен. Телефон постійно на беззвучному режимі. Ніякого шуму, ніякого крику чи навіть підвищеного тону.

Галина Тихомирова

Майстриня виробів хендмейд

Переїхала з с. Осикове (Донецька область) до смт Малинівка (Харківська область).

Про творчість

Щоб покращити наше матеріальне становище, я зайнялася виготовленням хендмейд-виробів та їх продажем. Створюю квіти зі стрічок, вишиваю рушники, ікони на замовлення, картини бісером, виготовляю прикраси для волосся, заколки, банти, весільні прикраси, бутоньєрки і багато чого іншого. Був період, коли варила мило ручної роботи.
Творчістю я займаюся давно, почала ще до переїзду. В основному зараз я роблю вироби для клієнтів, на замовлення, але і для себе теж щось гарне хочеться зробити. Ті, що для себе, пов'язані з якимись важливими подіями в моєму житті. У мене є ікони, вишиті, коли я була вагітна.

Про те, як опинилися на Харківщині

Володимир Геннадійович нам дуже сильно допоміг. Ми їздили до нього ще до війни, він знає Софію з двох років. Після цього, що сталося, він півроку займався з дитиною за свої кошти – ми нічого не платили. І ніхто нам не докоряв, що ми переселенці, з розумінням ставилися до ситуації. На жаль, не можу такого ж сказати про обласні лікарні, де ми лежали з донькою – там ситуація інша. Були ми також і в **Харківському спеціалізованому будинку дитини №1**, проходили там реабілітацію та отримали від них допомогу. Півроку провели по різних медичних закладах, а потім переїхали сюди, в Малинівку.

Додому, у Донецьку область, я потрапила лише у 2015 році. Зараз я їжджу здебільшого два рази на рік, адже там у мене ще одна дитина. Намагаюся поїхати так, щоб потрапити до Вані на день народження – 17 серпня. Іноді буває, що й один раз у рік лише вдається вирватися.

Забрати сина сюди я не можу. Поки їжджу по лікарнях, по медичних закладах з донькою, його немає з ким лишати.

Ми з Софією живемо вдвох, орендуємо квартиру. Наш будинок – багатоповерхівка. Ліфта немає. Двічі в день ми гуляємо – вранці та ввечері. Можете собі уявити, наскільки складно підніматися і спускатися туди-сюди з дитиною і коляскою без ліфту.

Про труднощі

Нам допомагають волонтери, небайдужі люди, різні фонди. Проте за державними програмами Софія не отримує нічого – ні памперсів, ні ліків.

Трохи краще склалося із санаторіями. За 10 років ми отримали 3 путівки на лікування. Звичайно, я завжди їду з дитиною, у будь-який санаторій чи клініку. На таких санаторіях і клініні-

ках ми й тримаємось. Адже коли я роблю масаж – це одне. А от процедури, які робить спеціаліст – зовсім інша справа.

Звичайно, пересуватися нам складно, а до того ж це дорого. Наприклад, коли ми їдемо в санаторій, то звідси, з Малинівки, таксі до залізничного вокзалу Харкова коштує 500 гривень. І це лише до одного вокзалу!

Дехто думає, що якщо ми – переселенці, то нам багато хто допомагає. **Насправді це не так.**

Нещодавно нас виключили з програми підтримки, організованої Червоним Хрестом. За цією програмою раз у 2 місяці ми отримували сертифікати, за які в мережі супермаркетів Харкова купували необхідні для Софії речі. Проект розрахований на 1,5 роки.

Мені не прийшло на телефон повідомлення про те, що потрібно обов'язково поїхати в Харків і відмітитися для продовження участі в програмі. До міста – більше 50 км. Доїхати туди з Софією можна тільки на таксі. З об'єктивних причин я не могла поїхати в Харків, щоб тримати на контролі питання участі – дитина була після операції. Але незважаючи на всі мої пояснення, нас усе-таки виключили з проекту, а то була суттєва матеріальна підтримка. Тепер ми у резервному списку, і можна тільки сподіватися, що знову потрапимо в основний.

Про Фейсбук-групу допомоги Софії

На ті кошти, які я отримую як допомогу, неможливо вижити. Тому доводиться постійно шукати додаткові джерела доходу і підтримки.

Софії постійно потрібні памперси, спеціальні креми та лосьйони для шкіри, а вони коштують не 10 і 20 гривень. Є медикаменти, які вона весь час приймає.

Я веду групу у Фейсбуці, яка називається **«Шанс на выздоровление для Кушниковой Софии, 10 лет, ДЦП!».** Там усе про нас – про те, що Софії потрібно в цей момент, звітування про витрачені кошти та про кошти, які нам надходять від небайдужих людей. Також через групу я продаю картини, вироби хендмейд, проводжу лотерейки, а виручені

кошти, звичайно, йдуть на різні потреби для доньки. А ще розповідаю про досягнення Софії, про якісь цікаві чи важливі події з нашого життя.

Я вдячна всім людям, хто небайдужий до нашої ситуації. Буває, перечисляють невеличкі суми зі словами: «Ой, мої 5 гривень вам не допоможуть». Але якщо таких переказів за місяць приходить 100 штук, то це вже 500 гривень, а 500 гривень – немалі гроші. Тому і 5 гривень – допомога! Потрошку-потрошку – і є результат.

Також вдячна **Ірині Базаровій та волонтерській групі «Слов'яни»**, вони постійно нас підтримують. А ще у місцевій церкві є бокс, де можна лишити допомогу для Софійки.

Про стереотипи

Софія – дуже компанійська. Вона любить гуляти на вулиці, тягнеться до інших дітей. Шкода, що тут, де ми живемо, немає можливості організовувати якісь заходи, де могли б спілкуватися здорові діти з тими, у кого проблеми зі здоров'ям, як у моєї дитини. **Бо у людей у головах дуже багато стереотипів щодо дітей з ДЦП.** На жаль, нам постійно доводиться з цим стикатися.

Деякі батьки не дозволяють своїм дітям гратися з Софією, бо думають, що хвороба може бути заразною. Звичайно, це абсурд, адже ДЦП – не вірус і не інфекція, захворювання не передається через рукостискання чи кашель. Дивно, але навіть у наш час, коли інформація стала дуже доступною, люди продовжують вірити в подібні дурниці.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Я би дуже хотіла, щоб не було цієї війни. Мої близькі родичі перестали спілкуватися між собою і з нами.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

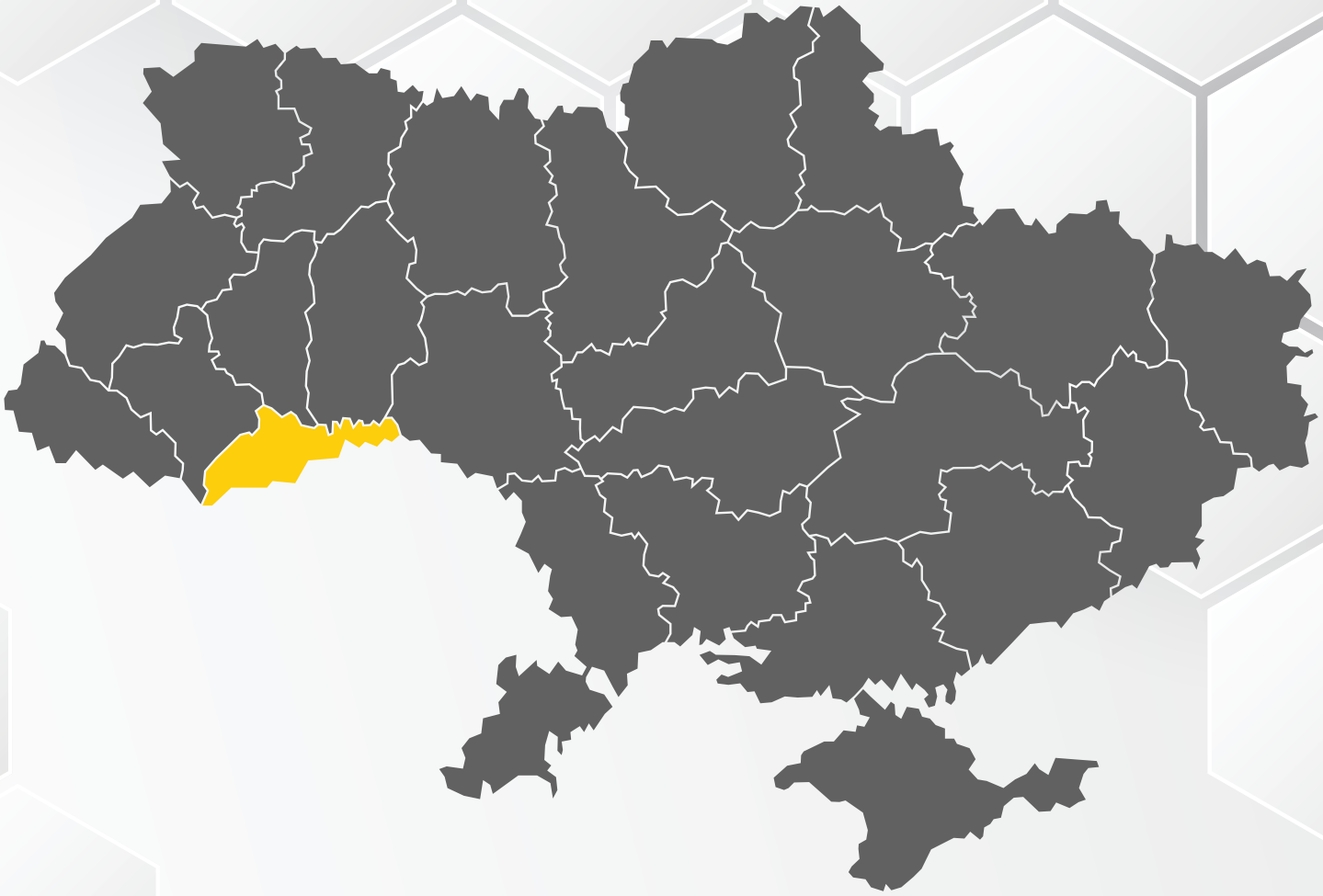
Моя Софія почне самостійно ходити. Я це знаю, я у це вірю.

А якщо помріяти – то хотілося б будиночок біля моря. Уперше я потрапила на море, коли Софії був рік і нам сказали, що їй потрібна солона вода. Ми поїхали в Крим – і море мені зразу полюбилося, захотілося там залишитися.

А ще я хотіла би відкрити будинок сімейного типу для дітей з такими захворюваннями, як у Софії.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Бажаю всім мирного неба!

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Ірина Зінік
Олена Кононихіна
Катерина Охременко

ІРИНА ЗІНІК

Якщо вас кудись кличуть – ідіть. Не бійтеся, відкиньте страх, просто йдіть. Ви потім себе похвалите за свою ж сміливість. Ваша сміливість відкриє для вас якісь нові двері та можливості.

Про переїзд

Зараз ми з чоловіком живемо в Чернівцях, але переїхали сюди не відразу.

Наш син закінчував школу, і йому потрібно було здавати ЗНО. Довелося їхати в Харків. Ми гадали, що це максимум на три тижні – і повернемося. Але нам почали телефонувати з дому і вмовляти, щоб ми перечекали якийсь час і не верталися, бо місто закрите, бомблять, і нас навряд чи туди впустять.

Ми лишилися в Харкові на півтора місяці, жили у друзів. Потім нас запросили до себе друзі з Чернівців – так ми опинилися на Буковині.

Прибули ми 1 серпня, через місяць прийшла осінь, треба було влаштовувати кудись дітей: один син приїхав із нами, а другий, іще школяр, прибув з Красного Луча трохи пізніше. Знайшли ми одній дитині школу, іншій – училище, і, здавалось би, можна й повертатися. Але я зрозуміла, що не зможу без дітей – материнське серце буде тут. І ми залишилися.

Ми виїхали з дому з трьома сумками – це були всі наші речі. Якщо починати з нуля, то це ось так, як ми почали – з абсолютно чистого аркуша. Я багато років займалася мережевим бізнесом – і буквально в один момент усе зруйнувалося, зникли всі джерела доходу.

Про те, як починали в Чернівцях

Ми з чоловіком бралися за різну роботу. Працювали удвох з Володимиром на пекарні, це була дуже важка фізично робота. Потім – робота на будівництві. Далі вдвох були менеджерами з продажу квартир – тепер знаємо, з якої цегли і як будують новобудови. Але незважаючи на труднощі, з якими доводилось стикатися, ми лишалися оптимістами, а я продовжувала займатись творчістю.

Мені пощастило от в якому плані. У 2013 році в Харкові організовувалась моя шоста персональна виставка з **енкаустики** – малювання гарячим воском. І коли я знову їхала до Харкова, мене запросили провести там тематичний майстер-клас, тому я взяла з собою свої робочі інструменти – праску, олівці. З ними ж я приїхала і в Чернівці.

Що я вмію? Я вмію малювати. І я продовжувала це робити й далі. Це моя пристрасть, і я ніколи цього не облишу. Окрім малювання, я займаюся й іншими видами творчої діяльності, зокрема виготовляю квіти з тканини. З цими квітами і кількома картинами я вийшла тут на ярмарок, на День міста – бо треба були гроші. З цього починалася моя творча кар'єра в Чернівцях.

Я завжди кажу: якщо вас кудись кличуть – ідіть. Не бійтеся, відкиньте страх, просто йдіть. Ви потім себе похвалите за свою ж сміливість. Ваша сміливість відкриє для вас якісь нові двері та можливості.

На цьому ярмарку я познайомилася з жінкою, яка до сліз перейнялася моєю історією. Виявилося, що у її

Ірина Зінік

Художниця-лялькарка

Переїхала з міста Красний Луч (Луганська область)
до Чернівців у серпні 2014 року.

подруги є магазин подарунків. Марина (так звуть цю жінку) запропонувала зробити там виставку моїх робіт, і я погодилася.

У Чернівцях регулярно проводиться **конкурс «Успішна пані Чернівців»**. Це солідний захід, добре знаний у місті. І сталося так, що організатори у пошуках подарунків натрапили на мої картини. А у них якраз ішов відбір учасниць на черговий конкурс – і вони запропонували взяти участь мені. Я дуже зраділа пропозиції, бо в мене було не так багато знайомих у місті, а тут випала чудова нагода розширити коло спілкування. І сам конкурс лишив по собі найприємніші емоції.

Про роботу над собою

У школі я не любила бути в центрі уваги, почувалася незручно, коли мене викликали до дошки. Але я почала працювати над собою і тепер роблю це постійно, це ще одне моє хобі. Особистісне зростання, внутрішній розвиток тепер невід'ємні складові мого життя. Невпинна робота над собою дає мені запал, наповнює енергією й ентузіазмом.

У певний момент я зрозуміла, що за моєю діяльністю спостерігає досить багато людей – на сторінках у соцмережах, у Фейсбуці, Інстаграмі. Я пишу пости, ділюся своїми думками – і це надихає інших.

Цей переїзд навчив мене, що не потрібно боятися змін. Сьогодні я точно знаю: що б не трапилося – я можу знятися з місця, поїхати куди завгодно і почати все з нуля. Мене це не лякає.

Про енкаустику

До того, як зануритися у творчий світ, я 15 років провела в мережевому бізнесі. У мене була велика команда, понад тисячу осіб, і я рада, що пройшла таку школу. Працюючи з людьми, ти вчишся мотивувати, надихати, бути прикладом. Ти і бухгалтер, і менеджер, і психолог. Це надзвичайно багатогранна робота.

Художньої освіти в мене немає, я всього навчалася самостійно.

Енкаустика – стародавня художня техніка. Картини, написані цим способом, знайшли під час розкопок у Єгипті, їм кілька тисяч років. Якщо зануритися в тонкощі, то енкаустика – це впалювання гарячого воску в поверхню – дерево, полотно, мармур, камінь. І хоча в давні часи не було таких фарб, які в нас є зараз, енкаустика дозволила зберегти ці картини протягом століть.

Проте ця техніка є складною для виконання, бо віск – неслухняна субстанція. Мене часом запитують, чому я її обрала. Я ніколи не могла відповісти на це запитання. А якось один колега сказав: «Це не ти її, а вона тебе обрала». І я думаю, що це й справді так. У мене був просто неймовірний захват, коли я почала нею займатися.

Енкаустика зачепила з першого погляду. Я побачила у друзів невелику картинку, приблизно розмірів А5 формату. Там були зображені гори і море. Мені сказали, що це створила дитина за допомогою воскових олівців і праски. Я просто не могла повірити! Це було так круто, так стильно і цікаво! Я вирішила, що обов'язково спробую зробити й собі щось таке. І спробувала, проте тоді професійно цим не зайнялася. Це був 2000 рік.

Повернулася я до енкаустики через 9 років. Ці заняття були для мене релаксом, перезавантаженням. У мене 3 дітей (окрім двох синів, є ще дочка, вже заміжня), я вкладала всіх спати, а сама на кухні на підлозі влаштовувала собі арт-простір. Там я творила, творила, творила... Я дуже вдячна своєму чоловікові Володимиру за підтримку. Якби він не схвалив мої перші роботи, то я би не реалізувалася як художник.

Тоді я і не думала про виставки. Це все робилося просто для себе. Хоча моєю дитячою мрією було стати художником.

Малювати на професійному рівні я почала в 2009 році, до того – навчалась, експериментувала, робила помилки.

У 2012 році відбулася моя перша персональна виставка. На сьогоднішній день таких виставок було вже дев'ять.

Про лялькарство

Чергова моя виставка з енкаустики привела мене в **лялькарство**.

Це сталося в Рубіжному, на Луганщині. Я привезла свої картини, а в іншої художниці в цьому приміщенні напередодні була виставка ляльок. Я не познайомилася з нею особисто, але від працівників галереї дізналася, що жінка вийшла на пенсію і почала шити ляльок. Від когось із присутніх я почула: «Чоловік їй дозволив гратися ляльками». І ця фраза мене просто підкорила, влучила в саме серце. І я собі подумала: «Мені б теж чоловік дозволив, він мене підтримує в усьому». І з того моменту я почала думати про те, що хочу ляльок. Це було несподівано навіть для мене самої.

Я почала розмірковувати над тим, якою хочу бачити свою ляльку. Я не хотіла, аби це була тільда чи лялька-мотанка, не хотілося повторювати те, що вже є.

Я розуміла, що вона має бути високою, з довгими ніжками й ручками, струнка, модна, стильна. Такий образ мені завжди подобався і такою я

хотіла її створити. Але не знала, як намалювати обличчя, яку передати на ньому емоцію. Мені не хотілося нав'язувати свої емоції тим людям, у яких потім буде жити ця лялька.

Я розмірковувала над цим досить довго. І тут мене виручив чоловік. Він порадив зробити ляльку без обличчя. І така авторська концепція припала мені до душі, це був останній пазл. Я сіла, створила викрійку, викроїла і пошила свою першу ляльку. Назвала її Парижанка. Вона, до речі, досі зі мною.

Коли я побачила цю першу свою ляльку, то відразу зрозуміла, що це саме те, чого я хотіла.

Мої ляльки називаються Тінками – на честь моєї доньки Крістіни, яку ми все життя називаємо Тінкою.

Кожна лялька має паспорт. У паспорті зазначається її повне ім'я, наприклад, Тінка-Парижанка, Тінка-Інка, Тінка-Шоколадка, і дата народження. Також указано зріст ляльки, а це в межах 53-59 сантиметрів.

Про секрети лялькарської майстерності

Починаючи роботу над новою лялькою, я не бачу її кінцевого образу. Я не малюю ескізів і не знаю, якими в результаті будуть сукня, зачіска, взуття, аксесуари.

Тіла у моїх ляльок однакові. Зробити тіло – це наймонотонніша частина праці. За один раз роблю 10-12 тіл. Потім беру тіло і починаю шукати тканину. Тобто відштовхуюсь я саме від тканини: її фактури, кольору. Починаю думати, яка це буде сукня – пишна, чи довга, чи, наприклад, спідниця-олівець, який це буде взагалі стиль – діловий, чи бохо, чи іще якийсь. Будуть у неї окуляри чи віночок на голові. А може, вона йде в гості до подружки і в руках тримає квіти чи подарунок... Дуже люблю продумувати всі ці дрібниці.

Анонс майбутньої ляльки викладаю на своїй сторінці в Інстаграмі – створюю невеличку інтригу. Люди, котрі слідкують за моєю творчістю, починають коментувати, щось мені підказують, пропонують ідеї. Я вже робила вагітну ляльку, ляльку на пілоні, у східному костюмі...

Готову Тінку несу Володимиру, щоб він подивився. Чоловік – мій найперший критик.

Натхнення черпаю звідусіль. Коли ти дозволяєш собі справжню свободу творчості, то ніби потрапляєш в інший вимір. У тому вимірі все прекрасно – світло, тепло, птахи співають, квіти цвітуть, люди добрі, ввічливі, посміхаються. Світ сприймаєш по-іншому, тому і надихає все.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

У житті все відбувається не просто так, а для чогось. У мене був викидень на пізньому терміні вагітності. Це була величезна втрата для мене. Я завжди хотіла мати близнюків – а сталося так, що я їх втратила. Щоб не поринути в депресію, вирішила для себе, що буду ставитися до цього всього так, ніби це відбулося не зі мною, а я просто почула цю історію. Я постаралася абстрагувалися – і це було найправильніше рішення. Потім по-справжньому зрозуміла: що нас не вбиває, те робить сильнішими.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Зараз у мене дуже насичене життя. Я живу за таким принципом: кожного дня – свято. Таким святом може стати будь-яка подія: знайомство з новою людиною, вихід у місто чи навіть у магазин. Я не очікую чогось надзвичайного, натомість радію кожній миті. Тому я не розчаровуюсь, а живу тут і зараз на 100%.

Я вже бабуся, у мене є онук. Через 10 років, напевно, у мене буде більше онуків. Я буду така ж красива і стрункa.

Я хочу, щоб мої діти реалізували себе. Я себе знайшла в 40 років. Стільки мені виповнилося, коли була моя перша персональна виставка, тому я в жодному разі не дорікну своїй доньці, якій зараз 24, що вона, можливо, себе ще не знайшла. У всіх це по-різному, зустріч із самим з собою в кожного відбувається у свій час.

За себе через 10 років я не переживаю. У мене все буде добре.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Бажаю кожному прийти до себе на чай, зустрітися з собою справжнім. Прийняти себе таким, який ти є. Якщо чогось не вистачає, щось не подобається, то працювати над цим, слабкі свої сторони робити сильними. Не боятися діяти, не сумніватися – а вірити у свої сили і в те, що в тебе все складеться. І тоді все обов'язково вийде!

ОЛЕНА КОНОНИХІНА

Незалежність... Свобода вибору... Воля... Право самостійно обирати свій шлях... Право на помилку... Усвідомлення... Пошук нових шляхів... Самовдосконалення, ріст і розвиток... Захист своєї незалежності, своєї країни і своєї родини... Право обирати, до якої спільноти долучатись, чиєї допомоги просити і чию приймати... Кому допомагати... Право відстоювати свою думку і позицію... Це непросто... Але я обрала цей шлях і йду вперед!

Про лікарську практику на Донеччині

Я – лікар-ендокринолог. Після закінчення Донецького медичного університету відразу ж почала свою трудову діяльність у відділенні місцевої лікарні. Ми надавали допомогу на 500 тисяч населення. Це дуже багато, навантаження величезне.

Якраз були 90-ті роки, коли розпався Радянський Союз. Стара система знищена, нова ще не з'явилась. І доводилося в цьому балансувати. Випадало багато болю і різних важких моментів, зате це була дуже хороша практика. Я з вдячністю згадую всіх своїх наставників, усіх моїх учителів, завдяки яким я здобула цей досвід.

Так я пропрацювала 5 років. Багато чому навчилася. Проте мені хотілося рухатися далі. Ендокринологічні захворювання – це хвороби на все життя. Я прагнула допомагати людям залишатися здоровими чи навчитися жити зі своїми захворюваннями. Мене це турбувало постійно, тому що я працювала і з маленькими дітьми також. А дивитися на хворих дітей іще важче, ніж на дорослих.

Тому я поставила собі мету – **досліджувати ці питання, вивчати методи профілактики та реабілітації.** Через деякий час пішла працювати у реабілітаційне відділення ендокринологом-реабілітологом. Мені випало попрацювати з людьми, котрі були у свій час в Чорнобильській зоні. Я бачила, що ті люди, які отримали під час аварії великі дози, помирають або живуть у муках. У них часто були не зовсім здорові діти. І знову переді мною постало питання, як покращити їхнє життя.

Я – бунтарка. **Моя головна цінність у житті – свобода**. Як тільки починаються якісь обмеження – я вдаюся до дій, що дозволяють мені бути вільною. Це стосується всіх сфер життя: і особистого, і професійного. Тож у 2000 році я вирішила перейти до власної практики, вийти за рамки протоколів, якими повинен обмежуватися кожен лікар, котрий працює у державній системі охорони здоров'я. Цією діяльністю ми зайнялися разом з чоловіком Геннадієм, і ось уже 18 років працюємо в цьому напрямі.

Спочатку у нас був приватний кабінет, де ми розробляли **індивідуальні схеми підтримки здоров'я для наших пацієнтів.** Це такий підхід, коли до здоров'я потрібно підходити комплексно, сюди входять і фізичні навантаження, і харчування, і багато чого іншого.

Ми постійно **відвідували тренінги, конференції, дізнавалися про найновіші досягнення у сфері нашої діяльності.** Кабінет перетворився на центр, потім – на креативний простір, реабілітаційний центр із зоною відпочинку, зі спортивним залом. Ми використовували багато прогресивних інструментів. Наприклад, зараз лікарі переходять на електронні медичні картки. А ми е-картки ведемо з 2000 року.

Усе це довелося лишити в Горлівці.

У наших планах – створити простір, де, з одного боку, ті, хто потребує допомоги, зможуть її отримати, а з іншого – фахівці матимуть можливість знайти роботу і реалізуватися.

Олена Кононихіна

Лікар, соціальна підприємниця
Переїхала з Горлівки (Донецька область)
до Чернівців у вересні 2014 року.

Про те, як виїжджали з Горлівки

У Слов'янську (за 90 км від нас) почалися бойові дії, у Горлівці було ще відносно спокійно. На той час ми переживали особисті, сімейні трагедії. Якось ми зайшли в кафе – і я перший раз у житті опинилася під дулом автомата. У спокійному місті, де немає бойових дій.

У той заклад, де ми знаходилися, зайшли бойовики, їм потрібно було провести якусь зустріч. Вразило, що з автоматом зайшла дівчина, доглянута, з накладними віями, з гарним волоссям, манікюром, у білосніжній майці. Ми інтуїтивно відчули, що треба сидіти спокійно. Коли вони пішли в інший зал, ми зібралися й тихо вийшли з цього кафе.

Скоро стало зрозуміло, що **нам не можна там залишатися**. Ми по роботі дуже багато їздили по всій Україні. У нас повсюди були друзі, партнери, колеги, ми обмінювалися професійним досвідом. Я завжди захоплювалася красою України і часто висловлювала це. Оточення знало про нашу громадянську позицію.

Ми виїжджали, коли вже почалися бої в аеропорту. І ось у нас з'явився свій «ЦЕЙ» день. 20 червня... День, коли я востаннє зачинила двері свого будинку. І поїхали… Як і багато людей, поїхали тижнів на два… Потім я вже дізналася, що це – День біженця.

Виїзд з міста коштував нам певних грошей. На щастя, ніхто не зачіпав, ми змогли поїхати на нашому власному авто. Потім був біль… Душевний… Довго… Не перестаючи… Я закрила свої двері назавжди, щоб відкрити нові...

Про те, як опинилися в Чернівцях

Ми вирішили поїхати до друзів у Харків.

Спочатку зупинилися на тиждень у Дніпрі – видихнули після цього жахливого виїзду. Я не пам'ятаю, скільки блок-постів ми минули. Це було страшно. Психологічно ми не були готові до війни, та й ніхто не був. Поїхали далі – у Харків. Друзі запропонували жити у них, скільки треба буде.

Ми знаходилися в Харкові, коли наше місто розстріляли. З одного боку, добре, що ми були не в Горлівці, а з іншого – дуже боялися за наших друзів, котрі залишилися там.

Через деякий час зрозуміли, що повертатися нам немає куди, **ми не можемо повернуться додому.** Це був початок вересня, тобто пройшло 2 місяці.

Ми ще з'їздили у Слов'янськ. Там жили люди, яких ми вважали друзями і за яких дуже переживали під час бойових дій. Виявилося, що ми – по різних боках барикад.

Ми не лишилися в Слов'янську. Просто навмання поїхали по Україні. Автомобіль став на певний час нашим домом.

Чому Чернівці? Тому що доїхали до кордону. Або їхати далі, або повертатися. У нас закінчилися гроші, треба було щось робити, якось жити. Таким чином у вересні 2014 року ми опинилися в Чернівцях. І залишилися тут.

Про адаптацію

У Чернівці я приїхала в стані депресії. За короткий період у нас було багато важких втрат. Ми втратили рідних, найближчих наших людей. Потім ми втратили дім. Змушені були виїхати. А ще виявилося, що наші друзі і партнери – насправді ніякі нам не друзі. Ми дізналися, що наш реабілітаційний центр просто відкрили ключем і звідти винесли все, що можна було. А ключі були у людей, яким ми довіряли.

Я не знала, що мені робити, не розуміла, як маю діяти. Ми втратили бізнес, у нас не було опори. І грошей уже теж не було. Вирішили зняти номер у готелі на місяць і зрозуміти, що далі.

Через кілька днів ми звернулися до організації «Волонтерський рух Буковини». Спочатку мені нічого не хотілося. Була одна думка – аби ніхто мене не чіпав. Але крок за кроком почалися зміни.

Я пішла закривати своє підприємство – ми не знали, як у нас тут складеться, а з відкритим підприємством треба було платити податки. Пішла в центр зайнятості – і тут виявилося, що я маю право на соціальну підтримку. За ті 14 років, поки була підприємцем, ніколи не думала, що мені потрібні будуть ці соцвиплати, але тепер це стало приємним бонусом. Хай і невеликі кошти, але ними можна було заплатити за житло.

Про сьогодення і плани

Ми з Геннадієм у свій час відвідали багато тренінгів, за які завжди добре

Про адаптацію

Центр зайнятості став для мене місцем, де я почала знайомитися з людьми. Одне знайомство, інше... Почалася стабілізація.

Потім я зрозуміла, що Чернівці – дуже ресурсне місто для нас. Воно повільне і толерантне. Я багато гуляла – виходжувала своє горе, і від цих прогулянок отримувала багато вражень. Помічала деталі, дивилася, як одягнені жінки, це мене заспокоювало. Потім почала думати, що робити далі, як заробляти на життя.

Приблизно з 2012 року я почала вивчати нові сфери – нейрохімію мозку, питання лідерства, успішності, питання щастя – саме з професійної точки зору, на рівні фізіології. І от коли мені потрібно було себе відновити – я використала ці знання. Відновилася досить швидко, через деякий час уже стала включатися в роботу.

платили, адже у нас була така можливість. Проте **для мене було відкриттям, що існує маса грантів, проектів, де можна навчатися безкоштовно.** Я почала шукати, що мені цікаво, підписалася на різні ресурси, дивилася, де які є тренінгові програми і періодично відвідувала їх.

Нам хотілося поєднати підприємницьку діяльність з користю для людей. Адже ми займалися цим і раніше, в Горлівці. Я дізналася про **соціальне підприємництво** і мені припала до душі ця концепція. Я відвідала низку тренінгів з цієї теми і озброїлась знаннями. Тим більше, що підґрунтя є – модель того реабілітаційного центру, простору здоров'я, яку ми реалізували в Горлівці. Це була ефективна модель.

Ми мали хороші результати, як у фізичному, так і в ментальному планах.

Наша робота і її результати приносили нам радість. Тож ми з чоловіком поміркували і вирішили, що **нам треба все заново збудувати і встигнути цим насолодитися.** Так ми визначили для себе мету. Ми готові ділитися своїми знаннями і вміннями, хочемо допомагати людям.

Ми знову ліцензувалися – наші документи залишилися в Горлівці, довелося їх відновлювати, отримали дозвіл на роботу. З чогось треба починати – тож зараз орендуємо кабінет і працюємо.

Оскільки наш проект соціальний, то в нас є система знижок для вразливих категорій населення, куди відносяться і ті, хто пройшов АТО, і переселенці, і люди з інвалідністю, багатодітні. Важливо, щоб вони могли дозволити собі ці послуги.

У нашій країні зараз дуже багато людей, котрі пережили і продовжують переживати травми. І це не лише військові, які безпосередньо брали участь у бойових діях. Це їхні родини. Це ті люди, котрі були змушені переїхати. Це всі, хто не може знайти себе.

У наших планах – створити простір, де, з одного боку, **ті, хто потребує допомоги, зможуть її отримати,** а з іншого – **фахівці матимуть можливість знайти роботу і реалізуватися.**

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Це складне питання, тому що в житті немає однозначних відповідей. У якийсь момент те, що здавалася складним, може виявитися великим плюсом для подальшого розвитку. А те, що сприймалося колись як плюс, може стати мінусом. Потрібно витягувати з тих моментів, які трапляються в житті, якусь користь для себе. Навіть коли це негаразди, потрібно навчитися трансформувати їх у досвід. Потім цей досвід тобі обов'язково прислужиться.

Моє життя було досить складним. Траплялися і злети, і падіння, і горе, і радість. Але я би нічого не змінювала. Нехай буде так, як є.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

По-перше, я б хотіла мати гарне здоров'я, зберегти його. По-друге, мати здоровий розум, щоб приймати правильні рішення. По-третє, я би хотіла мати свій власний будинок, щоб було куди повертатися. А також мати можливість подорожувати світом, побачити його.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Мені довелося багато спілкуватися з різними людьми. Іноді, розмовляючи з кимось, з'ясовувалось, що радіус руху цієї людини за все її життя – це 200-300 кілометрів. Тобто людина не виїжджала нікуди далі цієї відстані, живе у своєму світі й не знає, як живуть за 500, 1000 кілометрів. Це не дає можливості робити правильні висновки щодо багатьох суттєвих питань.

Я хочу побажати людям не сидіти на одному місці, рухатися, знайомитися між собою. Тоді ми будемо толерантніші один до одного, розумітимемо один одного. Якби ми більше мандрували своєю країною, ми б знали, як живе той чи інший регіон. Ми б бачили красу нашої України. У людей було б менше забобонів і стереотипів.

Мандруйте Україною! Ми часто відпочивати їздимо за кордон, а рідного краю не знаємо. Починати треба зі своєї держави. А ще коли люди мандрують, значить у них є гроші і здоров'я. А цих двох складових я українцям також щиро бажаю! Свободи у всьому… Думках… Діях… Вчинках...

КАТЕРИНА ОХРЕМЕНКО

Змінилися цінності. Починаєш цінувати кожен день, бачити радість у дрібницях
Частину грошей від заробітку на тортах я відкладаю «на мрію» – тобто на власний дім.

Про переїзд

Ми з Луганська. Коли почалися негаразди в місті, над нами літали винищувачі, на околиці міста йшла війна, наша сім'я вирішила виїжджати.

Чому перебралися саме в Чернівці? У 2013 році ми відпочивали в Чернівецькій області, у селищі Берегомет, і знайшли тут нових друзів – теж молоде подружжя, місцеві жителі. Ми підтримували зв'язок через Інтернет, навіть якось зустрічалися в Києві, гуляли.

Коли почалися бойові дії, вони запросили нас до себе, хоча самі живуть з батьками в трьохкімнатній квартирі.

Я приїхала з дітьми, на той момент їх у мене було двоє. Старший син Максим уже закінчив перший клас, молодший Кирило ще був у садочку. Чоловік залишався в Луганську.

Коли ми покидали Луганськ, Олексій, мій чоловік, проводжав нас аж до Києва. Квитка у нього не було, але він якось умовив провідницю в поїзді. З Києва він повернувся назад, до Луганська – там у нього ще залишалася робота, яку він повинен був закінчити. А я з дітьми вирушила далі.

У наших друзів у Чернівцях ми прожили близько двох тижнів. Трохи пізніше вже їхні знайомі запропонували нам допомогу і пустили до себе пожити на якийсь час. Іще два місяці жили в Берегометі, у горах, у християнському таборі, який надав таку можливість.

Виїжджали ми лише на літо. Але прийшов вересень – дітям пора до школи, в садочок. Стало ясно, що потрібно перебиратися з Берегомета назад до Чернівців, адже додому повертатися не можна. На цей момент Олексій уже закінчив роботу в Луганську і теж приїхав. У нас була змога зняти квартиру, що ми і зробили. З жовтня 2014 року ми живемо на зйомній квартирі.

Про те, чи було важко переїхати

Надзвичайно важко! Я дуже звикаю до місця. Тим більше в Луганську у нас був свій будинок. Ми все покинули, і досі мені складно відірватися від того дому. Я розумію, що потрібно це зробити, все-таки усвідомити, що ми вже туди не повернемося, що Чернівці стали нашим другим домом.

Менталітет у населення тут інший, ніж на Сході. Але люди хороші, чуйні до чужої біди. У Чернівцях багато національностей, це дуже комфортне і толерантне до всіх місто.
Катерина Охременко
Кондитер
Переїхала з Луганська до Чернівців у червні 2014 року.

Про зміни

Звичайно, я змінилася. Змінилися цінності. Починаєш цінувати кожен день, бачити радість у дрібницях. Раніше ми жили по-іншому, ставили собі якісь цілі на майбутнє, будували плани, а тут – бац, усе розвалилося! Сьогодні я вчуся жити і насолоджуватися кожною миттю.
У 2016 році брала участь у конкурсі «Успішна пані Чернівців», здобула титул «Пані Чарівність» та «Берегиня роду» – адже я багатодітна мама. Це було дуже приємно.
Знаходимо час і для дозвілля. Чоловік захопився походами в гори. Сім'єю час від час виїжджаємо кудись на природу, до води – любимо до того ж порибалити і відпочинок з палаткою.

Але спогади час від часу накочуються. Я там садила свій сад, у нас було дві собаки – такси, господарство. Це тяжко забути.
У кожного переселенця є своя дата переїзду. Моя – 6 червня. Минуло вже 4 роки. Жодного разу я в Луганську за цей час не була. Як виїхала з початком війни – так і не повертала. Чоловік їздив кілька разів – по машину, через сімейні обставини.
А я вже тут народила донечку Міланку. Звісно, з маленькою дитиною ризикувати не хочеться, адже все-таки проїжджати всі ці пости не так уже й безпечно.

Про те, як починали у Чернівцях

Серед моїх тутешніх знайомих багато дівчат-переселенок. У нас була спільна біда. З самого початку тут нас об'єднував **«Волонтерський рух Буковини»**. Ця організація зреагувала найпершою, навіть попереду соцслужб. Ми в них реєструвалися, отримували довідки переселенців, які були дійсні в школах, садках, давали змогу отримати певні пільги, приміром безкоштовне харчування для дітей. У них ми отримували продуктові пакети, там був спеціальний гуманітарний склад одягу, де ми брали одяг для себе і для дітей. «Волонтерський рух» нас згуртував і перезнайомив.
Менталітет у населення тут інший, ніж на Сході. Але люди хороші, чуйні до чужої біди. У Чернівцях багато національностей, це дуже комфортне і толерантне до всіх місто.
За освітою я перукар, але в цій сфері не працювала. До переїзду займалася торгівлею – була мерчандайзером, торговим представником.
Чоловік працював у сфері ремонту та обслуговування підйомно-транспортних механізмів, кранового обладнання. Це те, що він добре знає і вміє, тому після переїзду продовжив цим займатися. Він приїхав без жодних робочих інструментів – ті лишилися в Луганську. Проте завдяки одній із грантових програм, спрямованих на підтримку переселенців, Олексій зміг їх придбати і розпочати власну справу.

Про кондитерську справу

Кондитерством я почала займатися тут, у Чернівцях. Такий у мене талант відкрився.
Чесно кажучи, я навіть не пам'ятаю, як саме це почалося. Багато хто з переселенців чимось творчим почав займатися. Можливо, щоб якось відволіктися, якісь позитивні емоції отримати. Зі мною також щось подібне відбулося.
Для родини я пекла – по-сімейному, по-домашньому. А потім обставини склалися так, що в мене замовили торт, після цього – іще один, і пішла справа. У 2015 році я отримала грант, завдяки якому змогла придбати кухонну машинку. Я називаю її своєю подружкою і помічницею. Вона дає мені можливість заробити на життя.
Зараз я вже печу торти на дні народження, різні свята, чізкейки, і навіть весільні торти.

Секрети фаху

Нині рецепти – не таємниця. В Інтернеті їх безліч, було б лише бажання знайти. Проте у мене є один особливий рецепт, який я привезла з Луганська. Це **торт «Снікерс»**, але не класичний, а з незвичайним поєднанням інгредієнтів.
Нещодавно почала пекти французький пиріг кіш. Такий пиріг – не солодка випічка, а залитий вершками з твердим сиром пиріг з різною начинкою – м'ясною, овочевою. Це сталося досить випадково: було разове

замовлення для літнього кафе в парку – після цього їх почали у мене замовляти.

Щодо пошуку клієнтів, то можу сказати, що найкраще працює «сарафанне радіо». Комусь пекла на замовлення і випічка сподобалася, хтось спробував десь на святі... Зараз я вкладаю візитки в коробки. Також виставляю фото своїх кондитерських виробів у соцмережах, тематичних групах на Фейсбуці. Нещодавно зареєструвала сторінку в Інстаграмі. Фотографує мої роботи чоловік, він уміє це красиво робити.

Найбільш хвилюючий момент для мене в робочому процесі – це доставити клієнтові торт цілим і неушкодженим, особливо якщо він не одноярусний. Коли клієнт забирає замовлення на своєму транспорті, то я сама ставлю торт в авто – бо знаю, де йому буде найбезпечніше: на місці переднього пасажирського сидіння на підлозі (сидіння відсувається). Завжди прошу клієнта повідомити, чи нормально доїхали.

Про плани

Поки що я працюю в стінах своєї квартири, але в майбутньому мені хотілося б відкрити кондитерську. Є ідея проводити майстер-класи для дітей, наприклад, можна робити з ними кейк попси – модні нині бісквіти на паличках. Зараз думаю над тим, як це організувати: чи знімати приміщення, чи до себе на кухню їх запрошувати.

Мені хочеться розвиватися в цій справі. На щастя, зараз є багато цікавих короткотермінових (триденних, п'ятиденних) курсів на різні теми, в тому числі кулінарні. Я відвідувала такі курси в Києві і ще збираюся, шукаю, що мені цікаво.

Про «будиночок мрії»

Наш дім у Луганську ми намагаємося продати вже більше року. Навіть виставивши дуже низьку ціну, не можемо знайти покупця. І ми прекрасно розуміємо, що тут, у Чернівцях, такий будинок, як наш, коштує в кілька разів дорожче!

Проблема житла для нас зараз дуже гостра. Ми пробували різні варіанти: я була і в міськраді, і в облраді, і зустрічалася з мером Чернівців,

зверталася куди тільки можна. Державні установи нам допомогти на сьогоднішній день не можуть – немає такої програми, за якою нам би надали житло.

У мене з'явилася ідея поєднати те, чим я на цей момент займаюся – випічку тортів, і благодійність. **Частину грошей від заробітку на тортах я відкладаю «на мрію» – тобто на власний дім.** На моїй особистій сторінці у Фейсбуці є відповідна інформація: історія про нас і номер карточки – і всі охочі надати посильну фінансову допомогу. Хто бажає – той долучається. Я обов'язково оприлюднюю інформацію про те, скільки коли коштів надійшло. Знайомі дівчата-переселенки, які виготовляють хенд-мейд-вироби, зробили мені подарунок: скарбничку у формі будиночка. Туди і складаються гроші.

Дехто з тих людей, хто замовляє в мене випічку, теж знають про цю мою скарбничку і дають свого роду чайові – на «будиночок мрії».

Я почала збирати гроші наприкінці травня. Станом на середину жовтня у скарбничці 19 100 гривень, 170 доларів і 70 євро.

1 Якби у Вас була можливість щось змінити у своїй долі, чи змінювали б Ви що-небудь? Якщо так, то що саме?

Я щаслива, що в мене є сім'я, діти. Це найголовніше в житті. Щоби я хотіла поміняти або скоріше – придбати, то це, звичайно, своє житло. Я вірю, що все вийде: бажання є, робота є, руки і здоров'я є. Все, чого не вистачає – це трохи допомоги з житлом.

2 Як Ви себе бачите через 10 років?

Я продовжую займатися тортами, печу, розвиваюся в цій сфері. Наша сім'я має свій будинок. Не квартиру, а саме будинок. Жовтий – бо я люблю жовтий колір. У домі собака такса, біля дому – сад, квіти – не у горщиках, а у дворі. Ось так я бачу майбутнє.

3 Побажання від Вас усім українцям.

Колись раніше, коли наші бабусі і дідусі розповідали про війну, коли завжди на святах проголошували тости за мир, ми усе те наче казку якусь слухали. Лише коли з нами таке сталося, ми по-справжньому зрозуміли, що таке війна і яку біду вона несе. Побажання миру зараз звучить для нас зовсім по-іншому.

Я бажаю всім миру! І добра – щоб усі жили в достатку, в радості, в любові.

Світлана Галушко
Світлана Лук'янченко
Галина Целовальниченко
Анжела Бабкіна
Віра Полякова
Наталія Цодікова
Олена Макайя
Оксана Русанова
Ірина Спиріна
Наталія Бойко
Яна Любимова
Олена Стеценко
Наталія Кучменко
Тетяна Постельняк
Ганна Ярова
Оксана Дудник
Катерина Полягошко
Галина Тихомирова
Ірина Зінік
Олена Кононихіна
Катерина Охременко

Auswärtiges Amt
ifa Institut für Auslandsbeziehungen
HUMAN RIGHTS FOUNDATION